

ДОЛООН
ХОНОГТО
НЭГЭ УДАА
ГАРНА

Буряадай Залуушуул

БУРЯАДАЙ КОМСОМОЛ ОУРГАНИЗАЦИЙН ОУРГАН

Суббото,
февралийн 10,
1990 он
№ 7 (7069)

СЭН 10 МҮНГЭН.

ДЭМЖЫТ!

«ЭНЭ хэндэ, юундэ хэрэгтэй гэжэ би мэдэнгүйб, үхэхын тула хайра галгүйгээр тэдэниие хэн эльгээгээб...». Наяшаг Борис Гребенщиков энээнине дуулаа. Ород поэт болон дуушан Александр Вертинский энээнине үни хада бэшээн байгаа. Манай түүхэ аюултай, юундэ тэрэ дабтаха дуратай байдаг бэ! Афганистанда юрэл интернациональна туһаламжа хүргэхэеэ гадна, еһотоор дайлап-данабди гэжэ олохон хүмий мэдэдэггүй байгаа. Дайнай болоходо, хүнүүд алуулдаг, наһа барадаг. Зүгөөр «нюуһан» энэ дайн манай ажабайдалда оролсоод лэ байха юм. Хүршэнэрэймни хүбүүн наһа бараа, һүүлээрнэ нүршэ һургуулида һураһан хүбүүе цинковэ хуурсаг соо осараа. Газетэнүүдтэ юушье бэшэдэггүй, телевизорээр харуулдаггүй байгаа. Гансал аха дүү арадта туһаламжа хүргэжэ, баатаршалга гаргана гэхэ мэтээр бэшэдэг хэн. Интернациональна үйлгэ...

Уялга гэхэн нэрэ энэ дайнтай бүхөөр холболдонхой. Түрүүшээр тэдэ уялгала дүүргэдэг байгаа. Һургаһанай, ойлгоһонойнгоо еһоор тэдэ бунтадаа шадаха ээргээрэ энэ уялгала дүүргэе. Мүнөө манай ээлжээн болоо. Эзмэггүйгээр эзмэдэ ороһон эдэ хүбүүдтэ туһалха хэрэгтэй. Тэдэниие элдэб үгэнүүдээр хараангүйгээр, үнэн зүрхэниие туһалха гэшэ манай уялга болоно.

Февралийн 10-һаа 15 болотер республика доторнай дурасхаалай 7 хоног үнгэргэгдэнэ. Сэрэгшэд-интернационалистнуудай республиканска совет солдадууд-«афганецүүдта» Улаан-Үдэдэ хүшөө бодхоохын тулада мүнгэ суглуулна. Комсомолшууд субботингууде үнгэргэжэ, тэндэ хүдэлжэ олоһон мүнгээ хүшөө бодхоолгын жасада эльгээнэ. Олохон предприятинууд дээрэ гансал комсомолшууд бэшэ, харин бүхэ хүнүүд субботингуудта хабаадапсаха.

ЖИЛСОЦБАНКЫН ОКТЯБРЬ-СКА ОТДЕЛЕНИЙН 00700007 РАСЧЕТНО СЧЕТ «АФГАНЕЦУУДА» ХҮШӨӨ БАРИХЫН ТУЛА МҮНГЭ АБАНА. ХҮНҮҮДЭ ЭНЭ ЯБУУЛГЫЕ ДЭМЖЫТ!

А. ЧЕПАКИНАЙ фото.

ТОСХОНОЙНГОО ТҮЛӨӨ НАНААГАА ЗОБОНО

Комсомолой райкомой пленум боложо, арадай депутадуудай Хурамхаанай районно Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Владимир Дармаевич Цыреновы Хурамхаанай Һунгуулин 127-дохм округһоо БурАССР-эй арадай депутата кандидатдаар дэбжүүлбэ.

Мүнөөдэр бидэ этигэмжэтэ хүнүүдтэнэ үгэ үгэжэ, тэрэнэй Һунгалтын урдах программа толилхоннай.

Владимир Дармаевич Цыренов Бурядай АССР-эй Хурамхаанай районной Аргада тосхой колхозингой бүлэдэ 1941 ондо түрөө, буряад, 1966 онһоо КПСС-эй гэшүүн.

1959 ондо Аргадын дунда нургуули дүүргэ. 1964 ондо Бурядай хүдөө ажыхын институт дүүргэ, зоотехникэй мэргэжлэтэй болоо. Институт дүүргэнэйнэйн хүлээр тэрэнигэ Баргажанай үйлдбэрини управлендэ хүдэлхынь элгээбэ. 1964 оной декабрьһаа 1967 оной сентябрь нара болотор Аргадын совхозой ахмад зоотехникээр, хүлээрнэ Хурамхаанай совхозой ахмад экономистаар хүдэлөө. 1971 онһоо 1975 он болотор Хурамхаанай болон Дэрэинэй совхозуудай парткомой секретарь байгаа. 1975 ондо Владимир Дармаевич Лениний нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшээр хүнгэгдэжэ, энэ тушаалдаа 13 жол соо хүдэлөө. 1983 оной мартаа сентябрь болотор Хурамхаанай УОС-ай начальниг байгаа. 1988 оной октябрь нарада арадай депутадуудан Хурамхаанай районно Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшээр Һунгалдажа, тэрэ мүнөөшье тэндэ хүдэлһөөр.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшын тушаалда байхадаа, тосхойнигэ социальна талаар хүгжөөлгэдэ, түрүү дүн дүршлэе үйлдбэрндэ нэбтэрүүлгэдэ гол анхаралаа хандуулдаг байгаа. Лениний нэрэмжэтэ колхозой түб бууца Баргажан тосхондо, Элһэн, Хондино тосхоннууд мүнөөнэй соелой баншангууд хүдэлдэ нармаанай түб, хүүгэдэй асли-саадууд, һайн гэрнүүд баригдажа, хүнүүдэ баярлуулһан байха. Эдэмнэй Цыреновэй оролдолгын ашаар бодоогдоһон барилганууд болоно.

Райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ байһан тула Баргажанай голый оршон тойронхи байгалин, хүн зоной үмсын ажал хүгжөөлгын, иналандуудай, үндэр наһатай хүнүүдэй, хойто зүгэй арад зоной ажыхуудалай эрхэ байдлыгэ һайжаруулгын асуудалнуудыгэ шиндхэлдэ эдэбхитэйгээр хабардалсана. Социальна албанай имэ объектиудыгэ барилга тургэдхэ гэшэ хойшоулуудашагүй зорилганууд гэжэ тоолоно: нургуулида ороогүй хүүгэдэй эмхи зургаанууд, гэр байра, интернат байшангууд, болшинианууд, юмтагай аршаан байшангуудай байһан газарта эмшлэлгын гэрнүүд, соелой эмхи зургаанууд.

Эдэ бүгэдэн районной хүн зондо шухала хэрэгтэй.

ҺУНГАЛТЫН УРДАХИ ПРОГРАММА

1. Баргажанай голый байгалин оршомые һандарган бузарлалга болуулхын, регионной экологи һэргээхын, Байгал нуурай ариг сэдэрме сахин хамгаалхын түлөө тэмсэл абуулха гэшэ шухала хэрэг гэжэ тоолоноб.

2. Эдэз хоолой программа дүүргэхын, үмсын ажал хүгжөөхын тула онсо анхаралаа хандуулха. Тингэхын тула имэ асуудалнуудыгэ шиндхэ хэрэгтэй: Хурамхаан тосхондо үнэлүүрини шэнэ системэ бариха, үмсын малай бэлшээрнэ үргэдхэ, һайжаруулха, бүхы хүнүүдэ сабшалангаар гүйсэдөөр хангаха.

Тэр байрада хэрэгтэй хүнүүдэ хангахын тула районной түбтэ, Хурамхаанай совхозой малшад байдга газарнуудта гэр байра барилгын эршые шангэдхэ, үмсэдөө гэр байра барилгада онсо анхаралаа хандуулха, ссуда, материал абаха хүнүүдтэ туһалха.

4. Хүн зонигэ эдэз хоолой продуктуудаар, түлшөөр хангалга хараа байса һайжаруулха шухала гэжэ тоолоноб. Имэ зорилготойгоор тосхойной дэлгүүрэй хүдэлмэри һэргээхэ, Тингэбэл гансал үмсөөрхин бэшэ, харин колхоз, совхозууд, хамнабарин ажыхинууд үлүү гараһан эдэз хоолой — ороһо тарха, мяха, һу, ошц болон бусад продуктуудыгэ дэлгүүр дээрэ хүдэлдэха. Түлшын асуудалыгэ шиндхэлгэ һайжаруулха зорилготойгоор шулуу нүүрһэ, газ, зайн галай элшэ хүсэ хэрэглэхэ арга боломжо бэдэрхэ.

5. Больницын комплекс, соелой байшан, хүүгэдэй комбинат, инвалидууд болон ветерануудта интернат байшан, залуушуулай түб, Хурамхаан тосхондо соелой болон амаралтын парк барихын тула бүхы хэмжэ абуулгануудыгэ абаха.

6. Хурамхаанай совхозой ажалшадта үйлдбэрини, гэр байрын, ажалнуудалай талаар таатай зохид эрхэ байдал олгохын, ажыхын финансоевэкономическа байдал һайжаруулхын тула туһалха.

7. Хүдөө тосхондо залуушуулыгэ бэхжүүлхын тула гэр байрануудыгэ олоор бариха, барилгын материалнууд хүр мал залуу бүлэнуудтэ үгэхэ шухала. «Залуушуулыгэ гэрнэ республиканска болон районно комплексно программэ бодолгоо лүүлхэ талаар хэмжээнүүдэ абаха.

Комсомолой райкомуудта обоорхын өргөжүшье һаа, харюусалгатай тушаал бии. Райкомой бүхы хүдэлмэри тэрэнтэ дүлдидэ. Энэ амар тушаал гэшэб гэжэ таанад тааба өһөтөйт. Энэмнэй жолоошон болоно. Өөрингөө хэрэг һайнаар мэдэхэ жолоошонһоо нилдэд олон юмэ дүлдидэ. Райком мэтэ мүнгөөр хомор, имэ эмхинуудтэ жолоошон буришье хэрэгтэй байдэ.

Автомобиль барихын тула жэлдэз мянган түхэриг үгтэдэ. Гүрэнэй нэгэ машинада өөрын гараж хэн үгэхэб даа. Тингэхэ гараж хүлөөр абаһанай түлөө мүнэ түлэхэ хэрэгтэй. Тингэхэдэ энэ мянган түхэриг хатадын шахуу гаражай түлөө түлгэдэз бшуу. Жэлдэ 5 тонно тухай бензин худалдан абаха баятай болодогдог. Тоолоод туршаты даа, энэтай хэды сэнтэй болохоб? Харин заһа барилгын түлөө баял мүнгэ түлэдэг бэшэ гүбди. Машинныгэ эдэрээшьегүй һаа, тэрэнэй хойноһоо һайн харууһан хэрэгтэй. Машинада энэ тэрэ детал нэлгээр лэ болоод байдаг. Тингэхэдэ комсомолдо хуушарһан автомобильнууд үгтэдэг, запчастнуудыгэ хэншье асаржа үгэхгүй. Өөһөдөө арга хургаа бэдэрхэ, тэдэнигэ олохо хэрэгтэй. Олохон жолоошонд энэ мэтэһэ зүрхэ алдаад ондоо ажал бэдэрхэ. Урдэнь хүдэлхэ жолоошонһоо баял олон юмэ дүлдидэ. Хэрбээ тэрэнэй «мүрэр мориндоо» галтайгаар хандадаг байгаа һаань, машина яһала гэмгүй байха. Эдэрхэй хуушарһан машинада хүдэлхэ дуртай жолоошон хаана байха һал даа. Энэһэз улам жалан, жолоошонд удаан тогтодоггүй. Олон жолоошондой нэлгэжэл байбал, машинаныгэ түргэнеер эдэрхэ. Райкомуудта имэрхүү дутагдалнууд али олон ушардаг. Энэнигэ хэн ойлгохоб? Ойлгоходоошье амар туһаламжа хүргэлтэйб даа. Бултандал хүшэр хүндэ байна бшуу.

Комсомолой Түнхэнэй райком боро сэнхир «Волга» машинатай. Тэрэ найман жэл тухай хүдэлжэ байна. Харин 1987 ондо тэдэртэ дамжуулан үгтэһэн байгаа. 1988 онһоо Костя Номогоево жолоошонор хүдэлнэ. Райкомой хид ходоодо урматой абадаг. Юуб гэхэдэ, Костин машина ходоодо заһабарилданхай, түгэс бэлэн байдаг. Тингэ жабашье машина эдэрхэнтэй яхаб даа. Хергыда абатараа, эдэрхэ һаань, шэмэрүүн хүйтэн жабар соо тэрэнигэ заһабарилха гэшэ бэлэн хэрэг бэшэ юм. Ходо ходо эдэрхэ машинаһаа зоболонтой юмэ үгы бшуу. Районной түбтэ элдэб эмхинууд олон машинануудтай ха юм.

Тээд Костя эндэхэ арилха хүсэлгүй. Юундэ абаха дуртайшын гэжэ һурахадамини, энэбхилдэд хөрюү үгэбгүй. Магад, залуушуулай харилсан, хөөрлэдхэ дэнь һонин байжа болоо гү? Костя дуугарха дуртай гэжэ би ойлгоо һэм. Тэрэнэй аян замда абаха һонирхолтой шэнгээр намда һангдэа. Тэрэ өһөтөйл экскурсовод болоо.

Харин 1987 ондо тэдэртэ дамжуулан үгтэһэн байгаа. 1988 онһоо Костя Номогоево жолоошонор хүдэлнэ. Райкомой хид ходоодо урматой абадаг. Юуб гэхэдэ, Костин машина ходоодо заһабарилданхай, түгэс бэлэн байдаг. Тингэ жабашье машина эдэрхэнтэй яхаб даа. Хергыда абатараа, эдэрхэ һаань, шэмэрүүн хүйтэн жабар соо тэрэнигэ заһабарилха гэшэ бэлэн хэрэг бэшэ юм. Ходо ходо эдэрхэ машинаһаа зоболонтой юмэ үгы бшуу. Районной түбтэ элдэб эмхинууд олон машинануудтай ха юм.

Тээд Костя эндэхэ арилха хүсэлгүй. Юундэ абаха дуртайшын гэжэ һурахадамини, энэбхилдэд хөрюү үгэбгүй. Магад, залуушуулай харилсан, хөөрлэдхэ дэнь һонин байжа болоо гү? Костя дуугарха дуртай гэжэ би ойлгоо һэм. Тэрэнэй аян замда абаха һонирхолтой шэнгээр намда һангдэа. Тэрэ өһөтөйл экскурсовод болоо.

Тосхонуудыгэ нэрлэхэ, һонирхолтой үйлэ хэрэгүүд тухай хөөржэ үгөө. Жэмнэгэй хажуугаар гэрхэа зүүрээ, һэсэй гэрэй тухал маягтайгаар баригдажа байһан музейн байшан харуулжа, эндэ дэсан баригдажа гэжэ хэлэб. Тингээд дэсан барихын тула районной айл бүхэнһөө 25 түхэриг суглуулна юм ха. Эндэхи багхан трассеыгэ һонортой зон «Кавказ» гэжэ нэрлэдэг гэзд ойлгожо абааб. Ахалта ветерануудай байшан бии юм байна. «Сибиряк» колхозой отделенида — багхан тосхондо шэнэ магазин һая нээгдэ. Район хон үсхэбэрлхөө араса, юундэб гэхэдэ, бэлшээрин газар дуталдана. Шэнэ жэлдэ Хойто-Голдо айкабтар аюултай түймэр гараа, зайн галай проводкоһоо боложо, хүнэй ажыхуудат гэрэй кукни шатаа гэхэ мэтээр тэрэ жолоошон хүбүүмни

Өөрын хараа бодолтой

ВЛКСМ-эй Баргажанай райкомой пленум боложо, Корл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахмад агроном Чингис Базаровые БурАССР-эй арадай депутата кандидатдаар дэбжүүлбэ. Чингис 32 наһатай. Арминн албанһаа урда тээ, хүлээрнэшье тэрэ хоншоноор хүдэлөө. Тингээд 1984 ондо БСХИ дүүргэдэ, Сахалин хүдэлхынь РСФСР-эй Хүдөө ажыхын министрство элгээһэн байгаа. Тэндэ хоер жэл тухай ажаллаа.

Чингис партийна бэшэ. Асуудал бүхэнһөө өөрынгөө байдлыгэ хамгаалжа шадха гэшэ депутатай ажалда гол шухала гэжэ тэрэ тоолоно.

Тини Бурядай АССР-эй арадай депутатаар Һунгалдад байгаа һаа, Чингис Микитович Базаров имэ ажал абуулха хүсэлтэй:

1. Бурядай АССР-эй Верховно Советэй һайн сэтгэ баталан абаха залуушуул тухай хуулин үндэһөөр залуушуулай программа абаха хэрэгтэй туйлаха. Имэ программа шухала хэрэгтэй. Мүнөө залуушуул социальна талаар һайнаар хамгаалагдаггүй хүн зоной тоодо ороно.

2. Эд зөөри тухай хуули баталан абаха ээрэгтэй. Тэрэһан газар абажа, дүүрэн эрхэтэй эзэн болохо ээрэгтэй. Мүнөө тарлаһанай хүзүүн дээрэ һүүдэг хүн олон байха. Колхоз, совхозуудай захиргаануудһаа, рапо хүрэтэр, мүн хүдөө ажыхын продукция худалдан абаха талаар комиссинуудыгэ тэдэнэйл хүзүүн дээрэ һууна бшуу.

Эд зөөрини олол арганууд элдэб яһаа байхэ ээрэгтэй.

3. Ороной болон республикын хэмжээндэ экономическа, экологическа, бусад амаршыг асуудалнууд олондо үргэнеер мэдээсэгдэхэ ээрэгтэй. Обществые, байгалине материальна талаар хохидолдо оруулһан, муртэй ажал абуулдаггүй хүнүүд энэ хэрэгтэйгэзэ түлөө харюусажа, тэдэнигэ түшгэлһань болоулха, сүүдэ хабаруулха.

Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Харгасунай болон Кералинска уһалуурин системэнуудыгэ нэлбэн шэнэлхэ талаар шиндхэбэрн абаһын тула оролдохоб. Тарлаһанай газар болон муга сабшалангай болдогтой болохотойн тула энэ шухала хэрэгтэй. Тулюур туйган байдлыгэ хүн зондо (хоолойгоо тэжээлгэдэг эзэнз алдаһан бүлэнууд, пенсионернууд, инвалидууд) туһалха шгэлэлтэй социальна программануудыгэ баталан абаха шухала.

6. Нютагай Советүүдэй өөрингөө дэбисхэр дээрэ түбхилдэн предпритинуудһаа, ажыхинуудһаа, кооперативуудһаа муниципальна налог нэбтэрүүлэн абаһанай ашаар өөрингөө ажал абуулга эрхилхын тула материальна баазатай болхын тула оролдохоб.

Энэ социальна асуудалнуудыгэ (гэгээрэлэй, элүүр энхын гэхэ мэтэ) шиндхэхын тула шухала хэрэгтэй. Өөһөдөө бэшэ хэндэ найдахабшн.

7. Ажыхинуудай захиргаанай урда социальна талаар залуу мэргэжлэтэдыг хамгаалхын тула тэдэнигэ ассоциаци байгуулхын тула бүхы хүсөөрөө оролдохоб. Мүнөө тэдэ алишье талаһаа хамгаалагдаггүй байна.

хөөржэл абаа. Кухнингаа шатажа байхадэнь, эзэдын унтажа байһан аад, ойлгожо абаад, унтадаг таһалгыжжа сонхын шэл тэлэлжэ гарахын орондо шата-

һаяхан хүүгэдэй сөөдтэ үгэхын тула салин хэрэгтэй болоо юм ха. Жэлэй туршдаа 2 мянгад түхэриг салин хүлэ абаа, харин һамганинь 3 мянга гарыг

Райком жолоошондо юундэ хэрэгтэйб?

жа байһан кукни соогуураа гараад, ехээр шатаһан багхан хүбүүмнигэ наһа бешаа, эсгэнэ хүндөөр шархатажа, больницада оронхой юм ха.

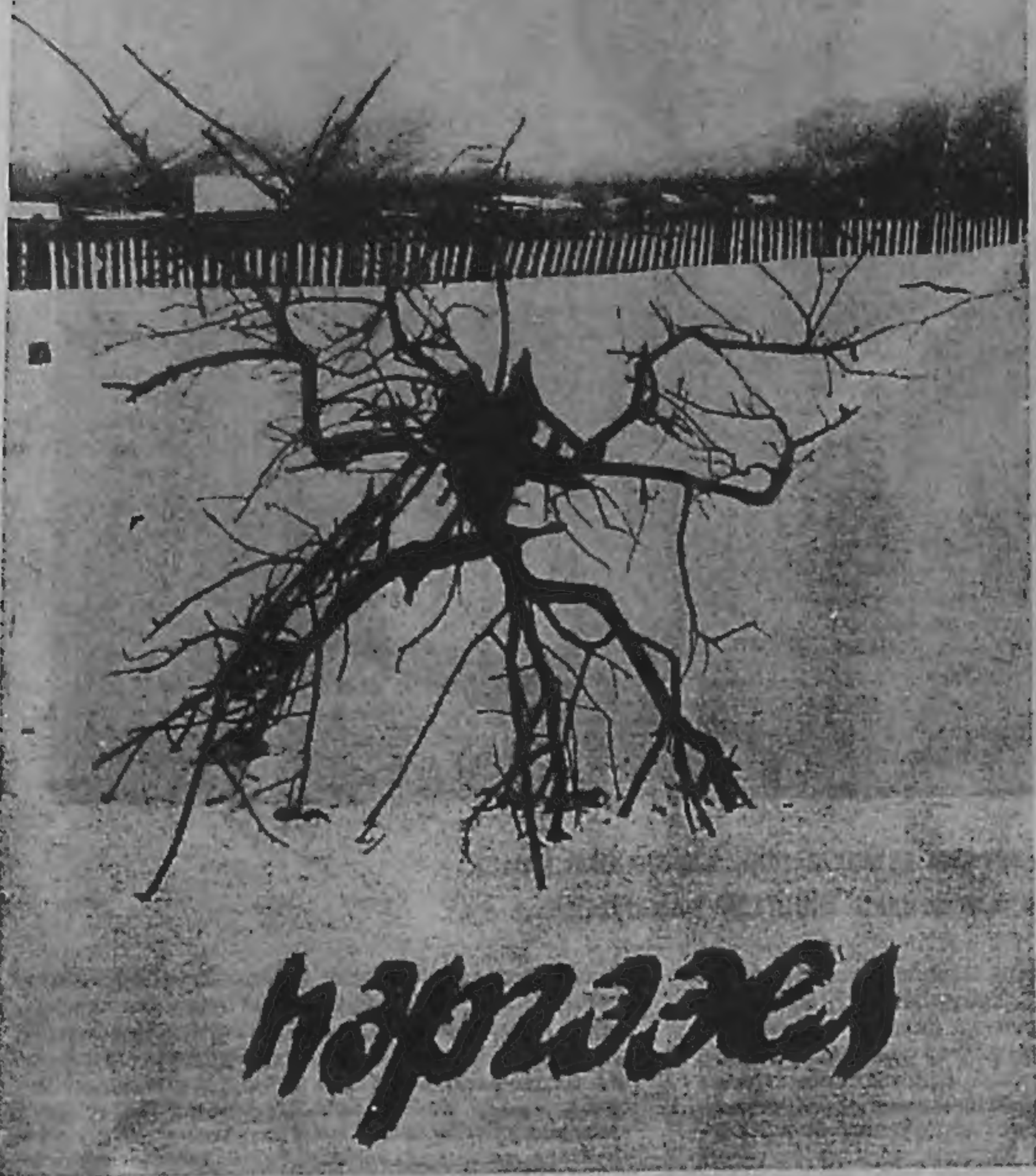
Магад, Костя райкомһоо арилхадэшыгэ болоно бээ. Тэрэ интэжэ хэлэб: энэ дэрыдаа гараад тракторта хүдэлдэг болоо һамни хамгауулыгэ. Гэртээ кодо байхаш, Костин ондоо ажалда орошоо һаань, райкомой хид мэгдээд абаха даа. Тэрэнэй орондо амар хун эрхэб? Костя мэтээр журамтай һайнаар хүдэлхэ жолоошон олдохотойгүдөө болохо. Тэрэ райкомой хидтой хамта гурба һарын туршдаа удаа дараалан салин хүлэ абаггүй байгаа. Тээд гэр бүлнүүгэ гэшүүдэй хоолой тэжээхэ хэрэгтэй. Тэрэ гурбан хүүгэдтэй.

Костя район дотороо олохон хүнүүдыг мэдэнэ. Тэрэнигэшье һайнаар мэдэдэг болонхой. Хаанашье ерэхэдэ, өөрын хүн мэтээр бултантэй мэдэшлэлдэн, хөөрлэдөө үүсхэнэ. Олонхи ушарта бензин, запасча тухай хөөрлэдэжэ, тэдэнигэ хаанаһаа олохоб гэһэн асуудалыгэ шиндхэлсэ хэрэгтэй. Райкомой жолоошон гэшэ нимал туха сүлөөгүй абадаг ажалтай хүн юм.

С. ОЧИРОВА,
манай корр.

БАГА ТОСХОНУУДАА

нэрлэгдэж

Эндэ комсомол-залуушуулай коллектив ажаһуудаг, хүдэлдэг

БАГАХАН тосхон. Үмхиршээн гэрнүүдэй ставиннууд хаагдажа хадагдхай гү, али шэлгүй сонхонүүднэ лүнхын харагдажа байдаг гэжэ бидэ мэдэнэбди. Эндэ эзгүй нохойнууд олоороо зайгуулжа ябадаг. Үндэр нөхөтэй болоһон хэдхэн хүгшэд, үбгэд тосхойнгоо заадаг гаража, хэнишөөб хүлээдэг. Шулуута багахан тосхон болодог. Тэрэ Түнхэнэй районой Лениний нэрэмжэтэ колхозой дүрбэн отделенинүүдэй нэгэн, Эрхүүгэй областтой нэгдүүлһэн хилэ хүртээр ошоһон замаар Бурядай хүн зоной ажаһуудаг эгээн һүүлшын газар болодог. Багаханшье хаань, энэ тосхойн хүн зон өөрын баярлаха, анхарха асуудалнуудтайгаар ажаһуудаг. Эндэ нарай хүүгэд түрэнжэл байдаг. Гэр байрануудшье баригдана. Тикхэдэ тосхон ажаһууна, ажаһуушье. Хүүгэдэй сэлдэй хэрэгтэй болоходонь, эхин хургуулине нэгэ бага түрнжэ, баруун таладань һурагдахад һурана, зүүн таладань бишыхын хүүгэд саадта ябана. хургуулин гэрэй уйтан байһан дээрэ-нэ бүхы классуудта хоёр багша хүдэлдэг. Түрүүшээр нэгэ классай, һүүлдэнь нүгөөдэ классайн һурагдахад ном заадаг. Урдандаа хургуулинууд нимэрхүү байдаг хэн.

Шулуута тосхондо оройдоол хоёр телефон бии. Нэгэниинь конторо соо, хоёрдохинь квартирада табигданхай. Гэнтэ түргэн туһаламжин хэрэгтэй болоо хаань, халтайб! Конторо 5 часай һүүлээр хаагдадаг. Телефон табигдан ахмад бухгалтерта ошохо багтай болгондо. Хэрбээ гэртэй хүнэй үгы байгаа наа, яахаб! Үшөө нэгэ хэлхэ холбооной хэрэгсэл — ради бии. Тэрэнь колхозой түбэй буусын конторо соо байдаг. Тимхэдэ 5 сэгтэ хаагда-

даг конторо соохи радишье хэрэглэһын аргагүй. Эндэ дежурна машина байха ээргэтэй. Харин машина үгы бишуу.

Багахан тосхондо нилээд олон юумэн дуталдана. Клуб үмхиршэнхэй, тэрэ 1934 онһоо эндэ байдаг. Багаханшье наа, тэрэ хүдөөгэй ажалшад ажабайдалыа һонирхолтой болгодог. Тэндэ ошоно, кино харахада болохо, тэндэ тэннхэй стол болон биллиард табигданхай. Иимэ наадануудта дуратайшуул үглөөгүүр шахуу болотор эндэ наададаг. Тээд бэшэ юу хэхэбши даа. Библиотека үгы. Хуушан магазин сүлөөржэ, тэндэ библиотека нээхэ юм ха. Мүнөө Шулуутада тэрэнэй орондо шэнэ эдэ хоолой болон эд бараанай хоёр магазин нээгдэ. Тосхондо спортсменүүдэй олоншье наа, спортзал үгы. Зундаа стадион дээрэ олон хүн сугларжа, футбол, волейбол наададаг. хургуулида физкультурын хэшээл коридор соо үнгэргэдэг.

Хожомоо багахан тосхойн түхэл шарай хубилха. Наян сагта эндэ найман жэлэй хургуули барихань. Түрэлхид интернатта ажаһуугаад һурадаг хүүбүүд, басагадйнгаа түлөө ханаагаа зобохоо болихо. Түрэлхидһөө холо байхадаа, хүүгэд наһаа гүйсөөгүй үхибүүдэй ажал хэрэгүүдэй талаар инспекциин бүридэлдэ абтахаа наадаг. Газар хүйтэн болоходонь, хургуулин хэшээлнүүдье болжолдаг гэшэ. Гэртэйгэ хүршэ Тооро тосхондо ябаад һурадаг үхибүүдтэ хүйтэн жабар соо ошохо гэшэ байалшье зохид байдаггүй.

Эндэ нэгжэ түрэмгөө баримтануудтай ушаргадаг. Шулуутада хэдэн шэнэ гэрнүүд баригдаа. Тэрэниие микрорайон гэжэ нэрлэхэд болохо. Колхоз гэр барилгада ссуда һомолдог байһан аад, мүнөө һомолхо аргагүй болошоо. хургуули барингүй байгшаб гэжэ тосхойнд хирэ-хирэ болоод лэ ханаагаа

зободог. Колхоздо өөрын барилгын подразделени үгы юм. Тикхэдэ тэдэ өөрингөө хаба шадалда, арга боломжодо найдана гү! Хэды болотор нимээр ажаһуултайб! Тосхондо эзэд хэрэгтэй. Тосхондо ажаһуудаг хүнүүдэй эдэбхи үүсхэлье дэмжхэ шухала. Тээд эндэ ажаһуудаг хүнүүд эдэбхи үүсхэл гаргадаг гү!

Эндэ нутагай хүн зон гэхэдэ, гол түлэб механизаторнууд, фермэ дээрэ хүдэлдэг хаалишад, малшад болоно. Намарзаанай хүнэй фермын коллектив район доторхи хүнэй фермнүүд дээрэ ори ганса комсомол-залуушуулай коллектив болоно. Малшад ажал хүшэр хүндэ, бүхы юумээ гараар хэдэг. Тэжээл буйлуулдаг цех малай байра-наа ондоо тээ түхээрэгдэнхэй. Тимхэдэ хүйтэн жабар соо буйлуулһан эдэ хоол хүнзөөр зөөхэ гэшэ хаалишан бүхэндэ хэды хүшэр бэ. Тээдшье нэгэ хаалишан хореод үнэз харууһалдаг. Намарзаанай хүнэй фермэ районой фермнүүдэй болон комплексуудай дунда дэлгэрһэн социалист мурьсөөндэ илажа гараа гэжэ мэдэхэдэ, гайхаха өһотой. 1989 оной районой чемпион Лыжжине Халудорова эндэ хүдэлдэг. Үнгэрэгшэ жэлэй туршада тэрэ үнэз бүриһөө 3826 килограмм һу хаагаа, хаалишад Ю. В. Тенхеева, Баяр Янданов, Наталья Дашиева Шобоова гэшэд гурба мянганай хилэ дэбаа.

Эндэхи хаалишад ажал хэрэгтэ үнэн сэхээр хандадаг байһан дээрһээ амжалта туйлана өһотой. Лениний нэрэмжэтэ колхоздо Зүүн-Мүрэнэй хүнэй комплекс бии. Тэндэхи хаалишад ажал онһожоруулагданхай. Харин тэдэ өхэ һу хааха, амжалта туйлангүй. Намарзаанай хаалишад центнер һүн 35 түхэриг 15 мүнхтэ болоно. Харин центнер хүнэй 80 түхэригтэ болодог фермнүүд район соо биил. Шулуутын фермэ ондоо үүлтэрэй үнээдтэй байгаа гү! Үгы даа, өөрын, Түнхэнэй үүлтэрэй үнээд байха. хаалишаднай үнэз бүриһөө 3000-наа өхэ һу хааха аргатай гэжэ фермые даагша хэлээ.

Һайн эрхэ байдал олгоходо, һайн үрэ дүнгүүдье туйлаагүй хадань, бултанда Намарзаанайхид ади эрхэ байдал олгохо гү! Тимхэ ябашье Намарзаанай хаалишад тухай анхаралаа һайнаар хандуулаа наа, дээрэ ха. Бүхы юумэн абаһаар һайжархагүй гэжэ ойлгоно. Тингэбшье мүнөө тэдэнэртэ ажалдаа үмдэхэ сэмбэ тутал, туулайн малгай хэрэгтэй. Автомагазин эрхэдэшье, тэндэһээ худалдажа абаха муртэй бараан байдаггүй.

Фермые даагша Валерий Ринчинович Холбоовые Бурядай АССР-эй арадай депутата кандидаттаар дэбжүүлээ. Тэрэнэй эрхэдэ хойшол Намарзаанай фермэ амжалтанууды туйладаг болоо гэжэ хэлсэнэ. Тэрэнэртэй ади кандидаттаар дэбжүүлэгдэн Салаанай совхозой директор Владимир Рандаевич Цыденов баһал нэрэтэй солотой болоһон хүн. Зүгөөр Валерий Ринчинович илажа гараһай гэжэ ханаха дуран хүрэнэ. Багахан тосхойн өөрын депутатай болоо хаань, ажал хэрэгүүднэ, ажабайдалыншье бүри эршэмтэйгээр һайжаржа эхилхэ хэн.

Шулуута багахан тосхон. хургуули, клуб, магазин хүртэр холо бэшэ. Ой тайгашье хүртэр холо бэшэ. Зунай сагта үрэ жэмэс хорео соһоо суглуулхад болохо гэжэ хүүгэд шоглобо. Тэндэ ажаһуудаг айлуудай үсөөн дээрэйгэ багахан тосхон гэжэ нэрлэнэбди. Багаханшье наа, ороной ажабайдалда горитойхон хубитала оруулна. наахан Шулуутада Эсгэ ороноо хамгаалгын дайнай Илалта шэрээлсэһэн хүнүүдэй дурсахэлые хүндэлэн өһолжо, хүшөө бодхоогоо. Тэрэнэй хажууда үшөө нэгэ мемориальна самбар байна. Энэнай баһал нэгэ аюултай дайн тухай һануулна. Энээн тухай бодоодшье үзэхэдэ үйдхэртэй. Хоёр хүүбүүд тэндэһээ түрэл Шулуута тосхондо бусаагүй. Саша Халудоров эрэлхэг зориг харуулжа, сэргэй тангаригта үнэн сэхэ байха зуураа, дайшалхы даабари дүүргээд, 1980 оной апрелин 23-да наһа бараа. Армида ошохоһоо урда тээ эндэ мал адуулагшаар хүдэлдэг байгаа. Паша Ябжонов хургуулин һүүлээр абаһаар Афганистанда татагдаа бэлэй. Эдэнай эгээлэй юрын хүүбүүд болоно.

Тикхэдэ Шулуута тосхон багахан гэшэ гү!

С. ОЧИРОВА,
манай көрр.

СЕЗОНОЙ ШАН

ВЛКСМ-ЭЯ ОБКОМОЙ ШАНГАЙ ТҮЛӨӨ ХҮДӨӨ АЖАХЫН ҮЙЛЭД-БЭРИДЭ ХҮДЭЛДЭГ ЗАЛУУШУУЛАЙ КОЛЛЕКТИВҮҮДЭЙ ДУНДА ДЭЛ-ГЭРХЭН РЕСПУБЛИКАНСКА СОЦИА-ЛИС МУРЫСӨӨНЭЙ ДҮНГҮҮД ГАР-ГАГДАА.

МУРЫСӨӨНДЭ ХАБААДАГШАД-ТАЙ БОЛОН ХҮНЭЙ ФЕРМЕНҮҮДЭЙ ХҮДЭЛМЭРИЙН ТҮРҮҮШЫН НАРЫН ҮРЭ ДҮНГҮҮДТЭЙ ТАНИЛСУУЛХА-МНАЙ.

(һу хаалинь — 2000 килограммһаа дээшэ)
III БҮЛЭГ

1. Прибайкалийн районой «Прибайкалец» колхозой Керымска МТФ — 105,4 балл.
2. Сэлэнгын районой К. Марксын нэрэмжэтэ колхозой Дээдэ-Юрөөгэй МТФ — 98,7 балл.
3. Прибайкалийн районой «Прибайкалец» колхозой Турантайн хүнэй фермэ — 97,6 балл.
4. Ивалгын районой «Заветы Ильича» совхозой Боомой МТФ — 85,4 балл.
5. Кабанскын районой Байгал-Ху-дарини совхозой Корсаковай хүнэй 2-дохи фермэ — 84,2 балл.
6. Яруунын районой Ярууны совхозой Хэргын МТФ — 83,1 балл.
7. Тарбагатайн районой «Восход» колхозой МТФ-гэй КМК — 82,9 балл.
8. Баргажанай районой К. Марксын нэрэмжэтэ колхозой МТФ-гэй КМК — 81,7 балл.
9. Яруунын районой «Комсомольский» совхозой Эрхын МТФ — 81 балл.
10. Эздын районой Д. Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой 1-дхи МТФ — 80,0 балл.
11. Кабанскын районой Байгалай ОПХ-гэй Закултын МТФ — 79,4 балл.
12. Тарбагатайн районой «Советская Россия» колхозой 1-дхи МТФ-гэй КМК — 78,5 балл.
13. Сэлэнгын районой Лениний нэрэмжэтэ колхозой Булагай МТФ — 78,1 балл.
14. Прибайкалийн районой «Ильинский» совхозой ВЛКСМ-эй XX съездын нэрэмжэтэ КМК — 78,1 балл.
15. Загарайн районой Эрхирэгэй совхозой 1-дхи МТФ — 76,2 балл.
16. Түнхэнэй районой Түнхэнэй совхозой Тайтарай МТФ — 76,1 балл.
17. Ивалгын районой Оронгын совхозой 1-дхи МТФ-гэй КМК — 74,6 балл.
18. Сэлэнгын районой К. Марксын нэрэмжэтэ колхозой Удэнгын МТФ — 74,4 балл.
19. Загарайн районой Асагадай совхозой Хотогорой кооперативна МТФ — 73,9 балл.
20. Эздын районой Оворой совхозой Соростойн МТФ — 73,8 балл.
21. Прибайкалийн районой «Ильинский» совхозой Таловска МТФ — 69,6 балл.

II БҮЛЭГ

(һаамын 1500-наа 2000 кг хүртэр)

1. Захаминай районой Захаминай совхозой МТФ — 86,1 балл.
2. Баргажанай районой Хилганын колхозой 3-дахы гүүртын МТФ — 80,6 балл.
3. Хориин районой Хурбын совхозой Могойн МТФ — 78 балл.
4. Прибайкалийн районой «Нестеровский» совхозой Нестеровэй МТФ — 73,3 балл.
5. Хориин районой Анагай совхозой Онкоборско МТФ — 71,4 балл.
6. Сэлэнгын районой Лениний нэрэмжэтэ колхозой Тохойн МТФ — 71,3 балл.
7. Баргажанай районой Уланай колхозой Улюкчанска МТФ-гэй комплекс — 66,1 балл.
8. Хурамхаанай районой Гааргын совхозой «Аматхан-1» МТФ — 60,35 балл.
9. Хурамхаанай районой Гааргын совхозой «Арзгунь-2» МТФ — 60,1 балл.
10. Хурамхаанай районой Ар-дын совхозой Гулагай МТФ-гэй КМК — 59,1 балл.

ЮЖЛАГ

ОЛОХОН ХҮНҮҮДЭ ХАДХУУРТАЙ ПРОВОЛОКЫН СААНА АЖАНУУХА ГЭЭШЭ ОРИ ГАНСА
ЗАМЫН БОЛОНХОЙ. ТЭЭД ЭНЭ ГАЙХАЛТАЙ ШЭНГЭЭР НАНАГДАНА...

УЛААН-ҮДЫНХИД энэ нэрье мэдэхэн лэ байха. Бүхы городскойхидой гэмтэ ябадал гаргагшад дэлхэйтэй онсо холбостой байһанһаа уламжалан бэшэ ааб даа. Тэрэ городской түхэл шерайда өөрын онсо үзэгдэл оруулдаг. Мэснадһаа дулдыдонгүйгөөр тэрэ бии бшуу. Амаралтын үдэр үйлсэнүүдээр хүн зоной олоншье, хүйтэн жабартай байгашье һаань, редакциин «Волга» Улаан-Үдын үйлсэнүүдээр шуумайса харайлгана. Модоор баригдаһан үндэр хашга машиннын сонхоор харагдажа эхилбэ.

Эндэ өрээд, орохо сөөрһа бэшэжэ үгэдэг уйтан комнато руу оробобди. Эндэшье баһал ээлжээн — мүнөөдэр түрэлхидтэй уулзалгын үдэр байшоо. Бидэ ишэз һонирхожо ерээ бэшэбди. Тингэшье һаа, эдэ хүнүүдэй урда ехэл аягүй шэнги байгаа һэн. Олохон хүнүүд түрүүшынхэз ерэнэ бэшэ. Иимэрхүү уулзалтанууд гурбан һара соо нэгэ дахин болодог юм ха. Мүнөөдэр түрэлхидын зургаадахи болон долоодохи отрядудай сүүдүүлэгшэдтэ ерээ, ИТУ-гай начальни

урилга эльгээгээ. Булганда урилга эльгээдэг гэжэ ойлгожо болохогүй. Хүбүүнэйн гү, али үбгэнэйн һайн нүлөө үзүүлхэ, заснодо хуули ёһо эбдэжэ болохогүй, гэмгүйгөөр ажаллаха хэрэгтэй гэжэ элгүүлхэ аргатай байгаа һаань, түрэлхидын уридаг. Энэжнай начальнигуудай зорилго юм ха. Уйтан комнато соо сугларһан хүнүүдтэ энэнь түрэлхидтээ, уулзаха, гэртэй һонингоо дуулаха ори ганса арга боломжо болоно.

Досооны оробобди. Ороо суурганууд болон дохоннуудаар хангагдаһан үүдэнүүд өөһдөө нээгдэндэл адлаар һанагдаба. Тэдэ орон са-суумнай өбөһөөр хаагдашаха юм. Досооны зоно оршонхой. Мүнөөдэр амаралта, тиймэһээ промышленна зоно сооны хоһон, Томо цехүүд хаалтаттай байба. Юрэнхидөө Южлаг олоо дохоттой предприти болодог. ЛВРЗ-гай, авиационно заводой, БМДК-гай цехүүд эндэ түхээрэгдэнхэй, тэдэ гүрэндэ болон заводуудта олон мянган олоо оруулдаг. Нэгэ дороо эдэ заводууд Южлагай шефүүд болодог. Хүдэлмэришэд ишэ ерэжэ, эндэ байгшадтай уулзадаг, эрхим хүдэлмэришэдтэ «Һуурижаһан газарайнгаа» хүнүүдые даалгадаг юм ха. Зүгөөр эндэһээ сүлөөдэ гарахадха, энэл шеф өһоной туһаламжа хүргэдэг предпритида ажалда орохын арггүй байдаг. Ажалша коллективэй совет буруушаадаг — ажакын тоосоондо ороһон предпритида үлүү хүн хэрэггүй болошодог. Сүүдүүлһэн байдалын (заримдаа оло дахин) туһалдаггүй. Ажалгүй, пропискагүй, дэмжэлэггүй гүн хайшаа ошохо ёһотойб! Тэндэ, хадхууртай проволокаын саана халтаттай байхадһы, гэр, эдэз хоол, ажал байна бшуу. Энэ мэтэһээ уламжалан, олохон хүнүүд хэды хүшэр байдалда ородог, уйдхар гөшүүдэлдэ дарагдадаг гэшэб. Тэдэнэртэ ондоо арга байхагүй.

Мүнөөдэр отрядуудта амаралтын үдэр. Хатуу шэнга гуримһаа боложо, отрядууд бэе бэһээ холо оршонхой. Тиймэһээл бидэ хаа хаанагүй хаалта хашаотай ушаржа болообди. Бартагсай үүдэнүүд хойно хойноһоо нээгдэхэ юм. Эндэ иимэ бэшэлгэ уншабобди: «Үүдээз хаагтын». «Үүдэн» гэшэнь автомат суурга юм ха.

Клуб соо сүүдүүлэгдэнһэн ноодтой түрэлхидтэй уулзалга боложо байба. Журем тухай темэдэ хөөрлдөөн болоно. Зонодо байгаад, журем эбдэжэ болохогүй.

Эндэхи байра байдалын харахаа бидэ аба-гүйхэнөөр гаража ошобобди. Нургуули, ПТУ, библиотеке тэдэнэртэ хабаатай. Эндэ харуулан ойлгуулгын агитаци һайнаар шэмсэлэгдэнхэй гэжэ ойлгообди. Библиотеке соо «Шэнэ ажабайдал тээшэ» гэхэн газетын штатна бэшэ корреспондентүүдэй кружогой хүтэлбэрлэгшэдтэй уулзаабди. Тэрэжнай баһал сүүдүүлһэн хүн. Южлаг «Молодежкын» 160 хэлэг абадаг гэжэ тэрэ мэдээсэбэ.

— Тиймэ даа, бидэ газетэ захидабди, теле-визор харадабди. Съезд, Хүүгэдэй жасын телемарафон хараа һэмди. Абаһаар мүнэ тийшэнь эльгээгээбди. Иимэрхүүгээр лэ ажаһуунабди.

Тэдэ хүдэлжэ олоһон мүнгээ энэрхи сэдхэлэй жасада, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ совет хүү-

гэдэй жасада эльгээдэг байна. Хэнэйшье захи-релтаар энэ ажал абуулагдана гэжэ би һананагүйб. Хатуу шэнга гуримтай энэ колонида түрүү-шынхэз сүүдүүлһэн хүнүүд болзороо үнгэргэ-нэ бэшэ. Хэрбээ тэдэнэй хубин хэрэгүүдые хара-бал, ямар байгаа хоб! Мүнөөдэр бидэ хара-жа шадабагүйбди. Хэрин хүйтэншэг клуб соо һуугаад, концерт харабобди. «Гражданин» гэхэн группа эндэ ерэнһэн түрэлхидтэ тэрэжине бэл-дээ юм ха. Энгэртээ фамилинууд бэшэһэн хара хүүртигүүдтэй, гарнуудтаа электрогитарануу-дые барһан рокернуудые хараһан мэтэ бо-лоод, досоомни аягүй болошобо. Тэдэнэй дуу-лһан дуун соо иимэ үгэнүүд бии: «Ямар сүү-дээр сүүдлэнэбта, өөһдөөл иимэ сүүдээр сүүд-лүүлхэт, ямар хэмжүүрээр хэмжэнэбта, өөһдөөл тэрэ хэмжүүрээр хэмжүүлжэ болохот».

Эндэ һууһан бүсэд хүнүүдэй ямаравар шагна-һынь мэдэнгүйб. Тэдэ шагнаагүй, хэрин дү-тынхидтээ хөөрэлдэхээ хараа гэжэ һанагдана. Удахагүй час тухай болоод, эндэһээ гаража ошо-хобди... сүлөөтэ оршондо орохобди...

Ирина РЫЖКОВА,
Дмитрий АЛТАЕВ (фото).

ДМИТРИЙ
АЛТАЕВ
ФОТО.
РЕПОРТАЖ

Би хубилган шэнэдхэлгэдэ этигэнэб

МИХАИЛ Геннадьевич Долгоаршинных Пушкинска хунгуу-
лмн 4-дхм округоо Бурядай АССР-эй арадай депутад-
та кандидадаар дэбжүүлэгдэ. Тэрэ дотхо үгэдэг болом хэл-
хэ холбооной Улаан-Удын дистанцины электромеханикаар
хүдэлдэг. Тэрэ хүдэлжэ байгаад, транспортна инженер-
мүүдэй институт дүүргэ. Хэды эдир залуу 35 наһатай байгаа-
шые хаань, дистанцины коллектив арадай хингалтын бүлэгтэ,
профкомой шалгалтын комиссине ударидахыень тэрэндэ
найдаа юм.

Манай корреспондент тэрэнтэй хэдэн асуудалнуудыг су-
раа.

Корр.: Та өөрынгөө про-
грамма соо бүхы хэмжээнэй хү-
тэлбэрлэгшэдэ олгогдоһон
хүншэлтэнүүдыг булгуу байн
байдалыг, тусхай эрхыг усад-
хатада онсо анхаралаа хан-
дуулнаг. Энэ хүн зондо өхэ
туһаламжа хүргэхгүй гэжэ мэд-
дэжэ байгаад, нимэ байдалье
усадхаа шухала гэжэ та юундэ
тоолонобтай?

Михаил Долгоаршинных:
Тусхай эрхэнүүдтэ, хүндэ ам-
бада хүртээхэ баримта гэжэ
хуушаршаһан хэрэггүй заншал
гэжэ тоолохо байнаб. Хүн тү-
рэлтэн туршалгануудыг хэлэ-
нэй, алдуу эндүүнүүдыг гар-
гаһанай ашаар гансал мүнхэн
гэжэ ямаршые ажалтай түлөө
шөгнөл болохо зэргэтэй гэжэ
ойлгодог болонхой. Тусхай эр-
хэтэй хүнүүд мяха, колбаса
үнэгүй сэнгээр абжа, «дио-
ранска уурхай» соо хоёр ту-
летэй гэртэ ажлуудыг ха-
юм. Энэмнай бүхы юумэнтэй
хоморой шухаг болоод байһан
эрхэ байдалда ямар таагүй
ябадал гэжэб даа.

Тусхай эрхэнүүдыг болуул-
ха гэжэ үгэтэй байдалда
оруулха гэһэн удхатай бэшэ,
харин үнэн байдалыг хэргэ-
хэ, үгэ болон ажал хэрэгтэй хоор-
ондох, арад болон тэрэнэй
«эрсанарай» хоорондох зайе
хороохо гэһэн удхатай боло-
но.

Корр.: Та 1987 ондо КПСС-
эй гэхүүн болоот, тмхэдэ
хубилган шэнэдхэлгэдэ этигэ-
нэ болонот. Энэнтэй даша-
рамдуулан, СССР-эй Конститу-
цины 6-дахы статьяда, полити-
ческа бусад партинуудай мүн-
дэлэлгэдэ ямарваа ханданабтай?

М. Д.: Обществыг хуулаар
бэхжүүлһэн түрүү үүргэнь
парти эрсахэ зэргэтэй гэжэ би
тоолохо байнаб. Конституцины
статья нэрэ хүндэтэй болгохо
эргэгүй, харин тодорхой ажал
хэрэгүүдээрэ нэрэ хүндэтэй
болохо гэжэ оролдохо шухала.
Партида үндэһөөрн демок-

ратическа реформа үнгэрхэ
шухала гэжэ тоолохо байнаб.
Мүнөө ямар ороо байдал то-
хоолдонхой гэжэб? Парти
хубилган шэнэдхэлгэ бэлүүл-
хээр үүсхэл гаргаһан аад, тэ-
рэниие хаатуулжа магад. Пар-
ти дотор боложо байһан де-
мократичн хүгжэлтэнүүд об-
щество доторхи нимэрхүү хүг-
жэлтэнүүдхэ нилээд гээгдэнэ.

Партийн XXVIII съезддэ би
тон эхээр найдаһаб. Хэрбээ
пленимүүд дээрэ бэшэ, харин
конкурсын үндэһөөр, ельтер-
нативна программануудтайгаар
хуралдаанда хобаадалсаха де-
легадуудыг эхнн организаци-
нуудта дэбжүүлэ. Хаань, ма-
най найдал хариулагдэжэ ма-
гад.

Бусад партинуудай мүнхэл-
жэ байһан тухай хэлэхэ болоо
һаа, нимэ байна: ямаршые де-
мократическа хүдэлөөнүүдэй
ажал ябуулгын болом эмхи-
нүүдыг байгуулгын арга нү-
хсэл эмхидхэхэ шухала гэжэ
наһаа байнаб. Олон парти-
нууд бии болоходоо, демок-
ратида найдамтайгаар туһалха
гэжэ ойлгохо болохогүй. Эндэ
олондо мэдээсэлгыг хуулигаар
хүгжөөхэ: хэлбэл тухай хуули
баталан эсбахэ шухала.

Корр.: Тмхээ тмхээрэ олон-
до мэдээсэлгэ тухай тогтоо-
бди. «Бурядай депутатска
корпусой бээ дааһан газетн
хэлбэлэ шухала гэжэ та тоо-
лохо байна гүт? Зүгөөр гансал
КПСС-эй Бурядай обкомой
бэшэ, харин Бурядай АССР-эй
Верховно Советэй болон Ми-
нистриудэй Советэй органо
«Правда Буряти» гэһэн газетэ
байна бшуу. Тмхээ үшөө нэ-
гэ республиканска газетэ хэ-
лэлхэнэй хэрэг би гүт?

М. Д.: Партийна хэлбэлнүү-
дэй нэрэ хүндэ хараа байса
унажа, тэдэниие захигшадэй
тоонь үсөөрөө гэжэ мүнөө
нюуса бэшэ, буланда мэдээ-
жэ бшуу. Нүүлэй үедэ ажала-
да, хэлбэлэй демократиза-

ци тэдэниие байлшые дээр-
гүй гэжэ ха. Депутады шэнэ
корпус обществын бүхы хү-
нүүдэй эрилтэнүүдыг элхрхэй-
лэн хариулха, хамгаалха гэжэ
найдаһаб. Тмхээ нимэ ге-
зэтэ байгуулга нэрээ хариул-
хел байха гэжэ тоолоноб.

Корр.: Хэрбээ депутат бо-
лоод байгаа һаа, өөрынгөө
хунгагшадтай холбоо барисаа
хайшан гэжэ тогтоохоб гэжэ
та наһаа байнабтай? Депута-
дыг дуудалгын мүнөөнэй эрхэ
нүхсэл ямаршые туһа хүргэдэг-
гүй гэжэ наһаагүй гүт? Ха-
раадшые үзэхэдэ, Бурядаһаа
СССР-эй арадай депутадуудаар
хунгагдһон нэгшые хүниие
дуудаагүй бшуу. Үгы гээбэл, тэ-
дэ буландаа хунгагшадтай най-
далнуудыг хариулаа гэжэ гүт?

М. Д.: Хэрбээ СССР-эй ара-
дай депутадуудай статус тухай
Хуулиһаа үндэлхэ болоо һаа,
депутат өөрынгөө Советэй га-
зар дээрэ хэрэглэхэ үргэн эр-
хэнүүдтэй, гансал өөрынгөө
хунгагшадтай урда тоосогод
байха юм. Тмхээдэ тоосоон
гэжэ шухала удха шанартай
болоно. Тэрэ хунгагшадтайгаар
урда сэг үргэлжэ тоосоо
байхадаа, өөрынгөө уялганууд-
та албан хойроогоор хандаха-
гүй, хүндэтэ заседатель боло-
жо шадахагүй бшуу.

Депутат тэрэниие дэбжүүл-
һан коллективэйнгэ урда,
хунгалтын урдахы программн
дүүргэлтын ябаса болон за-
хилнууд тухайгаа хунгагшадтай
урда заагагүй тоосожо бай-
хаар энэ Хуулаар хараалгдан-
хай. Энэ эрхэ нүхсэл нарин
нягтаар хүдэлхэдэнь туһалха
байха гэжэ наһаа. Харин Бу-
радаһаа хунгагдһон СССР-эй
арадай депутадууд тухай хэлэ-
хэ болоо һаа, тобшолоннуудыг
хэхэнэ эртшэжэ байна гэжэ на-
һаа.

Корр.: Экономическа болон
социальна талаар республикн
түлюур туйган байдал тухай
танай хунгалтын урдахы про-
грамма соо хэлэгдэхтэй. Нимэ
байдалһаа гарахын тула ямар
арга замууд бии гэжэ та наһа-
а байнабтай?

М. Д.: Сибирийн ашаар Рос-
син нилээд хүсэтэй болохо,
суурхха байһан тухай холын
хараатайгаар Михайло Ломо-
носов хэлэлхэн байдаг. Үнэхөө-
рөөшье тэрэнэй хэлэхэ тон
зүб байгаа. Сибирь ороной
Европын хубиине түүхэй эдээр
хангалгын газар болохохо гэ-
жэ агууха эрдэмтэ хаанаһаа
уридшалан мэдэхэ һэм дөө.

Республикны экономикын
талаар бээ дааһан байдалда
оруулха гэжэ Бурядай эрдэ-
мэй түбэй дэбжүүлһэн бодом-
жыг би дэмжэнэб. Энэ бо-
домжо туһаа арасадахада
болохо юм бээ, Гэбэшье тэ-
рэ республикн ажабайдалыг
үндэһөөрн хайжаруулха за-
мвар дэбшада туһалха эрга-
тай байха.

Корр.: «Демократическа со-
циализм» гэһэн тодорхойлол-
гыг та юун гэжэ ойлгодогтай?
Энэмнай теоретическа талаар
ээлжээтэ дэмы бодол бэшэ
гүй?

М. Д.: Үнэхөөрөөшье минин
программа соо нимэ үгэ бии.
Би энэхээр манай общество-
до демократичн шухаг байһыг
тэмдэглэхэ хүсэлтэй байгааб.
Тусхай эрхэтэй хүнүүд ажа-
байдал тодорхойлогдгүй гэжэ
би тоолодогби. Хүнүүдтэл об-
щество байгуулха хэрэгтэй. Хэ-
дэ арбаад жэлэй туршада
манай орон дотор заңдеран
зонхилдог гурим нэбтэрүүлэг-
дэжэ, хэды өхэ хонидол уша-
руулаа, түбэг татаа гэжэб.
Харин эдэ үсүнүүдыг нүүлдэнэ
хоромо үзэнэ бээбди.

Сергей БОЛОТОВ
асуудалнуудыг сураа.

Найдалыень харюулха гэжэ оролдохоб

ВЛКСМ-ЭЙ СЕВЕРБАЙКАЛЬСКА ГОРКОМОЙ ПЛЕНУМ БО-
ЛОЖО, ЛЕНИНГРАДСКА ХУНГУУЛИН 68-ДАХИ ОКРУГНОО
БУРЯДАЙ АССР-ЭЙ АРАДАЙ ДЕПУТАДА КАНДИДАДААР
ИЛЬГИЗЯР ХАЙРУЛЛИНИЕ ДЭБЖҮҮЛЭБ.

Ильгизяр Ульяновска об-
ластьдо хүдэлмэришэнэй бүлэ-
дэ түрэнэ. Союздоо трак-
тористаар ажаллаа, Рязанов-
ска союз-техникум дүүргэ.

Армийнгаа албые Афганис-
танда үнгэргөө. Афганистанда
интернациональна уялгана дүүр-
гэхэ үедөө, эрэлхэг зориг ха-
руулһанайнгаа түлөө Ильгизяр
Улаан Одоной орденээр, ме-
далийнуудаар шагнагданхай.

Афганистанай хүүлээр (1983
ондо) БАМ дээрэ хүдэлхээ
эрэ юм. Эндэ эрээд, «Бамтон-
нелстрой» автобазада авто-
слесарээр хүдэлжэ. Эхилээ,
хүүлээрн механикаар хүдэ-
лөө, гурбан жэлэй туршада
автобазын комсомолой орга-
низацины секретарь байгаа.

1986 ондо Ильгизяр Хайрул-
лин партида ороо. 1988 оной
апрель нарада тэрэ ВЛКСМ-
эй горкомой комсомолой ор-
ганизацинуудтай таһагыг даа-
шаар баталагдаа. Мүнөө үедэ

Ильгизяр Хайруллин ВЛКСМ-
эй Северобайкальска горко-
мой хоердох секретарь хү-
дэлжэ.

Тэрэ хэжэ байһан ажалдаа
тон анхаралтайгаар хандадаг.
Хургуулинуудта ябажа, өөрын
хүн болонхой. Тэрэниие най-
наар мэдэдэг, хүндэлдэг. Тэрэ
«Байгаль» ДК-гай дэргэдхэ ин-
тернациональна клубай гэ-
шүүн байһан тула наһаа гүй-
сөөгүй хүүгэдтэй хүдэлмэри
ябуулдаг. Ильгизяр Хайруллин
дайнай ба ажалай ветеранууд-
дай Советтэ түрүүшынгээ жэл-
дэ хүдэлжэ бэшэ. Тэрэ Со-
веттэ түрүүлгшын орлогшо юм.

Энэһинээ гадна, тэрэ ВЛКСМ-
эй обкомой, ВЛКСМ-эй горко-
мой бюрогой гэшүүн. Ильгизяр
хамгатай, хүбүүтэй.

Арадай депутадта кандидат
Ильгизяр Галимзянович Хай-
руллинай хунгалтын урдахы
платформын тезисүүдыг доро
толилхомнай.

БУРЯДАЙ АССР-ЭЙ АРАДАЙ ДЕПУТАДА КАНДИДАТ
И. Г. ХАЙРУЛЛИНАЙ

Хунгалтын урдахы платформо

Бүхыдөө общество дотор
ушардаг шидхэгдээгүй асуу-
далнуудтай нигта холбоотой
залуушуулай экономика, со-
циальна болон политическэ
эрхэнүүдыг хамгаалга хунгалтын
урдахы платформо соо гол
анхарада табигданхай. Нүүлэй
үедэ хэдэн хуулинуудай абта-
һан, манай обществодо ажал
хэрэгүүдыг хүтэлэлгэдэ залуу-
шуудта бодотоор хобаадалсаха
арга боломжо олгоһон байгаа-
шые хаань, энэниие шухала
гэжэ тоолохо байнаб:

— Социально-экономическа
ажал ябуулгын талаар, нэн тү-
рүүн түлөөр байдалтай, социа-
льна талаар хамгаалагдаагүй
хүн зоной—залуушуулай, олон
хүүгэдтэй болон хүсэд бэшэ
бүлэнүүдэй, үншэн үхибүүдэй,
инвалидуудай эрилтэнүүдыг
хамгаалха. Залуу бүлэнүүдэй
гэр байрын асуудалыг шид-
хэлгэдэ онсо анхарал хандуул-
ха шухала гэжэ тоолоноб;

— инвалидуудта, хүүгэдэй
байшангуудта, дайнай болон
ажалай ветерануудта туһалам-
жа хүргэлгэ;

— региональна ажакын тоо-
соо нэбтэрүүлгэ хадаа реги-
ондо ажаагуушадай ажалтай
үрэ дүнгүүдэй өһөөр экономи-
ческа талаар бээ даагаад ол-
зо дохыдыг хуваарилга гэһэн
удхатай;

— харин гүрэнүүдэй залуу-
шуулай эмхинүүдыг хэбаадал-
суулха арга боломжоннуудыг
хараада абалсан, туризм бо-
лон спортын талаар залуушуу-
лай ажакын тоосоннуудай эм-
хинүүдыг хүгжөөлгэ;

— залуушуулай социально-
экономическа асуудалнуудыг
шидхэхын тула предприяти-
нууд дээрэ залуушуулай жаса-
нуудыг байгуулга.

Наһаа гүйсөөгүй хүүгэд ту-
шаа асуудалыг хойшолуулаша-
гүйгөөр шидхэхын тула нигэ-
жэ тоолохо байнаб:

— наһаа гүйсөөгүй хүүгэд-
тэй хүмүүжүүлгын хүдэлмэри
ябуулгын тула материально-
экономическа бааза хүгжөөхэ,
бэхжүүлхэ;

— хүүгэдтэй хүдэлмэри
ябуулгын тула тусхай статья-
гай өһөөр гүйсэдхэхы ком-
тедуудэй бюджетдэ мүнгэ
һомолхо;

— хүүгэдэ хүмүүжүүлгын
түлөө түрэлхидэй хариуцалга
үргэхэ, ашатай туһатай ажал
хэжэ, хүүгэдэ хүмүүжүүлгын
тула хуулины өһөөр гүрмүүдыг
хэрэглэгыг мэдэрдэг болохо;

— мүнөө бии байһан КЗОТ-
ой үлүү хизаарлагдһан арга
боломжыг хараада абалсан,
үйлэдбэрн дээрэ наһаа гүй-
сөөгүй хүүгэдэй хаба шадалаа,
арга боломжыг хэрэглэхын
тула тэдэний арга боломжонну-
дыг үргэдхэхэ.

Оршон тойронхи байгаалие
хамгаалха хэрэгыг нийтын
хойшолуулашагүй зорилго гэ-
жэ тоолохо шухала;

— үйлэдбэрин үлэгдэлнүү-
дыг болбосоруулха талаар
предприятинуудай сетнүүдыг
хурдан түргэһөөр хүгжөөхэ;

— регион дотор экологиче-
ска байдалье үргэһөөр олон-
до мэдээсэлгэ;

— сүлөөдэ гараһан хүдэлмэ-
ришэнэй хүснүүдыг хэбаадуул-
ха зорилготойгоор экологи-
ческа талаар сэдэр предприяти-
нуудыг районной дэбисхэр дээ-
гүүр байгуулга;

— Байгал нуурһаа уһа аба-
даг зонодо гүбхнэхэн ажакы-
нуудай таряалангууд дээрэ хи-
мическэ үтэгжүүлгэнүүдыг хэ-
рэглэгэ хорихо.

Нүхэд хунгагшад! Хэрбээ
наһаа Бурядай АССР-эй ара-
дай депутадаар хунгаа наат-
най, хунгалтын урдахы өөрын-
гөө платформын, таанадай за-
хилнуудыг дүүргэхын тула бү-
хы хүсэ шадалаа хэрэглэхэб,
эрдэм мэдээсэл зориулхаб
гэжэ таанадыг найдуулха ду-
рамни хүрэнэ.

Үнэтэйхнөөр «Аляска» гэхэн курткы худалдаха гэжэ байтарь, Сергей ОБХСС-эй хүдэлмэрилэгшэд хубсаһа хунарай дэлгүүр дээрэ барла.

Би тэрэ студентэй хооролдхэ гэжэ хэлээ. Тэрэ араатын арһаар оодон арһан дэглэтэй байгаа, хэллэг зүүнхэй ябаа. Тэрэниие хараад, хэллэггүйш, Тэрэнтэй ингэжэ

хүсэлтэйб (тэрэ БГПИ-гэй студентэб оёһон малгайтай, орын арһан гуталтай, Нэрэгүй хургандаа дүрөө алтан бэ- үгтэй ядуу студент гэжэ огтошье хооролдөөбди:

— Сергей, энэ шэмэрүүн хүйтэн жабэр соо гэртээ һууха аргагүй байна гэшээ хаш. Амаралтынгаа үдэр ондоогоор үнгэргэхэ хүсэлгүй гүш?

— Гэмгүйгөөр моодноор хубсалаад ябаха хүсэлтэйб. Хани нүхэд-тээ эндэ ходо ходо эрдэгби. Энэ гэрэ юмэ худалдадагбди, худалдан абдагбди, хэлгэдэгбди. Эндэ муу юумэн үгүй.

— Стипенди абдаг гүш?

— 50 түхэриг, стипенди юун мүн-гэн гэшээб даа! Гэртэхимни туһалдаг. Зүгөөр энэшье намда бэлэй өхээр туһа хүргэдэггүй.

— Тиммэһээл дэлгүүр дээрэ ошо-жо, эндэб юмэ худалдажа, хэрэг байдалаа заһана гүш?

— Манай обществодо бэшэ хай-шан гэхэбши! Ондоо зам үгы бшуу. Хэрбээ энэ дэлгүүрэй үгы байгаа һаа, нимэрхүү ондоо газарта хүн суг-ларжа, энэ тэрэ юмэ худалдаха һэн гэжэ би эгигэнэб. Манайл об-щество бүлэ юумые хомор болго-хорхо бшуу.

— Сэхыень хэлэхэдэ, ши матери-альна байдалаа заһахы, мүнхэтэй болохын тула эндэ эрэнэ гүш, али бусадһаа дутуугүйгөөр хубсалха зорилготой гүш?

— Бусадһаа дутуугүйгөөр хубса-лаад ябаха хүсэлтэй байдагби.

— Найнаар хубсалхын тула, нэн түрүүн, мүнхэн хэрэгтэй бэшэ гүш?

— Тиммэ даа. Мүнхэн гэшээ юун-шье бэшэ гэжэ маанадые бага бал-шар наһанһаамнай һургадаг һэн. Мүнхэн гэшээ бүхы юмэ шиндхэдэг гэжэ өхэ болохо бүрээ ойлгожо эхил-хш. Энэнтэй арсалдаха хүн үгы бэ-шэ гүш?

— Сергей, танай курсын олон хү-мүүд эндэ эрдэг гүш?

— Эндэ эрээгүй хүн үгы өһотой гэжэ би һананаб.

— Түрүүшынхэ хубсаһа худалда-хала эрэнхээ һанана гүш? Тинхэдэ аягүйрхөөгүй һэн гүш?

— Үгы даа, аягүйрхөөгүйб. Иимэл байха өһотой гэжэ һанагдаа һэн. Энэһнээ ондоо зам үгы гэжэ тоо-лохо байнаб.

— Хонжоо наймаа хэхын орондо, ажалда орожо хүдэлөө һаа, дээрэ бэшэ гүш?

— Үнэн сэхээр хүдэлжэ, мүнхэ олохо хэрэгтэй гэжэ та хэлэнэт. Үнэн сэхээр хүдэлжэ мүнхэ олобо һэн гэжэб. Нүүлднэ тэрэниие яаха өһотойбиб! Мүнөөнэй нэгэ түхэриг лотерейн билет шэнги болонхой

«Минни һанамжын өһоор, мүнөө юун шиндхэдэгээр эгээл хурса асуудал боло-ноб. Эндэ хоер һанамжа байха өһогүй. Ходоодо мүнхөөр дуталдалга эгээл хурса асуудал болоно. Намайе шоглоногүй гэ-жэ таанад мэднэ өһотой. Хэрбээ би мүн-гэтэйхэн байгаа һаа, һурахашье, амарха-шье, бусадһаа юумэндэ саг, хаба шадал, олохо һэм. Хэрбээ бүри өхэ мүнхэтэй байгаа һаа, группада, курсда, институтта туһаламжа болгон, эндэб юмэ эмхидхэхэ һэм...» гэжэ МИИГАИК-гай студент Алек-сандр Исеев «Студенческий меридиан» гз-һэн журналай хуудаланууд дээрэ бодом-жолко. Манай ороной олохон студентүүд

ингэжэ тоолодог байгаа өһотой. Тинхэдэ тэдэ тон зүбөөр бодоно бшуу.

Мүнөө стипенди үгтэй ядуу байдалай талаар абдаг пособидол адирхуу. Мүнөө манда 50 түхэриг мүнхэн гэшээ гүш! Дэи-шье һаа багахан мүнхэн болоно. Энэмнай оройдоол 10—12 үдэр соо хүрэдэг. һара-даа нэгэ дахин студентдэ эдэ шэнхэн мүн-хэ үгэхэдөө, түрэлхидын заатагүй туһал-ха гэжэ хараалһан байгаа ха. Хэрбээ тү-рэлхидэй туһалаагүй һаа, ялтайб! Хүдэл-хэ хэрэгтэй. Хүн бүхэн өөртөө хоер зам — хүнгэн болох хүндэ замүүдые шэлэдэг. Мүнөө «Факультет» гэхэн хуудалһанда эмхэн тухай юу-хэ хооронжэ үгөөд туршаһамнай.

бшуу. Ямар нэгэ юмэ абэхын тула мүнхэн дуталдадаг ха юм. Тинхэдэ дэнэ дахиад барахолоно ошохош.

— Ши хожомоо балша болохо байнаш. Тиммэ бэшэ гүш!

— Тиммэ даа.

— Ши хайшан гэжэ хүүгэдые һур-гаха хүсэлтэйбши! Мэдэжэ абэбал, намда һонин байха һэн. Ши олон юумэндэ үнэншэдэггүй байнаш. Жэ-шээлхэдэ, үнэн сэхээр хүдэлжэ, мүн-хэ олоходо болохо гэжэ өөрөөшье эгигэнэгүйлши. Шинни һурагшад шамдаа баһал эгигэнэгүйл.

— Би энээн тухай огтошье бодо-жо үздэггүйб. Тээдһье барахолоко дээрэ өрөжэ, юмэ худалдахадаа, буруу ябадал гарганаб гэжэ һана-нагуйб. Олохон хүндэ энэмнай дада-шаһан хэрэг ха юм. Найнаар хубсал-ха хэрэгтэй бшуу.

— Сергей, шамайе барла, тиммэ-һээ протокол табиха. Тинхэдэ ши өхэ аягүй байдалда орохо болоно гүш!

— Би гэмтэ ябадал гарганаб гэ-жэ тоолохогүй байнаб гээд дабтан хэлэнэб. Хожомоо аягүйгөөр ишэ эрхэлэби.

Сергейтэй бидэ нимэрхүүгээр хо-оролдөөбди. Тэрэ фамилияа хэлжэ үгөөгүй. Нэрэнь өөрын бэшэ бай-гаа өһотой гэжэ һананаб.

Мүнөө хүнүүд барахолокоо ехэл дуратай болонхой. БурАССР-эй МВД-гэй ОБХСС-эй оперуполномо-ченно, хонжоо наймаантай тэмсэхэ талаар бүлэгэй ахалагша С. Д. Ерөн-туева хуули сахиха хэрэгтэй гэжэ хэ-лэбэ. Тинхэдэ тэрэ нимэрхүү яба-дал хүлсэлхэншүүгээр хэлээ ха.

Гэмгүйгөөр ажаһуухын тула тусгаар тогтоогдоһон 75 түхэригэй хүрэхгүй байһанинь мүнөө бултанда мэдээ-жэ. Студент харадаа оройдоол 50 түхэриг стипенди абана бшуу. Ба-рахолоко дээрэ өрөжэ, хубсаһа ху-нар худалдадаг байһанаа Сергей нюунгүйгөөр хэлээ. Сергей шэнги бусад хүнүүд нимэрхүү ябадалаа орхимо, бултадаа ажал бэдэржэ, ажалда орохо гэжэ балайшье эгиг-нэгүйб. Үгы гээл, студент хүдэлжэ, хайшан гэжэ мүнхэ олохоб гэхэн ду-радхалтайгаар комсомолой комитед-тэ ошохо. Тэдэ бүхы юумые холуур харадаг, үлүү өхээр тооложо гарга-даг болонхой. Хонжоо наймаа хэл-гээ болжуула хүсэлгүй. Тэдэнэй нимэрхүү ябадалые ондоо хэрэгтэ зориулан хэрэгтэ һаа, хэды туһа-тай байха һэм. Магад, заримашуул ондоо һанамжатай байжа болохо.

Ольга ЛИНХОБОВА, штатнабэшэ корр.

Саг үгэгты— ажал олдохо

СТУДЕНТ хаана хүдэлжэ, мүнхэ олохо болоноб! Вузай экономика байгуулжа хүжөөбөл, арга ол-дохол һэн. Залуушуулай түбүүд энэл үлхөөгэй зо-нонуудай нэгэн болоно. Тинхээ тиктэрээ мүнөө тэ-дэ бороогой һүүлээр ургаһан һархлаг мэтэ олоор мүнхэлнэ. Зүгөөр тэдэ бутаниие ажлаар хангажа шадаха гэшээ гүш! Манай залуушуулай түб һаял хүл дээрээ гаража байна. Бидэ хэды олон шиндхэдэг-гүй асуудалнуудтай дайралдаа гэшээбиди! Мүнөө һанаадһье үзэхэн аюулай. Бидэһэртэ, эмхидхэг-шэдтэ, хуулиин талаар юушье мэдэхгүй байһамнай гол түбэг бэрхшээл болоо. Тиммэһээ манда кон-сультантнууд-юристнууд, иметал ажахы эрхилэг-шэд шухала хэрэгтэй. Залуушуулай предпряти бү-ридхэлдэ абэхын тула документнуудые бэшэлгын онол аргые мэдэхэ хэрэгтэй. Олохон залуушуулай түбүүд амаршье мэдээлэл мэдэхгүй байхаһаа гад-на, ажал абуулгын түрүүшын шатада финансын, эрхын талаар алдуунуудые гаргана.

Бидэ оодолой туршалгын цех нээхээр хараалһа-бди. Тэндэ мэргэжэлтэд, һуралсалһаа сүлөө сагтаа студентнууд хүдэлжэ. Энэ юу үгэхэб! Нэгэдхээр, студент хүдэлжэ аргатай болохо, Хоёрдохоор, тү-бье хүжөөхын тула мүнхэтэй болохобди. Сүлөө-тэй сагые эмхидхэдэг түб нимэрхүүл уялануудые дүүргэхэ аргатай бшуу. Мүнөө дээрээ бидэ видео-салонуудһаа олзо оруулнабди. Эндэ яахыншье аргагүй. Тэрэһнээл олзо оруулнабди. Түрүүшээр нимэ хүнгэн зам шэлээ гэжэ маанадые зүбөөр ээ-мэлжэ магадгүй. Тээд маанадай хүл дээрээ гарахын тула мүнхэн тэнгэрһээ адхархала байнагуйл. Хо-рин мүнөө манда мүнхэн шухала хэрэгтэй.

Институдай ректорат сүлөөтэй сагые эмхидхэ-гын түбье түхээрхын тула манда гэр, үгөө. Энэ-мнай 18-дахы ивэрталда баар байһан гэр. Мүнөө дээрээ энэһнээ бэшэ һайрхала юумэн манда үгы. Эндэ гүйсэд заһабарилга хэхэ, кондитерска цех бариха хэрэгтэй. Эндэ хүтэлбэрлэгшэд эдэрхи үүсхэл гарганагүй. Тэдэниие манай эдэрхитэй туһа-лагшад болоһой гэжэ бидэ һанаха байнабди. Мү-нөө дээрээ студент хаана хүдэлжэ мүнхэ олохоб гэхэн асуудал маанадай һанаае зобооно.

ВЛКСМ-эй Советскэ райкомой ямар байдалтай байһыень бидэ ойлгоногүйбди. Һаяхан байгуула-даһан түб абанаар хүдэлжэ эхилхэ зэргэтэй гэжэ комсомолшүүд һанана. Зүгөөр манай I мянган тү-хэриг хаанашье хүрэхгүй байна.

Налог болжуула

МАТЕРИАЛЬНА ЭРХЭ БАЙДАЛНУУДЫЕ НАЯЖАРУУЛХА ТУХАЙ

ВУЗУУД болон техникумүүдтэ студентнуудые сти-пендээр хангалга нэбэрүүлгын арга боломжые 1991—1992 онуудта шижилэн үзэхэ. Ажаһуухадын хүрэхэ болотор стипендини хэмжээе арбан гурба-дахы табан иэлдэ дээшлүүлхэ.

Бүхы вузууд болон мэргэжлүүдтэ регионой үнэ сэнгүүдэй индексүүдые, успеваемость болон эрдэм-шажалгын ажал абуулга хараада абалсан, нэгэ хэмжээнэй стипенди тогтоохо.

Вузууд болон техникумүүдтэ һурадаг студентнуу-дэй стипендһээ подоходно налог даралта болжуу-ла, гэхээрлэй хүдэлмэрилэгшэдэй салхи хүлһндэ нэмэгдэдэг регионо коэффицентнуудые тогтооһон бүхы регионуудта студентнуудтэ стипендинүүдтэ рай-онно коэффицентнуудые нэбэрүүлхэ; һуралсалаа дүүргэхэһнээ һүүлээр предпрятинууд болон эмхидхэгтэ хүдэлхээ өрхэ студентнуудтэ стипен-динүүдтэ хэмжээнуудые тогтоохынь тэдэнэртэ зүб-шөөхэ.

Түлөөр байдалтай студентнуудтэ туһаламжа үзүү-лэгын жаса байгуула.

Үхибүүнэй хойноһоо харууһалха талаар академи-ческэ амаралтада байха үедөө һуралсалаа үргэл-жүүлхэ хүсэлтэй эхлэрнүүдтэ стипендини хэм-жээе, үхибүүнэй хойноһоо харууһалха талаар посо-би абха эрхэ олгохо, хүүгэдтэй студентнуудтэ сти-пендинүүдтэ нэмэлтэ түлбэри тогтоохо.

Студент болон социальная албан

ОРОНОЙ студентнэрэй хамтын байрануудта 1426,9 мянган һуури бии (хамтын байрала хэрэгтэйшүүлэй 80,8 проценти хангадана бшуу).

Байраар хангалгын хэм-жэи нормоһоо нилээд доо-гуур (нормын өһоор, нэгэ хүн 6 дүрбэлжэн метр тал-майда ажаһууа зэргэтэй). Бүхыдөө орон доторнай 530 мянган дүрбэлжэн метр һуури дуталдана. Бүхы орон дотор абамжа хараха-да, Украинын, Латини бо-лон Эстонини вузууд бай-

раар аһала гэмгүйгөөр хан-гадана. РСФСР-тэ хам-тын байрада хэрэгтэй 100 студентнуудһээ 87-ниинь (дунда зэргэ нэгэ хүндэ 5,5 дүрбэлжэн метр талмай хүртэнэ) байртай Сиби-рийн болон Алас-Дурна зу-гэй вузууд энэ талаар илан-гала хүшэр байдалтай.

РСФСР-тэ 1988 ондо хам-тын байрануудые ашгаглал-гын түсэб 95,9 процент дүүргэдэг. Олохон хамтын байрануудта хүнүүд олоор оруулагданхай. Олонхи

үшэрта тэдэ коммунальна талаар таатай зохиб бай-далгүй, гэрнүүдынь умхир-шлһэн байха юм. Байрын хомор байгашье һаань, олонхи үшэрта хамтын бай-рануудта ондоо хүнүүд ажаһуудаг. Гансал РСФСР-эй Минназай студентнэрэй хамтын байрануудта 30 мянга тухай һууринуудые ондоо хүнүүд эзэлнэ. Гэхэ зуурт, һуралсалай заведе-ни хамтын байрада зуу мянга тухай дүрбэлжэн метр талмайе хүлөөр аба-на. Гэр бүлэ болоһон сту-

дентнууд хуушаршаһан хам-тын байрануудта, хүүгэдтэй бүлэнуудтэй ажаһуухын а-ргагүй эрхэ байдалда ажа-һууна. Олонхи үшэрта эн-дэ амарха, хүүгэдтэй наада-ха, спортоор хэшээлнүүдые эрхилхэ, коляскануудые ор-хихо комитатууд үгы бай-даг.

2000 он болотор вузуу-дай түбүүдтэ коопера-тиудай мүнхэ зөөрини ха-раада абалсан, 1,5 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай студентнуудтэ бүлэнуудтэ хамтын байра барихаар ха-рааладана.

70.10 сагта телефоной жэнгирхье би огто хүлээггүй байгаа. Газалаа орожо ерээд байбаб.

— Любье дууджа үгт.

— Тэрэнгүй хөөрөлдэж байнат.

— Сайн. Би совет-франко-австрийская «Эфоса» гэхэн фирмын түлөөлөгч гэжээ. Тийгээд танда нэгэ хонин хүдэлмэри дурдахаа хангалт. Аукцион дээр та манай бүтээлүүдье харуулжа үгэхгүй гү?

— Хүлсэгтэй, хэн танда миний телефоной номер үгөө?

— Модельүүдье харуулдаг танай фирмэ үгт.

— Манекенщицкүүд-нээ хэн нэгэн танда ошоо? нэн гү?

— Ерээ. [Тийгээд хоёр фамини дурдагдан].

— Та юун гэжэ дурдахаа хангалттай?

— Эгээл түрүүн үүлзжэ хөөрөлдэж, контракт танилсаха хэрэгтэй. Мүнөөшье үүлзхаданай болохо. «Интурист» гостиница, Ленинский үйлсн, 44-дэхи гэрт, 3-дахь талалга — Шерстюк Олег Викторович. Би таниме угтахаб.

— Нийн лэ гэжээ. 21.00 сагта.

Трубка табиһанайгаа бүлээр энээн тухай бодохо үзэб. Газалаа харанхы, хүйтэн, талаар ошохо дурдгай байһан аад, хагаа түргэн зүбшөөб гэжээ.

«Совет-франко-австрийская» гэхэн шэдигтэ үгэнүүдье дуулахадаа, бэлхэнээр зүбшөөлөө үгэнхэндөө биеэ зэмлээд абабаб.

Магад, энэ шог байжа болоо гү? Тэдэ таниһан хүнэй абган бэшэ байгаал. Рэкетирүүд байба гү? Тиймэ яабаһье мүнхээ сүүмхэ сооһоо гаргахгүйб, үдэр бүхэндэ 300-гаад түхэрг абаад абадаг гэжэ һангал.

Тийгээд һахы-һалаг биеэ заһажа оробоб. Елкодо ошохоо бай-

Энэманай детективнэ түүхүү болоно. Бидэ «Ригз» ерэнхүбүүнэй манай гороодоор аяншалгын бодото зорилгыг тодорүүлжа гэжэ ядабди. Энээнхээманай үр гэрлэгүй. Тэрэ мур сараа үлөөнгүйгөөр үгэ болошоо. Хоморой шухаа хубсаһа хунарай аукцион үнгэрхээ тухай дуулаһанһье хүн олдоогүй. Тийгээд тэрэ энэ амар хонжоо наймаа хэээ хүсэлтэй эрэнхү байгааб.

Тэрэнэй бууһан гостиница-пансионатда хандаабди. Тэндэ гансал командировкин үнэмшэлгын ёһоор оруулдаг байна. Январик 2-ноо 17 болотор үнэхөөрөөшье Шерстюк Олег Викторович гэхэн хүн ажлуугаа, тэрэ Ригз» бэшэ, харин Норильскаа түмэр замгаар командировкадо эрэнхү байгаа гэжэ манда хэллээ. Иймэ үдхатэй туһаламжа хүргэхэ саарһа манда харуулаа: «Байгаль» гэхэн гостиница нэгэдэлэй директор хүтэр В. М. Чернышова. Норильск хотын СССР-эй үнгэрэ металлургик миннстерствэ» «Эфоса» гэхэн худалдаа наймаанай-коммерческэ предпритийн түлөөлөгч, юрист Шерстюк Олег Викторович таним нэгэдэлэй гостиницада ажуууһаар оруулхметнай гуйнаб.

«Эфоса» гэхэн фирмэ СССР болон Австри хоёрой хоорондо худалдаа наймаанай-коммерческэ предпритий болодог.

Улаан-Удн түмэр замгай отделенин начальни А. И. Касьянова.

Доронь түхэрэн тамга, ойлгожо уншахын аргагүйгөөр гар табигдан байба. Энээнхье ойлгожо абаха зорилготойгөөр нүхэр Касьянова тохидобди. Иймэ документ тухай Алек-

СЭНГИНЬ БУУЛГАА ГҮ?

Манда толлһоной һүүлээр ямар нүлөө үзүүлдэг байһан тухай уншагдааа хөөржэ үгэхэ сагнай ерээ. Военторгын 61-дэхи магазинда В. И. Ленинэй портрэдүүдэй үнэ сэнгье буулгаһан тухай ааторай хөөрхөн статья үнгэрхээ жэлэй ноябрин 18-най манай газетэдэ толлогдоһон байгаа гэжэ таанад һанана еһотойт.

Һаяхан бидэ энэ магазинда дахад ошоно, иймэ юумэ мэдэжэ абаабди: эдэ портрэдүүдэй саашанхи хуби заяан тухай манда хөөржэ үгөө.

«БЗ»-дэ статьягай гараһанай һүүлээр худалдан абагшад Ленинэй портрэдүүдье хайшан хээбта гэжэ асуужа, маанадые амар заяа үзүүлхээ болшоо нэн, гэжэ магазинай наймааламжа хэллээ.

— Нэгэ портрет политтаһага дамжуулан үгөөбди, нүгөөдөө дүтн хүүтэдэй саадта бэлхлээбди. Бидэ буруу ябадал гаргаһанаа ойлгоод, тэрэнэ заһаха гэжэ оролдообди.

Энэ һайнаар дүүрбэ ха юм гэжэ һананхын орондо нэгэ иймэ бодол һанамхай зобооно: дээр-һээ захирагһаа мултаржа ядажал байна хабди. Иймэ баһанай ябадалаа болшоулагтэй гэжэ худалдан абагшад эрилтэ таблагүй һаан, Ленин үбгэжөөл-най комиссионно магазингай тагууд дээрэ тоһондо дарагдажа байхан гэжээ.

Мур сараа үлөөнгүй үгы болошоо

ГЭНЭН ХОНГОР ЗОНДО НУРГААЛ БОЛОГ ЛЭ ГЭЭД ЭНЭ БЭШЭГ ТОЛИЛБООДИ. БЭШЭГЭЙ АВТОР ЛЮБОВЬ МЕЛЕНТЬЕВАДА БЭШЭ-ГЭЭ ЭЛЫГЭЭНЭНДЭН БАРЫЕ ХҮРГЭНЭБДИ.

Һамдал адляар гоёор хубсалбаб. Гансаараа ошохоо ойгаад, харгыда ябатарай хамта хүдэлдэг танил басагдандаа оробоб. Харин тэндэ үшөө нэгэ басаган танил хүбүүнтээ айлшаар эрэнхү байба.

— Шамда юун хэрэгтэй?

— Балай ехэ хэрэгшье үгыл даа.

— Харин бидэ үлөөдэр үулзахаар болзолдообди.

Болзолдохо болзорын хороохо зорилготойгөөр дүрбүүлэн Ленинэй үйлсөөр оршоһон 44-дэхи гэрт тээшэ алхалбабди.

Үдэнэй кажүүда трико үмдэнэй залуу хүн маанадые угтаба. [Эрэгтэй хүн эхэнхье үлзгээр уриһан аад, үмдөөшье үмдөөгүй гэжэ би гайлаһан янзайгаар харабаб].

Дессонь оробобди. Гостиница соо эхэл зохио байба [нүмэ соохи-дон адли потологын үндэр]. Харуула хубсаһа апарнуудые, бэшэлэн саарһа уншабабди. Тэндэ ондатрын арһаар сөгдөһон дэгэл, каток-

во юбка, пеньюар, белье, оймхо бариха пояс тэхэ мэтээр бэшээтэй байба. Текстиүүд олон тоото алдуутан, тамгагүй, гарнууд табигдаагүй байба.

Списоктэй ёһоор, моодо харуулаар зүбшөөлөө үгэхэ ёһотой зон хабди гэжэ хөөрлөөнэй үдэ ойлгобоб. Жэжээл-хэдэ, тэндэ бюстгалтер гэжэ бэшээтэй байгаа һаан, списоктэ оруулаагүй. Манай түлбэри тухай хэлгэдэггүй «контракт» гэхэн үгэ уншаһаа. Эдэ бүгэдэкине уншаад, нэгэ бага зориг бадарбабди.

— Список байгаал юм бээ. Контракт соо элдэб юмэ оруулаһан байжа магад, тийгээд ондатрай арһаар ошон дэгэл дээр үлзэ оймхо бариха — пояс үмдөөд, харуулаһан болохол. Олег Викторович, манда хайшан гэжэ түлхэб!

— Таанадта хэдэ шэнхэн мүнхэн хэрэгтэй?

— Ямар гэхэн хонгор асуудал гэжээ. Танда эдэ шэнхэн мүнхэн олдохгүйл.

— Таанад бодото бай-

далһаа үндэлхэгтэй.

— Түрүүшн үедэ мянган түхэрг танда таараха гү?

— Юу хэлэнэ гэжээ? Таарадаа мянган түхэрг абаха гэжэ гү? Би эдэ шэнхэн мүнхэ абадаггүйл.

— Нара соо бэшэ, харин часан туршада мянган түхэрг абаха. Та моодо харуулаагүй хадда эдэ шэнхэн мүнхэ абанагүй ха юмта.

Нэгэ басаганайнай нүхэр хүбүүн шуран байшоо. Тийгээд тэрэ юрис-тэб гэжэ бээ ирлэхэн нүхэр Шерстюктэ элдэб асуудалнуудые табжа. Эхэнхрүүд иймэрхүү асуудалнуудые хурахабди гэжэ ухаандаашье оруулаагүй ха. Юрист олон тоото асуудалнуудай һүүлээр аагүй байдалда ороһон янзатай болсбо. Ондэ ондоо хэлэн дээр хөөрлөдөжэ байнабди гэжэ ондоод, тэрэнэй һанаае заһабабди.

— Һанаагаа бү зобогт. Манай манекенщицкүүднээ гадна соелой институтта, бусад вузуудта басагад олон байха, тийгээ тиктэрэ манай

сандр Ивановичта бидэ түрүүлэн мэдээсэхэн байбабди. Тэрэ хэндэһье иймэ документ үгөөгүй.

Үнэхөөрөө детектив болоно гэжэ таанад зүбшөөхэ ёһотойт. Тэрэнхье тайлбарилжа гэжэ ондоо эмхнин нэрэ хүндн хэрэг болоно. Энэнтэй дашарамдуулан итгэжэ хэлэхэ хүсэлтэйб.

Манай манекенщицэ басагад хуурмаг нэрэтэй фирмын түлөөлөгчсэ сэг болзор соонь тодорхойлһонихи эхэл һайн. «Совет-франко-итальянское» гэхэн шэдигтэ үгэнүүд тэдэнэй толгойе эрьюулжэ, элдэб моодно хубсаһа харуулаха тийшэ ошоогүйн болоо. Тэдэ дүршэлтэй, ухаатай сэгэн байшоо. Хуурмаг нэрэ-тн мэхэдэ орожо, гутамшаг байдалда ороогүймнай болоо.

Бэшэгэй аатор, бөгшө Любовь Владимировна Мелентьевагай [хоёр ажал хэжэ, тэрэ манекенщицээр эндэ хүдэлдэг] һанаае иймэ ушар зобоого. Мүнөө сэгэр һайхан дангинуудай элдэб конкурснуудые үргэнөөр идхдаг, үнгэрэгдэг болонхойбди. Олон миллион төнөөнээр харагшад хараһаар байтар илалта туйлаһан басагад часай туршада үгэтэй байһан аад, ёһотойл принципүүд болошодог байна.

Хооһон магазинуудтай байһан аад, иймэрхүү хэмжээ абуула-гинуудые хараад, залуухан басагадэй зүрхэ сэдхэллээ доһолго-хонь буруу бэшэ. Заримашуул илалта туйлажа, зол жаргалда хүртэн басагадэй орондо өөрыгөө таблашье үзэнгүй яахаб даа. Тийгээд, жэжээлхэдэ, «Эфоса» гэхэн фирмэ тухай хуурмаг үгэнүүдье дурдаад, иймэ басагадэй толгойе эрьюулжэ ха юм.

Дээрэ дурдагдан түүхэнэ хургаал абамаар ха гэжэ һанга-даха байна.

«МҮНӨӨДЭР САДХАЛАН БАЙХА ГҮБ?»

«Мүнөөдэр садхалан байха гүб!» — гэхэн гаршаг доро Улаан-Удэ хотын Кирзавод поселогой 21-дэхи эхин хургуули боловогүй гэжэ газетн хуудаһа-нууд дээрэ оло дахин толилогдоһон байха. Энээн-тэй дашарамдуулан, һунаагдан үдэрэй бүлэгыг хааха баатай болоо.

Түрүүшнхэ толлһон статьяда манай республи-кин арадай эрдэм һурагсалай министрэй орлогшо Н. Т. Осиповһаа харюу абаа һамди. Железнодорожно району тус асуудалые хиналта дороо абан-хай гэжэ тэрэн соо мэдээсэгдэхэн байгаа. Хэдэ-хэн сагай үнгэрхэн хойно дахад тус төмөдэ буса-ха баатай болсдоо. Железнодорожно району хи-нан шалганабди гэхэн нэрэ зүүгээд, ямаршье үрэг-гүй абуулагуудые хэдэг байгаа гэжэ элхрүүлгээ.

21-дэхи хургуулики директор И. Г. Зангеева най-дууһан туһаламжа хүлээжэ байнгүйгөөр өөрөө бээ даагад оролдожо эхилээ. «Темп» гэхэн коо-перативһаа хүлһнэй хүдэлмэришэдые олоод, пе-дэришүүд болом холодильнигуудые табихые тодор-хойлоо [һурагсалай жэлэй эхиндэ районсогой хү-дэлмэришгэд энэкине бэлдэхэ ёһотой].

Мүнөөнэй байдлаар «Темп» гэхэн кооператив ажлаа дүүргээ. 21-дэхи хургуулида бүфет нээгдээ.

хоёр басагадые хараагүй байнат. Сэхьень хэлэхэдэ, эдэмнай гоё һайхан дангини конкурснууд-та табалдсажа, түгэсхэлэй конкурсдо орохо болохот.

— Ород басагад ман-да хүдэлхэй гэжэ хүсэхэ байнаб. Буряад баса-гад хэрэггүй гү?

— Гэдэргээ үрүү дү-руунууд бусабабди. Конт-рактн тогтоогдоогүйшье һаа, нэрэ хүндээ алдаа-гүйбди.

Үшөө хоёр басагад тэндэ ошоо гэжэ хоёр үдэрэй үнгэрхон хойно мэдэжэ абаабди. Үдэр өрхүдэнэ, нэгэ нэгээр оруулаад, хубсаһаа тай-лагты гэжэ тэдэнэртэ дү-рдахаа юм ха [жэжээл-хэдэ, бюстгалтер гү, али оймхо бариха — пояс ямар бээдэ таарахаб гэжэ харахадаа тэрэ һайнаар лэ мэдэхэ бай-гаа ха]. Энэшье удаа контракт баталалга боло-оогүй. «Ригз» ерэнхүб-үүнэй манай һүүл-шн басагадэй нэгэндэ Сочи хүртээр ошоод ерээ гэжэ дурдахаа-даа, этническэ түхэл шэн-жые хараада абалсаагүй байһанһинь тон ехээр гайхуулаа.

«Плэйбойдо» В. И. Ле-нинэй портрэдэй хажуу-да, тугайнгаа, Кремлин хажууда зурагаа буул-гуулааар зүбшөөлөө үг-лэн тэдэ сэгбэрхэн данги-наниудһаа илгэднэ юуб гэжээ, манай басагадэй ухаатай сэгэн байһанһинь намда тон ехээр һай-шаадаа.

Л. МЕЛЕНТЬЕВА.

сандр Ивановичта бидэ түрүүлэн мэдээсэхэн байбабди. Тэрэ хэндэһье иймэ документ үгөөгүй.

Үнэхөөрөө детектив болоно гэжэ таанад зүбшөөхэ ёһотойт. Тэрэнхье тайлбарилжа гэжэ ондоо эмхнин нэрэ хүндн хэрэг болоно. Энэнтэй дашарамдуулан итгэжэ хэлэхэ хүсэлтэйб.

Манай манекенщицэ басагад хуурмаг нэрэтэй фирмын түлөөлөгчсэ сэг болзор соонь тодорхойлһонихи эхэл һайн. «Совет-франко-итальянское» гэхэн шэдигтэ үгэнүүд тэдэнэй толгойе эрьюулжэ, элдэб моодно хубсаһа харуулаха тийшэ ошоогүйн болоо. Тэдэ дүршэлтэй, ухаатай сэгэн байшоо. Хуурмаг нэрэ-тн мэхэдэ орожо, гутамшаг байдалда ороогүймнай болоо.

Бэшэгэй аатор, бөгшө Любовь Владимировна Мелентьевагай [хоёр ажал хэжэ, тэрэ манекенщицээр эндэ хүдэлдэг] һанаае иймэ ушар зобоого. Мүнөө сэгэр һайхан дангинуудай элдэб конкурснуудые үргэнөөр идхдаг, үнгэрэгдэг болонхойбди. Олон миллион төнөөнээр харагшад хараһаар байтар илалта туйлаһан басагад часай туршада үгэтэй байһан аад, ёһотойл принципүүд болошодог байна.

Хооһон магазинуудтай байһан аад, иймэрхүү хэмжээ абуула-гинуудые хараад, залуухан басагадэй зүрхэ сэдхэллээ доһолго-хонь буруу бэшэ. Заримашуул илалта туйлажа, зол жаргалда хүртэн басагадэй орондо өөрыгөө таблашье үзэнгүй яахаб даа. Тийгээд, жэжээлхэдэ, «Эфоса» гэхэн фирмэ тухай хуурмаг үгэнүүдье дурдаад, иймэ басагадэй толгойе эрьюулжэ ха юм.

Дээрэ дурдагдан түүхэнэ хургаал абамаар ха гэжэ һанга-даха байна.

Наталья ДАШНЕВА,

Газетэдэ түрүүшнхэ бэшнэб. Юуб гэхэдэ, буланда хүндэтэй болоһон ба миний дуратай газетэдэ — «Молодежко» — «Кино» гэхэн группн репертуарһаа нэгшье дуу-най толилогдоһонь һананагүйб.

Энэ рок-группые ехээр хүндэлдэг гэжэ таанад абаһаар ойлгобо ёһо-тойт. Тиймэ, хүндэлдэгби. Би Вик-торые хүндэлдэгби! Тэрэнэй фото-зу-рэг миний таһалга соо үлгөөтэй байдаг. Би тэрэнике бурхан шэнгээр һанадагби.

Миний нүхэд «Ласковый май» гэхэн группа һайшаадаг болошоо. Энэ группн дуунуудые буулгажа бэ-шээд сээжэлдэнэ.

Т. КОНДАКОВА.

«Молодежко» би шамайе итгэжэ гуйнаб: «Кино» гэхэн рок-группн репертуарһаа дууе толилыш.

Хэрбээ таанад хээтэ нэгтэ Виктор Цой гэгшын зарим дуунуудые ша-наһан байгаа һаа, «Кино» гэхэн груп-пада һанаа амараар хандажа шада-хала болхот. Цой гэгшын группда дуратай бусад хүнүүдтэй бэшэлсэхэ хүсэлтэйб. Жэжээлхэдэ, «Ласковый май» гэхэн группда дуратайшуул-һаа Цой болон тэрэнэй командн дуунууд тухай һанамжа мэдэжэ аба-бал хонин байха нэн. Сэхьень хэ-лэхэдэ, манай дуратай группа ту-хай бэшэн бүхы юумьметнай но-нирхон уншабабди.

А. БАЗИН,

П. АРТАМОНОВ.

670000, Улаан-Удэ хото, Главпоч-тамт, а/я 2206.

Нэгэн һаналтание олоходомни намда туһалт. Намда Валерий Ле-онтьев тон ехээр һайшаадаг. Би тэрэн тухай ехэ юумэ мэдэжэ аба-ха хүсэлтэйб.

Өөр тухайгаа: Ирина гэжэ нэрэ-тэйб, 11-дэхи класста һуранаб. Ми-нинь адрес: 670013, Улаан-Удэ хото, Ключевская үйлсэ, 34—107, Ирина Петровада.

«Модерн Токинг», «Блю систем» гэхэн группнуудые хэдэн жэлэй туршада ажалан харанб. Тэдэн тушаа статьянуудые, фото-зурагуудые суглуулдагби. Мэдээсэлүүд болон фото-зурагуудаа дуратайгаар андалахаб. Би Оля гэхэн нэрэтэйб, 17 наһатайб. Миний адрес: 671717, Се-веробайкальск хото, Парковая үйлсэ, 13, м. 39, Ольга Николаевскаяда.

Иймэрхүү бэшгүүд газетэдэ сэг үргэлжэ орожо байдаг гэжэ һана-наб. Гол түлэб тэдэнике басагад, һу-рагша басагад бэшэдэг ёһотой. Элдэб мэдэрлүүдтэ эзэлгдэн, бээ бариха ядаад, гансаарданандаа тэдэ редакцинуудта, студиянуудта бэшэ-гүүдые эльгэнэ ёһотой.

Мухар-Шэбэрэй районой Калинов-кин һурагша басаганай үсэд нэтрүү байһанһинь намайе гайхуулаа. Тэрэ Женя Белоусовай адрес үгыл гэхэн эрилтэйтгээр хэдэн бэшгүүдые бэшэжэ, һалана һандангүй. «Тэрэн-гүйгөөр ажуулажа шадахала боли-нойб. Хэрбээ өөрынгөө мэдэрэл ту-хай тэрэнэдэ бэшэ һамни, намтай танилсажа магад». Энэманай ёһотойл «үбшэн» болоно бшуу. Сагайнгаа ерэ-хэдэ басагад бултадаа шахуу иймэр-хүү «үбшэндэ» нэрбэгдэдэг байха юм.

...Магомзев, «Битлз», Утесов, Шуль-женко, Высоцкий, Макаревич... Үе-тэн бүхэн өөрын хүндэлэн ёһолдог хүнүүдтэй байдаг. Зүгөөр үндэр болбосоролтой хүн ондоо хүнэй мэдэрэлые доромжолжо, Женя Бело-усова дурлажа, тэнгэ ябадал гар-гаха ёһотуй гэжэ һанандана. Намда дурлаһан олон басагадта һанаа ама-раар хандадагби гэжэ тэрэ нэгэ ин-тервью соогоо хэлэхэн байна бшуу. Эрилтэнүүдэй талаар нэгэн һанал-тание, хани нүхэдые олохо хүсэл-тэй һагтай, «Харилсаха арга» таа-надта туһалха.

Мунсо Һунгалтын урдах кампаниин эршэ аймагтар өхээр шангадад байна. Һунгалтад бэшэ, хонходоно, болохоо байһан Һунгалта тушаа өөһэднөө һанамжа-нууды халахын тула тэд өөһэдөө редакцида ерэнэ. Олонхи ушарта тэдэ шэлэнгүйгөөр нэгэ мандадта дэбжүүлэгдэн кандидатдай ябадал буруушаана.

Иймэ байдалы тобшохоноор харуулан нэгэ башэг доро толлхоснай:

«Республикын түрүү юурнууд болодог нүхэд А. М. Беляков болон С. Н. Булдаев гэшүүн ассуудал шийдхээ тушаа тэдэ эрмд шууд байһанаа харуулаагүй, тиммэхээ тэдэ арад зоний дунда хүндээ буурана ха юм.

Һунгуулин Хонхолын 137-дох округһоо болон Һунгуулин Посольско 116-дах округһоо эдэ округуудай кандидатуудай түлөө дуугаа бү үгэты гэжэ газетээр дамжуулан Һунгалтад уралаха байнаб.

Р. ЦЫДЕНДАМБАЕВ, Зэбсэгтэ Хүснүүдэй болон ажалал ветеран.

Һунгалтад маань дэмжэхгүй гэжэ һэжгэлхэ үндэн баримта тэдэнэртэ үгы байгаа бшуу. Энэ асуудал шийдхээ тушаа тэдэ эрмд шууд байһанаа харуулаагүй, тиммэхээ тэдэ арад зоний дунда хүндээ буурана ха юм.

Һунгуулин Хонхолын 137-дох округһоо болон Һунгуулин Посольско 116-дах округһоо эдэ округуудай кандидатуудай түлөө дуугаа бү үгэты гэжэ газетээр дамжуулан Һунгалтад уралаха байнаб.

Р. ЦЫДЕНДАМБАЕВ, Зэбсэгтэ Хүснүүдэй болон ажалал ветеран.

БУРЯАДАЙ АССР-ЭЙ АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДЫЕ ҺУНГАХА ТАЛААРТҮБЭЙ ҺУНГУУЛИН КОМИССИН ГЭШҮҮН СССР-ЭЙ АРАДАЙ ДЕПУТАТ В. Е. КАРЕПИНИЕ ЭНЭ БЭШЭГ ТУШАА ТОБШОХОН ТАЙЛБАРИЛТА ХЭЖЭ ҮГЭХИЕНЬ БИДЭ ГҮИБАБДИ

— СССР-эй арадай депутатуудые Һунгалтан байдалтай сэсуулжа үзэхэдэ, мүнөө Һунгалтад һанамжануудай хараа байса хубилһенин эли харагдана. Би гансал танай редакцида ородог бэшгүүд ба телефонуудад хонхолодог тухай хэлэнэ бэшэб. Минин Һунгалтадтай уулзахадмин, хүнүүд намдэ сэхэ ингэжэ хэлэнэ: альтернативгүй Һунгалта байха өһөгүй. «Бүлын дүхэриг» соо бэшэ, хонхон сэхэ руунь кандидатуды дэбжүүлхэ гэшэ гол шухала гэжэ Һунгалтад хэлсэдэг байна. Болохоо байһан Һунгалтын аймагтар өхэ харуулаагүй байһынь хүнүүд ойлгоно, тиммэхээ өблэ шэлэнгүй байха хүсэлгүй. Энээн-һээ байлааг гансал Һунгалтад бэшэ, харин арадай депутатуудта дэбжүүлэгдэн кандидатуд хэлэнэ. Һалхан нимэ кандидатудай бүлэг Һунгалтад хандаһан нээмэл бэшэг доро гараа таблаа. «Бурядай залуушуул» газетэдэ тэрэни толилхо гуйлтатайгөөр бэшэгы тэдэндэ дамжуулан үгэнэб.

— Эндэ та гараа табилсаалта...

— СССР-эй арадай депутат С. Г. Шапхеевые гараа таблаа.

— Владимир Евгеньевич, альтернативгүй ябаһан кандидатудай Һунгуулин бюллетениүүдые зуража хаяха гэдэн урла Һунгалта тухай хуулине буруушаанагүй гү!

— Үгы даа, бүхы юумэн хуулиин хэмжээн соо. Энэний кандидатта эсэргүүсэһэн агитация. Тиммэхэ тиктерээ Һунгалтад ингэжэ һануулаа хүсэлтэйб: үгэһэн дуунууды тоолохо үедэ бюллетень дээрэ бэшэгдэн бүхы кандидатудые зураһон байһынь һонь, бюллетень зүб гэжэ хараада абтаха.

— Владимир Евгеньевич, хэрбээ альтернативгүй кандидатудые зуража хаягы гэжэ Һунгалтад уралаад байгаа хаатнай, эдэ округуудта дахаад Һунгалтанууд үнгэргэгдэжэ, эндэ баһал дэбжүүлгэ, тэмсэл эхилхэ, мүнгэн хэрэгтэ болохо бэшэ гү!

— Бидэ эдэ бүгдые һайнаар ойлгонобди. Тэдэ энэһээ ондоо арга үгы. Хэрбээ аялагүйхэн байгаад, нимэрхүү байдалтай эбсэхэ болобол, дахаад Һунгалта үнгэргэлгын гаргашануудһаа бари өхэ гээлтэдэ оролобди гэжэ тоолохо байһаб. Совет болон партина хүтэлбэрилэгшэд арад зон Һунгалтад ямарар хандаһон гэжэ ойлгоногүй гэшэ гү! Хэрбээ тэдэ арад зон тухай анхардог байгаа һаа, гансааран бүридхэлдэ орохогүй һэн. Тэдэнэртэ арга боломжо яһалз би даа.

— Һунгалтад ямар байдалтайб! Тэдэний альтернативна кандидатуды дэбжүүлхэ эрхынь хэишье болуулаагүй бэшэ гү!

— Хан болуулхэ һэм даа. Хүдөөдэ ажәһууд хүнүүдэй ажәбайдал тэдэнэртэ нөөдөй ямарар хандаһаа дүлдэдэг байһа бшуу. Тиммэхээ тэдэ партиин обкомой нэгэдхи секретарине гү, али Совминтай Түрүүлэгшье буруушаахаа зүрхсэхэгүй байна бэшэ гү! Имагтал хүдөө нутагуудта манай партина болон совет хүтэлбэрилэгшэдэй олонхи хүнүүд бүридхэлдэ абтана. Тиммэхээ Һунгалтадта нюусаар дуугаа үгэжэ, тэдэнэртэ ямарар хандадаг байһанаа мэдүүлхэһээ бэшэ арга боломжо үгы. Бидэ нюусаар дуугаа үгэхынь тэдэни уралаһабди.

Манай корр. В. ЛЕОНОВ бэшэжэ абла.

ХҮНДЭТЭЙ ҺАНАМЖА

Февралын 8-да хэлбэлэй байшанда республиканска газетануудай журналистууд округуудай Һунгуулин комиссиудай түрүүлэгшэртэй уулзалга үнгэргөө. Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Һунгалтануудай талаар түбэй Һунгуулин комиссин секретарь С. Р. Очиров үгэ хэлээ.

Республикын юстициин министрэй орлогшо Н. М. Цыганкова уулзалгада хабдаа.

Газетын хууданууд дээрэ ямар нэгэ материал мүнэдлһэн оролто хубинь мэдэхэ аргагүйдэнэ, заримдаа уншагдаһан түлөө гомдохоор байдаг. Материалай һаял бэлдэгдэжэ гү, али бэшэгэй бэшэгдэжэ байхадан, тэрэнэй түлөө аппарата, дээдн инстанцинуудта ямар тэмсэл болодоггүй гэжэ һананат. Матери-

Һунгуулин кампаниин урда тээ ябуулагдаха бэлдхэлэй хүдэлмэридэ хабдаа олон асуудалнууд эндэ зүбшэн хэлсэгдээ. Уулзалга тухай тоосоон газетаный удаадахи номернуудта толилогдохо.

Республикын Һунгалтадта хандаһан арадай депутатуудай, мүн арадай депутатад кандидатудай хандаага тушаа хооролдоон болоо.

С. БОЛОТОВ, манай корр.

БИДЭНЭР, УНШАГШАДАЙ ДУНДА...

Һунгалта болоодо, тэмсэл бүришье шангадаг: телефоннууд жингиржэ һалахагүй, партина журам сахихы уралаһынь үгэһүүд эдэлдэг. Урдандаа нимэрхүү хатуу шанга залтануудые соностодог һэн: «үндэһөөрн абажа хаяха», «түрихэ», «намнаха»,

«газетые шабарта шаажархо», «хилин саанаһаа тааньды хүтэлбэрилнэ», «таанад хаанаһаа ерээбта, тааньды хэн Һунгааб!», «сэг түргэлжэ хэрэггүй материал үгэнэт», «социализмын үндэһе урурине муудханат» гэжэ мэтэ. Һүүлдэнэ «энэ газетые хааха хэрэгтэй» гэ-

жэ хэлжэрхидэг. Комеди, трагеди, детектив, фарс гү, али совет хуулида партины уставые гүйсэдөөр буруушаан табихан ябадал гү! КПСС-эй ЦК-һаа КПСС-эй обкомдо ерэн ямар нэгэ нюуса бэшэг СССР-эй Конституци шэнги болошодог лэ.

Уншагша, шалайе тайрлахаар байдаг. Юуб гэхэдэ, «Бурядай залуушуул» гэдэн газетэдэ толилогдоһон зарим материалнуудай түүхые гүйсэдөөр хооронжэ үгэхэ һуурн газетэдэ олдохыггүй, хүрэхышьегүй. Зүгөөр уншагша газетэдэ толилогдоһон материал

түлөө бидэ, журналистуудай хэды өхээр хүлһээ аджаа оролдодог, арасадаг байһыемнай хаанаһаа мэдэхэ һэм. Тэдэ эндэ бүхы юумэн үгэн зүб ха юм. Өөрын-гөө хубин һанамжа хэлэгдэһэнэй, хэн мааньдые хорихоб. Александр ДРУЖИНИН, «Бурядай залуушуул» газетын редактор.

Манай республикада засаг хадаа КПСС-эй обкомдо бэшэ, харин Бурядай АССР-эй Верховно Советэ болон республикын правительствда дамжуулагдаха өһотой гэжэ тоолонобди. Гэхэ зуура, партина аппарат өөрынгөө дураар засагаа республикын правительствда дамжуулхала байһагүй гэжэ тон һайнаар мэдэрнэбди. Республикын Верховно Советэ болон нютагай Советүүдтэ обком өөһэднөө хүнүүды оруулха гэжэ бүхы шадалаараа оролдохо гэжэ мүн лэ мэдэнэбди.

Бүхы кандидатудай списогуудые харахада, Һунгалтад хэды өхэ политическэ бэлдхэлтэй, эдэбхи үүсхэлтэй болооб гэжэ ойлгохоор байна. Ингэжэ мүнөө Һунгуулин округуудта нэгэ депутатай мандадай түлөө хэдэн олон кандидатуд дэбжүүлэгдэнэ. Гэбшье мүнөө дээрэ Һунгуулин 30 округто [Бурядай АССР-эй Верховно Советэ Һунгалтанууд] нэгэ нэгэ кандидат бүридхэлдэ абтаад байна.

Иймэ байдалы һанананда хүрэнэ гэжэ хэлэхын аргагүй ааб даа. КПСС-эй обкомой нэгэдхи секретарь, республикын Министруудай Советэй түрүүлэгшэ, КПСС-эй горкомой секретарьнар, республикын прокурор, КПСС-эй райкомудай нэгэдхи секретарьнар, райгүйсэДомоудай түрүүлэгшэнэр, промышленностиин, транспорт болон хүдөө ажакхын предприятинуудай түрүүлэгшэны дэбжүүлэгдэ лэ ондоо альтернативна кандидаттанууд дуралдаһангүй үлэшэһэнэ. Иймэ байдалтай эбсэжэ болохогүй. Асуудал һааын сагта шийдхэгдэхэ аргагүй шэнгээр үзэгдэнэ. Тэдэ республикын засагай дээдн органдо хүдэлжэ байһан хүтэлбэрилэгшэдэй дэбжүүлэгдэжэ байгаа сагта нимэл байха гэжэ һанхаар ха юм.

Республиканска олондо мэдээсэлгын хэлбэлнүүдтэ демократи гүнзэгьруулхэ, олондо мэдээсэлгын дэлгэрүүлхэ, бүхы дутуу дунданууды тэрэ шэгтэнэ харуулха гэжэ мэтэ хэмжээнүүд абтанагүй. «Строитель» ДК-гай дэргэдхи Һунгалтадэй городской клуб, «Спасение» гэжэ общество, «Мемориал» гэжэ бүлгэм, буряад совет культурын түб гэхэ мэтэ нийтын организацинууд хэдэн һарын туршдаа бүридхэлдэ абтаагүй байһаар зандаа.

Иймэ байдал хубилган шэнэдхэлгэдэ һавта хэнэ гэжэ юундэ мэдэнэгүйбиди! Республикынай хүн бүхэн урдаа ямар бэ нэгэ зорилго табиха, тэрэнэ бэлүүлхын түлөө бүхы шадалаараа эрмэлзэхэ өһотой. Кандидатта дэбжүүлэгдэн хүн бүхэн мүн лэ өөрын тухай програматай байдаг гэшэ. Ингэ-

жэ мааньды нэгэ зорилго — хубилган шэнэдхэлгын гүнзэгьруулхэ, тэрэни хурдадха гэдэн шухала зорилго нэгдүүлнэ. Бидэ бүгэдэ нимэ платформо урдаа табинабди:

— засаг — Советүүдтэ;
— олон партина системэ нэбтэрүүлгэ, СССР-эй Конституциин КПСС-эй хүтэлбэрилхы үүргэ тухай б-дахы статья болуулга;

— эрхэтэ гүрэнкы байгуулга;
— олон ондоо һанамжанууды нюунгүйгөөр хэлэлгэ, тэсэмгэй байлга;

— зөөри эдэлгын бүхы арганууды адли эрхэтэйгээр хэрэглэлгэ;

— хүнэй эрхэ хаһаа бүхы хизаарлалтанууды болуулга.

Үнгэргэгдэхэе байгаа Һунгалтанууд обществодо эрхын һайн засаг тогтоохо арга боломжо олгохо гэжэ бү мартаа. Советүүдтэ дэбжүүлэгдэн шэнэ депутатууд оронойнгоо ажәбайдалы һэргээн дэшэлүүлхэ байха гэжэ найданабди.

Бүхы Һунгалтады ингэжэ уралаһабди:

а) мартын 4-дэ үнгэргэгдэхэ Һунгалтануудта эдэбхитэйгээр хабдаагшэ, Советүүдтэ хубилган шэнэдхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабдааха бэрхэ хүнүүды Һунгалта;

б) альтернативгүйгөөр дэбжүүлэгдэн бүхы кандидатудые бюллетени сооһоо зуража гаргагы.

Альтернативгүйгөөр Бурядай АССР-эй Верховно Советэй депутатад кандидатудууд дэбжүүлэгдэн аппаратай хүдэлмэрилэгшэдэй список [Һунгуулин округуудай номернуудтай] уншагдаһангаа анхаралда дуралданабди.

№ 45—Хориноева Р. Р., Улаан-Үднй КПСС-эй горкомой секретарь.

№ 83—Дабеев Н. Ц. Ч., Зэднй райгүйсэДомой түрүүлэгшэ.

№ 85—Иванов В. А., КПСС-эй Зэднй райкомой нэгэдхи секретарь.

№ 100—Булдаев В. Р., КПСС-эй Загарайн райкомой нэгэдхи секретарь.

№ 116—Булдаев С. Н., БурАССР-эй Министруудай Советэй Түрүүлэгшэ.

№ 124—Лубсандоржиев К. Д., КПСС-эй Хэжэгийн райкомой нэгэдхи секретарь.

№ 126—Алексеев Ю. И., КПСС-эй Хурамхаанай райкомой нэгэдхи секретарь.

№ 137—Беляков А. М., КПСС-эй обкомой нэгэдхи секретарь.

№ 147—Чукреев А. А., КПСС-эй Прибайкалийн райкомой нэгэдхи секретарь.

№ 150—Тимашев В. С., КПСС-эй обкомой секретарь.

БЭШЭГТЭ ГАР ТАБЯА ГЭБЭЛ

СССР-эй арадай депутатууд:
Д. Е. Карелин,
С. Г. Шапхеев.

РСФСР-эй арадай депутатад кандидатудууд:
А. В. Тумахан (89-дах округ),
А. Г. Кобылкин (91-дах округ),
А. К. Тулохонов (92-дох округ),
Г. А. Новокрещенных (806-дах округ).

С. И. Новоселов (807-дох округ),
С. В. Гагарин (807-дох округ),
Е. В. Кислов (808-дох округ),
Бурядай АССР-эй арадай депутатад кандидатудууд:
А. С. Свиридов (1-дах округ),
А. И. Балсунаев (2-дох округ),
Е. Л. Онтоев (2-дох округ),
М. Г. Долговаршинных (4-дах округ),
В. И. Симанов (16-дах округ),
О. Б. Хомутов (18-дах округ),
В. В. Белоусов (22-дох округ),
В. В. Вербенко (27-дох округ),
А. А. Езынцев (36-дах округ),
И. Т. Павлов (44-дах округ).

Д. Д. Очиров (49-дах округ),
Ю. Ф. Ефремов (53-дах округ),
М. Х. Жапхандаев (59-дах округ),
Улаан-Үднй городской Советэй арадай депутатад кандидатудууд:
А. И. Шавер (4-дах округ),
А. О. Касьянов (5-дах округ),
В. В. Галиндабаев (14-дах округ),
Н. В. Елизова (50-дах округ),
В. В. Стопанов (49-дах округ),
Б. Т. Жигматов (50-дах округ),
В. А. Хамутов (54-дах округ),
А. В. Мельник (59-дах округ),
В. И. Жарков (60-дах округ),
П. И. Радченко (66-дах округ),
Н. А. Богонатов (80-дах округ),
В. В. Хахинов (110-дах округ),
Районно Советүүдэй арадай депутатад кандидатудууд:
Железнодородно район
А. С. Заболотный (11-дах округ),
Советскэ район
В. П. Миханов (14-дах округ),
А. М. Ростовцев (21-дах округ).

Нааданууд хэзээ үнгэргэгдэхэб?

Түхэндэ республиканска мурьсөө нүүд юундэ үнгэргэгдэдэггүйб! Район дотор физкультура болон спортын материалына баазыг хайжаруулаагүй сэгтэ иммээ байха гэжэ хэлэхэ байнабди. Бүхы республикын түрүү спортсменүүдэй хаба шадалаа туршахын тула эрхим хайн байдал олгохо хэрэгтэй бшуу. Районхой бүхы организацинуудай ноёд болон ажалшад иммэ хэмжээ ябуулгыг эмхи гуримтайгаар үнгэргэхэ гэжэ оролдохо уялгатай. Тэрээнгүйгөөр республиканска мурьсөөнүүд хонигүйгөөр үнгэрхэ гэжэ хэндэшье мэдээжэ. Районхой спорткомитэдэй түрүүлэгшэ Виктор Жалович Халудоров болон профсоюзудай ВДФСО-гой районхо Советэй түрүүлэгшэ Николай Дымбрылович Намсарев иммэ ханамжануудтай.

— Районхой түбэй спортника баазыг мүнөө үедэ ямар байдалтайб!

— Ехэл муу байдалтай гэжэ тэмдэглэбди. Орт ганса түбэй стадион хоер жэлэй туршада эхабарилдажа байна. Госкомспорт, Спортлото стадион нэлэбэн шэжэлхэ хэрэгтэ яхала эхэ мүнэг ороулаахай. Төөд тэрэнигөө ашаглажа шадаагүйбди. Районхой хүтэлбэрлэгшэд «Труд» гэжэ кооперативыг хүлэлжэ, мүнөө стадион дээр эхэл хуулаа. Стадионхоо гадна райондомнай яхала томо өлүүр, санаар холжорхой зүртэ бии юм. Улаасоорондын трассануудыг отто дутахгүй эрхим хайн шаартай санын зүртэ гаргаха түсэб бии. Иммэ зүртэ тэрэлүүлэгдэхэ юм. Нургуулин спортзал соо хорилонууд хэгдэхэ. КСК бариха гэжэ түсэбнай бөөдүүлэгдэхэ эхилээдүй. Мүнэн дутагдажа, урагшаа абадггүйбди. Районхой соелой байшан барихын орондо соелой-спортника комплекс (сценитэй, библиотектэй, спортника залуудтай) бариха наа, нургуули дээрэ байгаа гэжэ ханамжана. Культура болон спортыг

хүдөөгэй районнуудта хүжөөхэ гэбэл, гансал КСК байгуулаха шухала.

— Танай райондо ахиа-нуудай хүнүүд физкультура болон спортоор хэр хонирхогод гэжэб!

— Манай райондо дүрэ булалдалгын барилдаан олондо хайшаагдадаг. Манай барилдаа-шад республика соогоо ходо эрхимлэжэ, үндэр дунгуудыг харуулаха байдаг заншалтай. Волейбол, бокс, футбол, бумбэгзтэй хонхой гэжэ мэтэ спортын зүйлнүүдээр районхойг угаа хонирхогод.

Үнгэрэгшэ жалдэ манай район республикын промышленна бэшэ районнуудай дундахаа хүнгэн атлетикээр, мүн үбэлэй спортын зүйлнүүдээр шангай хууринуудыг эзэлхэ гарахан байха.

Хүдөөгэй наадануудта бүхы колхозууд болон совхозууд эдбхитэйгээр хабаададаг заншалтай. Үбэлэй үедэ 700—800 спортсменүүд зунай үедэ бүришье олон хүнүүд мурьсөөнүүдтэ, хабаа-дахала эрэдэг. Үбэлэй болон зунай наадануудай хонирхолтойгоор үнгэр-дэг байхан тухай онсо тэмдэглэмээр. РАПО

иммэ наадануудыг үнгэр-гэлгэдэ дунда ээргээр 19 мянган түхэриг оруул-даг байха юм. Үнгэрэг-шэ жалдэ түрүүшын хуу-ри эзэлхэн командада мянган түхэриг, харин хубини түрүү хуури эз-лэгшэдтэ (бүхы зүйлнүү-дээр түрүүшын гурбан хуури эзэлэгшэд) 25-наа 50 түхэриг хүрэтэр шан-гуудыг үгөө.

— Хүдөөгэй ажалшад-та сүлөөтэй сагаа хо-нирхолтойгоор үнгэрэгшэ газар хомор байдаг. Клубнаа гадна спортын зал шухала хэрэгтэй. Районхой ажалнуудай спортника баазада ахиа-рал хандуулдаг гү!

— «Маяк» колхоз яхала хайн спортника баа-затай. Тэндэ хоер сое-лой-спортника комплекс барилдажа дүүрээ. Кол-хоз КСК барилдаа өөхөдөө нилээд эхэ мүнэг гаргахан байха. Тимэбэшье обласпроф 30 мянган түхэриг ба-рилдаа оруулаа. Тус комплексдо республик-ска мурьсөөнүүдмөшье үнгэрэгшэ болохо бай-на. Улаан-Удун «Труд» гэжэ спортын байшангаа үшөө томо КСК барил-даа гэжэ хэлбэл, алдуу болохогүй. Эндэ хубса-

на тайладаг газар, ду-шевской, барилдаанай зал, баскетбол, ноодаха томо зал бии. «Маяк» колхоз-до хоникенстнуудэй хаба шадалаа туршаха эрхим хайн өлүүр бии. Сего-ной эхилхэдэ эндэ шан-га мурьсөөнүүд эхилшэ-дэг.

«Сибиряк», «Маяк» колхозуудай, Туранай болон Саланай совхозууд-дай хүтэлбэрлэгшэд спорт эрхилхэ хэрэгтэ эдбхитэйгээр хабаа-даг байна. Промышлен-на организацинуудай дундахаа гансал «Скот-импорт» өөрын мето-дист-инструктортай.

Хүдөөгэй районнуудта спорт хүжөөхэ гэжэ-мнай эгзэн хайхан зо-рилго болоно. Хүнүүдэй ходоодоо элүүр энхэ аба-хын тула тэдэниг физ-культура болон спорт-той хүжүүлхэ, хонир-холыг дээшлүүлхэ хэ-рэгтэй ха юм.

— Николай, үшөө ту-ризм тухай нэгэ хэды үгэ хэлэг.

— Энэ намдэ жээн хүндүүлхэй асуудал бо-лодог. Би өөрөө шалга-даг, абаралгын хүдэлмэ-ри ябуулдаг отрядой гэ-шүүнби. Түхэрээн жэ-лэй туршада Союзай бүхы булангууднаа ту-ристнууд манда өрөмжл байдаг. Хэрбээ турист-ическэ баазын эрхим хай-наар байгуулагдахан байгаа гэжэ наа, ха-даар абирагдажа нэгэ-мөшье аюул болохогүй нэн. Үнгэрэгшэ жалдэ дүр-бэн хүн хадахаа уна-шоо. Ашигшалаа өр-нэн туристнууд тэмдэг-

лүүлхэнаа гадна ямар-шье инструктор абадаг-гүй. Хэрбээ туристичес-кэ баазын байгаа гэжэ наа, бүхы юмэн нарин нягтаар шалгагдажа, хи-нагдажа байха нэн. Эко-логикни асуудал манай эндэ хурсаар табидаг. Булгуудыг бузарлаха байдал дээрландааар зандэ.

— Үшөө ямар асуу-далнууд хангагшай зо-бооноби!

— Спортника хэрэгсэл-нууд ходо дутагдажа, урагшаа ябуулаагүй. Райпотребсоюз болон Буркоопсоюз нэгэ-мөшье анхардаггүй. Ключик, шайба, түхэрээн резина, бээ абарха жилет гэжэ мэтэ хэндэшье хэрэггүй хэрэгсэлнүүд эдэгдэхэ-хээ ханадаг.

Хүдөө тосхойнхид спорт болон физкульту-раар угаа эхээр хонир-хогод боложо байхай. Иммэ дэмбэрэгшэ үедэ хүдөөгэй спортсменүүд-тэ гол анхаралаа хан-дуулжа, тэдэнэртэ эхэ тууламжа хүргэхэ, дэм-жэхэ, оншон түхэрэл-гэнүүд болон хэрэгсэл-нүүдэ үгэхэ өхотой-бди. Заншалта боложо байхан хүдөөгэй спор-тника наадануудыг сөө-шадан улам хүжөөхэ гэбэл, тэндэни спортника баазыг хайжаруулаха шу-хала. Түхэндэ спортни-ка наадануудыг эрхим хайнаар үнгэрэгдэг бо-лохо байха гэжэ найда-набди.

С. ОЧИРОВА,
манай корр.

СТУДЕНТНУУД МУРЫСЭНЭ

1990 ондо ороной ээлжээтэ универсиада үнгэргэгдэнэ. Зүгөөр тэрээндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэ-хын тула республикын вузуудай спортлубай команда өөрын чем-пионат үнгэргэхэ, һүүлээрнэ өөхэд хоорондоо хаба шадалаа турша-жа, иланан команда «Универсиа-да-90» гэжэн Бүхэроссин зубини-командыг түгэсхэлэй нааданда хабаадаха эрхэлтэй болохо.

БГПИ-гэй 1-дэхи спортзал соо 1990 оной универсиадын тоосоон-до Д. Банзаровай нэрэмлэгтэ БГПИ-гэй боксоор хубини-коман-дны хоердох чемпионат шангай тэмсэлэй оршомдо үнгэрөө.

Байгша ондо институтай че-мпонат хонирхолтойгоор үнгэрөө. Үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сесуулха-да, институтай олонхи факульт-тедүүлгээ нилээд олон студент-нууд хабаадалсажа, өөхөдмөө подгруппануудта хубини-командыг түрүү хуури эзэлхын түлөө тэм-сээ.

Физическэ культурын факультет нинтэ командараа түрүү, ин-дустриальна факультет хоердох, НВП-гэй отделениин команда гур-бадахы хуури эзэлээ. Иммэ тур-нир үнгэргэхэдэ, эрхим бэрхэ боксернууд болон факультэдүү-дай хайн командануудыг тодор-хойлго арга олсоно гэжэ үнэ-рэгшэ жалнуудтэ үнгэргэхэн иммэрхүү мурьсөөнүүдэй дүй дүршэл харуулаа. Энэйхэй һуу-лээр Бурядай 1990 оной универ-сиадада хабаадалсахын тула ин-ститутай суглуулгадмал коман-да бүридүүлэгдэхэ.

Хэрбээ дурдан ханаха болоо наа, институтай түрүүшын че-мпондэй һүүлээр манай команда Бурядай АССР-эй 1988 оной уни-версиадада урагшаагаар хабаа-далсажа, очко бүхэнэй түлөө үсэд нэгэрүүгээр тэмсээ нэн. Энээнэй эсэстэ манай команда түрүү хуу-ри эзэлжэ. Шата хотоодо үнгэргэг-дэнэ зонин мурьсөөндэ хабаа-даха эрхэдэ хүртөө юм. Сиби-рийн болон Алас-Дурна эгзэй зонин вузуудай эгзэл эрхим бэр-хэ боксернууд Шатадэ сугларса-хан. Олон үдэр соо үргэлжэлэн тэмсэлэй һүүлээр Омскийн Хаба-ровскийн физкультурын институ-туудай бэрхэ командануудыг ахин гаража, манай команда хо-ердохы хуури эзэлээ бэлэй. Ган-сал Оренбургскэ багшанарай ин-ститутта булгада. Манай коман-да зонин эрхим гурбан коман-дын тоодо оролсожо, Смоленск хотодо болоһон 1988 оной Бү-хэроссин универсиадада хабаа-далсажа, Эндэшье манай боксер-нууд урагштай байжа, командна тоосоондо шангай гурбадахы хуу-ри эзэлээ нэн. Тимэсэд Донецк хотодо болохо 1988 оной Бүхэ-союзна универсиадада хабаадал-саха эрхэдэ хүртөө бэлэй.

Гурбадахы подгруппада тэмсэ-хэн хүбүүд харагшадай, судьяна-рай анхарал татаа. Тэдэ түрүү-шынэгээ тулалдаануудыг үнгэргөө-шье наа, тууларингүйгөөр эршэм-тэйгээр тэмсэхэ гэжэ оролдоо. Тэдэ иланга туйлаха хүсэл эрмэл-зэлтэй, эрэлхэг зоригтой байха-наа харуулаа. Нэгэдэхи подгруп-пада С. Базаров Овчаренко хо-ерой тулалдаа онсо тэмдэглэхэ хүсэлтэйб. Тэдэ тэмсэлэй эрхим хайн жэшээ харуулаа. А. Норбо-ев, Ю. Мышнев, А. Овчаренко, В. Бардагов гэжэд мурьсөөнэй хоердохы үдэртэ эрхимээр ту-лалдаа. Эдир залуу, боксдо наа, ябажа эхилхэ спортсмен-боксер-нуудыг онсо тэмдэглэхэ хүсэл-тэйб. В. Санжиков эрхим бэлдэ-хэлтэй байханаа харуулаа. Бокс-до дуратайшуул болон спорт-сменүүд өөхөдөө түгэсхэлэй му-рьсөөнэй тулалдаануудыг хара-жа, эдэгдэхэ ханаман байха.

ФФК-гэй гурбадахы курсын сту-дент Амгалан Норбоев чемпи-онадай эрхим боксер гэжэ мэдэ-рэгдэ. ФФК-гэй студентнууд нэ-гэдэхи курсын В. Бардагов, гу-рбадахы курсын Б. Дамбиев гэ-жэд гоо хайхан тулалдаа харуу-лаа.

Е. БЫКОВ,
С. ИЛЬИН,
БГПИ-гэй студентнууд

МАНАЙХИД ИЛАНА

Дүрэ булалдалгын барилдаагаар РСФСР-эй «Динамо» бүлгэмэй түрүү хуури эзэл-хын түлөө хубини мурьсөөндэ хабаадал-сажа, манай эдир динамынхид хаяхан Улаан-Удэеэ бусаба.

Воронеж хотодо болоһон мурьсөөндэ Россия Федерацин эдир хүбүүднээ гадна, Азербайджанай, Грузини, Киргизини, Ка-захстанай, Белоруссини түлөөлэгшэд хабаа-далса.

Энэ мурьсөөндэ СССР-эй спортын 11 мастер хабаадалсаба. Эдир барилдагшад тэмсэлэй үндэр техникэ, барилдаанай эр-хим тактика харуулаа. Бурядай арбан эдир динамынхид мурьсөөндэ хабаадалсажа, яхала амжалта туйлаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тэдэ бутладаа барилдаа эрхим хайнаар

эхилээд, дүрбэдэхи дүхэриг хүрэтэр ошоо. Хуушын үдэрүүдтэ тэмсэлэй эршэ бүри шангадажа, эндэ хатуу зориг харуулха хэ-рэгтэй болобо. Тээд манай эдир ат-летүүд урагшаагүйдэжэ, саашадаа тэмсэхэ эргэгүй болоо.

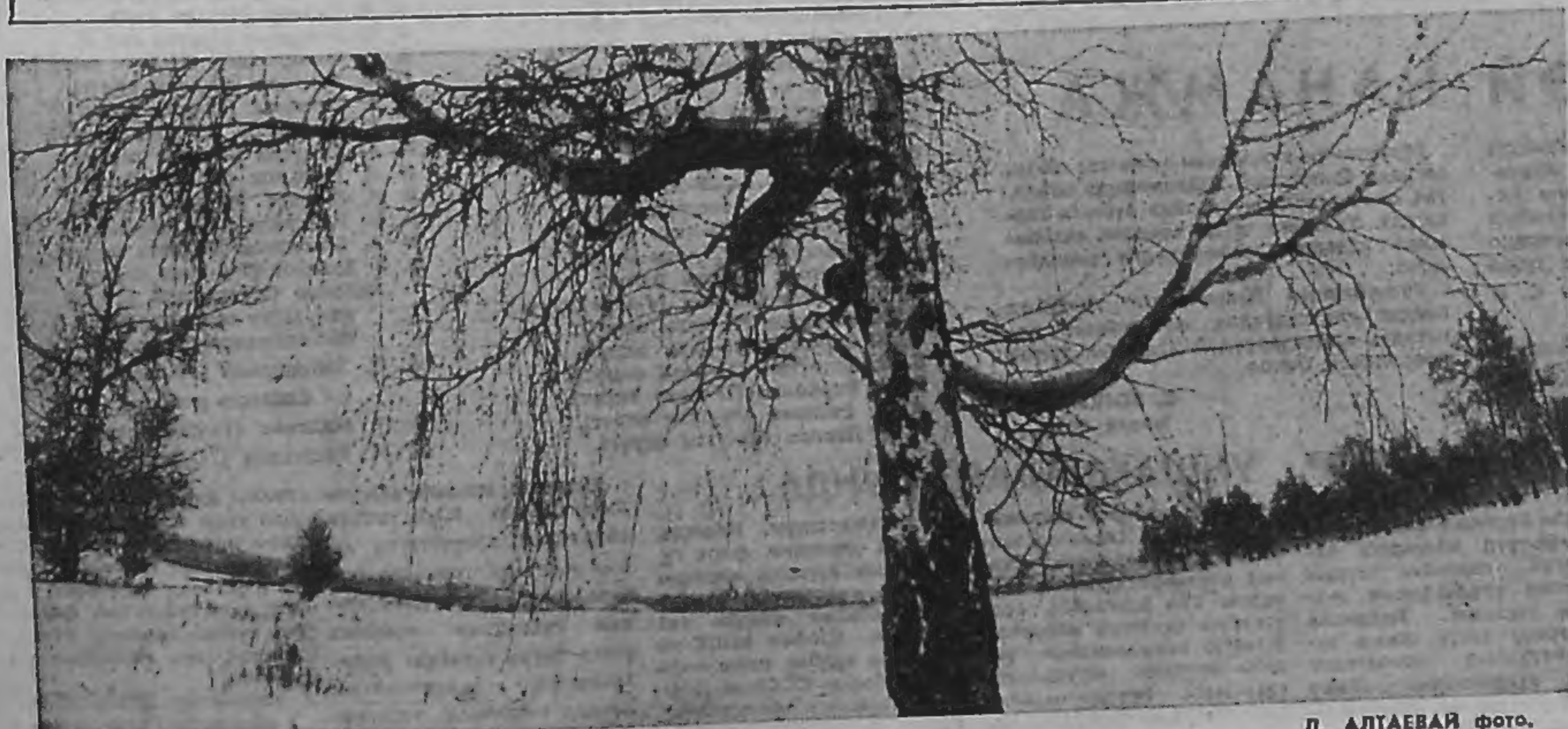
Леонид Ширапжалсанов, Зоригто Ободо-ев өөхөдмөө подгруппануудта түрүүшүү-лэй тоодо ороод, түгэсхэлэй нааданда ал-дандаа тэмсэлдэ уулзаа. Эндэ Леонид шондооша шангатай, дүршэлтэйхэн байжа, Зоригтые илажа, түрүү хуурида гераа. Ободоев хоердохы хуури эзэлбэ.

Манай нотагай хүбүүд Виктор Писарев болон Дугар Жамсуев багал иммэрхүү гу-римнаар барилдаан байла. Тэдэ өөхөдм-өө подгруппада түгэсхэлэй нааданда ха-

баадалсажа эрхын түлөө тэмсээ. Тэдэ бээ бээ хайн мэдэхэ, Дугар хаяхан СССР-эй спортын мастер боложо, булюу байдалтай байгаа. Гэбэшье Виктор бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн, шангаанаар тэмсэхэ гэжэ бээ ээлээ. Түрүүшын үедэ хатуу зоригсоо ха-руулжа, хүшэр хүндэ тулалдаа 7:5 тоо-тойгоор шүүбэ. Писарев түгэсхэлэй наа-данда хабаадалсажа, багал иланга туйлаа, Дугар дүрбэдэхи хуури эзэлээ.

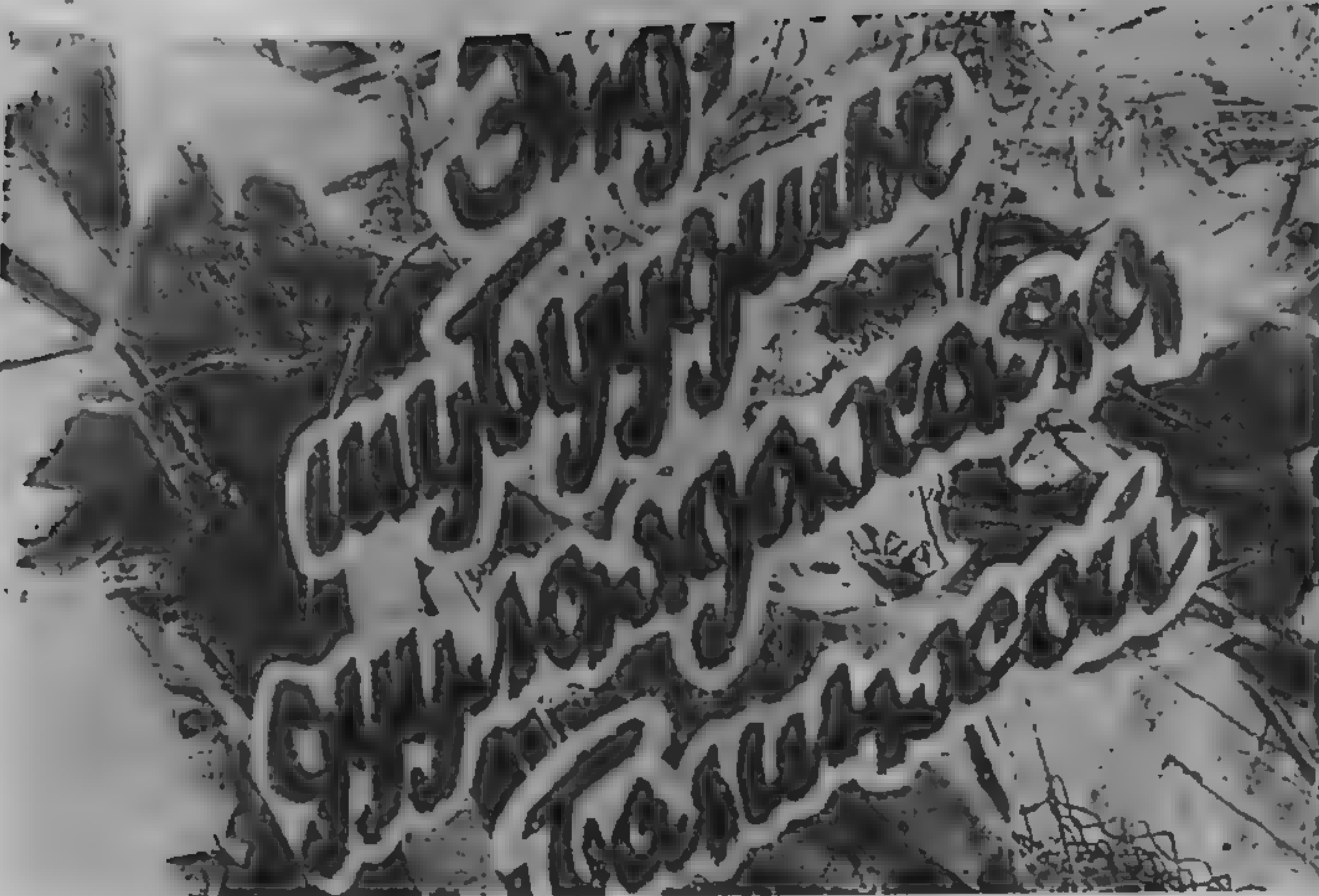
Чемпион болоһон хоер хурагша хүбүүд Леонид Ширапжалсанов 9-дэхи хургуулда, Виктор Писарев 48-дахы хургуулда хура-даг. Тэдэ хоюулан спортын мастерта кан-дидатууд болонхой. Россия хүндэ шонгуур-тэй, эгзэл бэрхэ барилдагшадтай нэгэн Вла-димир Вострцов тобон жэлэй туршада тэ-дэниг хорино. Мүнөө Вострцов Буря-дай Советэй «Динамо» бүлгэмдэ спортын талаар инспекторээр хүдэлнэ.

В. ЦЫДЕНОВ,
В. СЫДЕЕВ.

Д. АЛТАЕВАЙ фото.

ЮУНДЭ ГЭХЭДЭ, САГ ҮРГЭЛЖЭ УТАА БААЖА БАЙДАГ ХАЯГДАНАН ШО-
РОН ШОХОЙ БОЛОН КОТЕЛЬНЭНҮҮД ШЭЛЭЙ ЗАВОД ПОСЕЛОГОИ АГААРЫЕ БУЗАРЛАНА БШУУ

Саг үргэлж гэр байрын дутагдаж байдаг дээрхээ, ербөн табан жэлэй урда тээ шэлэй заводой стадион-ной хажууда гэр барика ороод, мүнөөшье хүртээр тэндээ ажлуулнаарби. Гүрүүшын жэлнүүдтэ агаар муухай гэжэ ойлгогдогшогүй нэн. Харин нүүдэй жэлнүүдтэ агаар эхэл хүндэ, амилхын аргагүй түшэр болошоо гэжэ ханадагби.

Ходоодоо утаа баажа байдаг хаягдахан шорой мүнөө агаарые эгээл өхээр бузарлана. Тэрэ үдэр хүнгүй носонод байдаг ха юм. Харин тэрэнэй утзон шэлэй завод поселок соогур тарадаг, үлөөгүүр хөлжин үлээдэггүй. Илэнгөө шэмэрүүн хүйтэн, жобартай үлөөгүүр мөнөнэй түнхтэй байхадань, өгөөр эхэл хүндэ шэнгээр ханадаг. Хаягдахан шоройн хажууда ажлуудад хүнүүд хэдэ өхээр зобонод даа. Тэдэ энэ муухай агаараар амилжэ, сэг үргэлжэ ханажа, үбдэжэ ябадаг. Тингээд бидэ эндэ хаягдахан шоройе бүхэй муухай харвалар харадагбиди.

Шорой жэл ошохо тудам бүри өхэ болоно, эгээлдэг талмайнышье үргэднэ. Юундэб тэхэдэ, городнай ургана, тинмэхээ продпрятинуудышье олошорно бшуу. Шорой шохойгоо хаана абашажа халха өнотойб? Шэлэй завод поселогой тэндэхи обсоо хүбөө шорой дээрэ бухы шорой шохойгоо, хэрэгнээ гарахан үлэгдэлнүүдье хаядаг. Тэрэн ургажэ, нэмжэл байдаг.

Шорой хаядаг газарай хажууда психбольница баринхай. Тэндэхи котельнэ намарнаа эхилээд хожом хабар болотор утаа унаар гаражэ, агаар бузарлажал байдаг. Харин поселогой 2-дох интернат-пургуули, ЖКО, нефтебаза болон завод өөхэдэн котельнэ-нүүдтэй. Эдн олон котельнэ-нүүдтэй соргонууднаа утаа баажаал байхадань, агаарые хэдэ өхээр бузарланаб. Харин тэндэ ажлуудаг хүнүүд энэ муухай агаараар амилха баатай болоно. Тэндэ халхин хаанаһоошье үлээдэггүй. Котельнэ-нүүд-нээ гарахан утаанай тортог угаагдахан хубсаһа хүнар дээрэ, гезаагуур наадажа ябахан хүүгэдэй хубсаһан дээрэ хуудаг.

Ушөө нэгэ аюултай газар гэхэдэ, нефтебаза болоно. Тэндэ үдэр соо бүхы горлодоо хэдэ олон машина суглардаг гэжэб. Машина-нууд эндэхэ нефть ашаад ябадаг, муухай газуудые гаргажа мэдэнэ бшуу. Цистеринууднээ түлшэ-түрхил-

гын материалнуудай үнэр гутана, манай бээ махаба-дые хорлоно. Иимэ томо бааза городой хажууда байлхада аюултай бээ гү? Городой засагаархид энээн тушаа юун гэжэ ханадаг хаб?

Оршон тойронхи агаарай өрөг сээр байхын, жолоогын түлөө тэмсээ эргэтэй байгалийн гүрэнэй комитет хаана гэжэб? Байгали бузарлажа, хүнэй бээ лөг-шанине хорлоходонь, тэрэнэй худалмэрлэгшэд ханаа-гаа зободоггүй гэжэ ха. Поселок тойроод ногоон-шье, нархлагшье ургахаа болишоо, шубуу шонхорнуудай хонгоо хайлахаар дуугаа хангюурдалхынэ дуу-лахагүйт. Харин ан амитад түхэй эндэ хэлэхэнэйшье үлүү.

Санэпидстанци юугээ хаража байдаг гэжэб?

Декабрь һарада уһа завод машина Печорская үйлсөөр ажлуудаг хүн зондо уһа асарба гэжэ. Асөрһөн уһаниннь уухын аргагүй бензинэй үнэртэй байгаа юм. Нүүдэнэ би тэрэ уһа заводтэ машина харууһалан хахижа, хаанаһаа нимэ бен-зинэй үнэртэй уһа асараб-ши гэжэ жолоошонһоо асуу-баб. Миний заводтэ уһыа санэпидстанци шалгадаг гэ-жэ тэрэ хэнгэргүйгөөр хар-юусахархиба. Тинхэднэ энэ уһыа уугаад үзэ гэжэ тэрэниие баалабаб. Амтал-жа үзөөд, үнхөөрөө бен-зинэй үнэртэй байхадань эгигээ бэлэй. Энээн дээрэ-нээ харахада, манай сан-эпидстанци нимээр лэ хү-дэлдэг байна.

Энэ муухай шорой шохой газар дорохи уһа руу оро-доггүй юм аа гү гэхэн бо-дол эзэлүүдгүй түрэхэ юм. Харин бидэ тэндэхээ уһа ууна бээ гүбид?

Хингэрэжэ жэлэй хабар 2-дох интернат-пургуулида хүтэлбэрлэгшэдтэй үүлзэл-га боложо, горгүйсэдкомой түрүүлшын орлогшо Се-менова эндэ хаягдахан шорой шохойе талдахаа бо-лообди гэжэ найдуулаа нэн. Харин бодото дээрэ хүжэ манан болотор, шоройе галдаһаар эадаа. Нургуу-лын хажуугаар харгын гара-даг байхан дээрхээ, шорой хаядаг машинануудай бол-гоомжотойгоор ябахын ту-ла тэмдэг табихабди гэжэ тэрэ эхлэл найдуулан бай-гаа. Зүгөөр мүнөө хүртээ-рөө тэмдэг табигдаггүй. Ха-рин шорой шэрхэн машин-анууд нургуулын хажуу-дахы харгыгаар шуумайса харайлгалдаһаар ханданэ. Шэлэй завод поселогто ажлуудаг хүнүүдтэ хайша хэрэгээр хандадаг бай-

ниинь эндэхээл эхирнэ бшуу. Хэрбээ районой, городой, республикийн болон минис-терствын хүтэлбэрлэх хү-дэлмэрлэгшэдтэй хэн нэгэн манай поселогто ажлуу-гаад, манай амилдаг ага-раар амилдаг ханадаг болоо һаа, ямар нэгэ хэм-жээ ябуулгануудые абалча болохо байгаа ха.

Эдэз хоолой талаар хү-шэр байдалда оронхойбди гэжэ би ойлгоноб. Зүгөөр эдэшы асуудалнууд шинд-хэгдэжэ, хэмжээ ябуулга-нууд баталан абтана бшуу. Зүгөөр город сооһоо суг-луулагдахан шорой шохойе халха, нефтебаза эндэ тэлшэнэ өбөшхө, котель-нүүд тухай асуудалнууд юундэ шиндхэгдэнэгүй гэ-жэб? Поселогтой экологиче-ска ариг сээр байдалтай тү-лөө хэн харюусаха өнотойб? Хүнүүдэй элүүр энхын тү-лөө хэн харюусаха ээргэ-тэйб? Хүүгэдэй элүүр энхэ байхын түлөө хэн хамгаал-ха өнотойб?

Элүүр энхые хамгаалхын түлөө байдаг эдэ бүхы эм-хинүүд сансал хоһон үгэ-нүүдээрээ хүдэлдэг гэжэ ханаха байнаб. Тэдэнэй би, үгшье хаан хамгагүй хэ-бэртэй өгшэ.

Городнай үргэдхэгдэн ур-гала, хүн зонинье олошор-но бшуу. Шэнэ заводууд болон предприятиянууд ба-рингана. Город шадарай зоно үргэдхэгдэнэ. Гушан жэлэй урда тээ байхан эдэ объектууд мүнөөшье го-родой зоно соо байһаар. Тэдэниие городой захадэ гаргаха асуудал хэн шинд-хэгэ өргөтэйб? Бидэ хэдэ болотор бузарлагдахан хо-ротой агаараар амилха, амлаа хаагдажа зобохо, хо-то хоолойгоо үбдэхэ, бэээ зоолжо зобохо болоно-биди! Эдэ олон асуудал-нуудат хэн тодо харюу үгэ-хэб?

И. ГИНЕЕВ.

РЕДАКЦИНАА: Байгалай жасын Бурядай отделени Игнатий Анамсанч Гинеев мэтэ городой шорой шо-хой, үлэгдэлнүүдые хая-гын асуудалнууд, тэдэнэй хүнүүдэй ажбайдалда мүү түлөө үзүлгэ тушаа баһал баанагаа зобоно. Эдэ асуу-далнуудые гүйсэдөөр шинд-хэхын тула хэм өргөдөө-дүй байһаар. Гэхэ зүүр, дэлхэйн ороннуудай шорой шохойе хадэ, бусад оро-нуудат үлэгдэлнүүдэй зо-рингонуудые хаяхы шинд-хэгдэ байхан тухай мате-риалууд сугларжал байн-хай. Мүнөөдөр таанадай ан-харалда Ангийн дүй дүр-шэлһөө юу-хээ таанадай анхаралда дурданабди.

МАШИНЛЕТ: БАЙГААЛИН НӨӨСЭНҮҮДЫЕ ГҮИСЭДӨӨР ХЭРЭГЛЭЛГЭ

Нэгэ хүнэй шорой шохой, бүдэй үртэхэн гэжэ хана-хадонь, нүгөө хүн эдэ мэ-тээр юушьеб бүрхэ, одоо-ла оёжо болохо. «Шорой шохой», үлэгдэлнүүдэ гэр-һэн ойлгосонууд үе сөгһөө уламжалан, хубилгагдажа магад. Сээрһанай промыш-ленностиин үлэгдэлнүүд гэ-жэ тоологдодог байһан аад, мүнөө түлшын гуламта ба малай эдэз хоолдо хими-ческэ нэмэлтнүүд болоно бшуу. Хубсаһа хүнар бо-лон автомобилнуудые үй-лэдхэгдэнэ, шэнэ шэнэ мо-донуудаар хэлхын тула удахи сэг соо алба хэхэ машинанууд болон костю-мууднаа мултархынэ эзэ-дые баахана. Эдэз хоо-лой, продуктууд бүри олоор багсалагдажа, багс-алагдахан зүйлнүүд хаягда-на бшуу.

Байгалида хосорһон ур-гамалинууд болон ан ам-итадууд газарай хурьһидэ шэнгэжэ, шэнэ ургамал-нуудта ургаха арга олгоно. Хүнүүд шорой шохой өхээр хаядаг. Энээнхээ боложо, агаар, уһан, хурьһан бузар-лагдана.

Шорой шохой гээд хая-даг материалые нөөсөнүү-дэй гурбанай хоер хубинь үшөө дахин хэрэглэгдэхэ аргатай. Жшээлхэдэ, ав-томобилнуудай днзэйн ху-билгахада болохо, тингэ-бэл, эзэдтэй удаан алба хэхэ, шэлнүүдые хубилган-гүйгөөр хэрэглэжэ болоно, алюмин баанкануудые оло дахин хэрэглэхэдэ болохо. Тингээ һаа, манай индуст-риальна айкабтар өхэ шо-рой шохойһоо муртай юу-мэ үлэхэгүй нэн.

Машинлэдэй (Хойто Уэлс) орхигдоһоон уурхайда Альтернативна технологичи түб оршодог юм. Тэрэниие Оршон тойронхине хайжа-руулха бүлгэм байгуулһон байна. Түб сэг үргэлжын вистакэ шэнгээр хүдэлдэг. Байгалийн нөөсөнүүдые хайшан һаа, хайнаар хэ-рэглэхэб, хайшан гээд го-лодоһоо хаядаһа үгыгөөр хүдэлхэб гэжэ харууһан практические туршалгануу-дай лаборатори мүн.

Олон байшангуудын энэ орхигдоһон уурхайн үлэг-дэлнүүдхээ баригдэнхай. Выставкин оршоһон холл болон оффисууд Велико-британидахи эгээн томо наранай батарейкхээ ду-лаасуулагдажа. Тэрэн бай-шангай харабшэ дээрэ ор-шодог юм. Эрдэмтэ хүдэл-мэрлэгшэдтэй ба тэдэнэй

«ОРШОН ТОЙРОНХИ БАЙГААЛИН ХАМГААЛГА БОЛОН СССР-ЭН БАЙГААЛИН НӨӨСЭНҮҮДЫЕ ГАМ-ТАНГААР ХЭРЭГЛЭЛГЭ» ГЭНЭН СТАТИСТИЧЕСКЭ СОГ-СОЛГОНО

БАЙГАЛ НУУРАЙ БАССЕИН РУУ УРАДХАЛ УНА ХАЯЛГЫН ХЭМЖЭЭН

[млн. куб. метр].

	1985	1986	1987	1988
Уһа сөөрэмүүд уруу урадхал уһан хаядаг [тусгаар суглуу-лагдадог уһа хараада абангүй-гөөр] бүхидөө	757	643	261	252
тэрэ тоодо:				
нормын өһоор сээр [сээр-лэгдэдэггүй] ба нормын өһоор сээрлэгдэнэ	633	597	154	61
бузарлагдаһан [сээрлэгдэггүй, хүсэд сээрлэгдэггүй]	124	66	107	191
эдээнхээ сээрлэгдэггүй	—	—	3	7

Байгалай ЦБК-гай бузарлагдахан урадхал уһанай хаял-га 1988 ондо 77 миллион кубическа метр болоо [ре-гион уруу хаягдадаг бузарлагдахан урадхал уһанай юрэнхы хэмжээнхээ 40 процент]. Улаан-Удын город-ской канализаци—57 миллион куб. м [30 процент]. Сэ-лэнгын ЦКК—12 миллион куб. м [6 процент]. Галуу-та-Нуурай ГРЭС—6 миллион куб. м [3 процент].

Бурядай урадхал уһануудаар дамжуулан 700 тон-но нитрат хаядаа, тэрэнэй 500 тонные Улаан-Удын го-родской канализаци хааа, 13 мянган тонно хлорид хаядаһы шахууе ЦБК хааа.

МАНДА ХАРИУСАНА

«ХОРО ХЭРЭГЛЭНГҮЙ-ГӨӨР УРГАСА УРГУУЛ-ЖА ШАДАХА ГҮБДИ!»

1989 оной ноябрийн 18-най гэгээдэ энэ нэ-рэтэй шүүмжэлхы мате-риал толилогдоһон бай-на. «Бурятскагропром-химия» гэхэн үйлэдбэ-рийн 28-дахы нэгэдэл энээндэ нигэжэ мэдэ-сэнэ:

Иаагын ОПХ-да пес-тицидуудые хадагалалга-да зинхэ хэрэгээр хан-даха баригтанууд ушар-һан байна. Байгшэ ондо ажахын Холодное гэхэн газарта тэдэниие хада-галха талаар склад тү-хөөргэдхэ. Иаагын ОПХ-гай дирекци ядо-химикадуудые хадагалха ба хэрэглэхэ дүрмүү-дые бүдүүлгээр хаза-гайрууһанайн түлөө стаяа соо дурдагдаһан бригадир - овоочоод Ц.Х. Ш. Цырендоржие-ваа шанга донгодошго хүртүүнэ.

ДДТ нисектицид хоро өхэтэй гэжэ элнүүлэг-дээд, 1965 онһоо рес-публика дотор хэрэглэ-дэггүй. Статейтай ш-тор препарадай нэрые нэрлэхэдэ, алдүү гаргаа.

Хадагалха болзоройн үнгршэһэн ядохимика-дуудта 1987 ондо нүхэн малтагдажа, хынан шал-гадаг оронуудай хабаа-далсаһанай өһоор тэдэ-ниие газар доро бүла-һан байгаа.

1990 ондо ядохимика-дууд багаар элгээгдэхэ гэжэ мэдүүлэгдэнэй. Хүдөө ажахын хими-жүүдаг болон урга-малуудые хамгаалдаг республиканская станци-нууд ядохимикадуудые хадагалалга болон хэрэ-глэхы сэг үргэлжэ хы-нан шалгажа байдаг. Хүдөө ажахын бүхы продукция пестицидуудай нитрадуудай үлэгдэл-нүүд би гэжэ элнүүл-хын тула эдэ станцинуу-дай хыналтын-токсиколо-гическе лабораториууд-та шалгалта гаргажа бай-даг. Шалгалтын үрэ дүмүүдээр продукци худалдахаар зүбшөөһөн соргификадууд үгтэдэг.

Н. САМОЙЛОВ, «Бурятскагропром-химия» нэгэдэлэй түрүүлжын унха дүүргышэ.

Байгалай жасын Буря-дай отделенидэ анхы хэлэнхээ оршуулагдаба.

Ранка

Николай Н хэвнэй Александра басалыг хамгай болгоно абагданаг, 1894 онноо Россдаа онсо өөрөн түгэл шахартай, сэбр шарайтай байхаараа нийдэрт гүрэнэй толгойлогшын хамгай гэжэ байгаагүй. Ракса «Американ Экспресс» гэгэн кредит кэрточкын өһоор, түрүүшын совет «Фест Леди» болоно. Лениний үе сагнаа эмхээд, тэрэ нийтнй организацида (Соёлой жаседа) шуудла тушвал эзэлдэг түрүүшын эхэнэр болоно. Тэрэ хурса хэлтэй, түмшэгтэй, даруу зантай, харуу бэшэ байхан дээрхэнэ, Москвада дэлгэрхэн элдэб хош-жоб-тэ оролсоод лэ байдаг болоо ха. 1985 оноо үбгээнэйнгөө Генерална секретарээр нунгагдahan үдэртэ Ракса Горбачёва орон дотороо эгээл мэдээжэ эхэнэрүүдэй нэгэн болобо.

ЯМАР хубилгалтанууд болоо гэснэб! Хэдэн арбаад мэлэй туршдад совет хүтэлбэрнлэгшээдэй гүрэнэй ажил хэрэгүүдийн бэлүүлэхэднэ, тэдэнэй нсгмдг тулхай юушье мэдээлэггүй байһан гэснэбди. Сталикий, Хрущевэй, Брежневэй болон Черненкоий һамгд харгалдэдгүй шөхүү бэйһан юм. Андроповсэй һамган тудай ямаршье мэдээн байдэггүй. 1984 ондо үбгэ-ноо хүдөө табиха үедэнь тэрнине хараа нэмди.

Рамса Горбачевтай үгэ хүүртэй байгаваше хаани, тэрэнэй доторой сэдэхэлые таахын өргөтүй. Хоёр орон-той толгойлогшонойерой Жениэзд болохон уулзалга дээрэ Рейкентэнэтой хамта удын хоол байрта үедөө, Рамса совет политика тухай үгэ үгэ хэлэе һэн. Горбачев-той тэндэхэ гержэж сшо-ходонь, Нжиси тон сухал-тайгээр ингэжэ хэлэбэ (тэрэ үедэ Совет байшынгай шгобай шөф байһан До-нильда Рейган энэхины дуу-лаа һэн): «Тэрэ бөөе дээ-гүүр эбана гээшэ гүй».

Хэдэн Рзиса бин гэжэ һангаар байдэг. «Шэрал» хэблэл 1986 ондо түрүү эхэнэрнүүдэй дундаһаа мүнхэл-

лэн бэгэхэн «хүйтэн дай»
хонирхон байж уншсан эх
Тийхдээ Раиса Горбачёва
Рейкьявикта болохон уул
залгада өрлөсээд, бүх
дэлэйн хунуудыг гэгдүүл
лээ бэлэй. Хэрин Рейган
хамган гэртээ үлхэйн бай
гаа. «Рейкьявикт танки
ерээгүй гэж халалла
хэмэ, — гэжэ Раиса 198
оной декабрь нарада Ва
шингтондо уулзахадээ хэ
лээ юм. «Эхэнэрнүүд уриг
даагүй гэж намда хэлээ
— гэжэ Нэнси хүйтэншээ
харюу үгэбэ. Вашингтонд
болохон уулзалгын үед
сөөгөн байшангыг харах
зүүрээ, совет айлшан эхэн
эр Америкийн түрүү-эхэн
нэрлээ түүхын болон совет
лой хонин тухай осуугаа
«Гэнд түрэлэгшэ болсон
шадсагүйб гэжэ һанангба
— гэжэ хүхэндөө операц
хүүлэхэнэй һүүлээр үшөө
һайнаар эдэгээдүй ябаһан
Нэнси сэхэ мэдэрээ һэн
Жамуу талаһань тэдэр
тээшэ адилган харажо бай
һан хэншьеб нигэжэ оёорон
бо: «Эдэ хоёр-эхэнэрнүү
бэе бэеэ отгошье ойлгол
сонгүй гэжэ һансхаар бай
гээ.

Магад энэ шэлтсганаар;
Нэсийн Советтэйх (Союзд)
ерэн сасуугаа, Раиса (Угд)
Андрей Громыкин, Лиди
намагчдэ үдэшүүлэр, "Ле
нинград ошгоо гэжэ шин
дэлэн байжэ болоо хэ.

СССР-тэйшэ, хилийн сэдэ
гууршье "Раисын үнгэрлэ
ажебайдал тухай баялай хэ
роумэ мэдэгдэнэгүй. Бури хэ
лэн Раиса Максимовнага
түрэйэн үдэр, нютас элирээ
тэрэ " 1932 оной январийн
5-да Сибирьтэ, Рубцовскдэ
түрөө. Тэрэнэй асэгэ түмэн
зайшмөн байһан. Эдэ Лүгдэ
дэи тусхай намтар соо то
лилогдодог." Раиса Ирини
гэжэ басагатай, басагынни

врач, врачай хэмгэн гэж
мэдэжэ. Хурьгэнийнь Ане-
толий гэж нэрэтэй. Раиса
хсөр эзэ басагадтай. Нэгэ-
нийнь Оксана гү, али Хсения
гэж нэрэтэй. Нүүгэдынь
нэрэ мэдэгдэнгүй.

Бодото дээрээ Ранса хэн гэжээбэ! Совет хэлбэл фото-зураг доро нэргэни дур-дахаяа ходо мөртөжөрхи-дэг. Сэхэени хэлэхэдээ, тэр үбгэнтээс хамта нилээд олохон фото-зурагууд дээр буулгуулхен байха. "Энэмнай жэшэхын араггүй олондо мэдээсэлгэ боло-но,— гэжэ Герриманай инс-титудай директорэй орлог-шо Дижонан Самдерс хэ-лээ юм. Сталинай гүрээни-е ударидажа бэхсэдэн, хү-тэлбэрлэгжшээдэй - һамгад тухай бэшэххээс байтагэй тэднине лагерьнуудта эль-гээдэг гү, али үбгэниһе һа-лахыне босхадар байга. Сталинай ноһа бэрэһанай һүүлээр нимэ байдлаа эсэс тебигдашы һаа, ту-шаалта хүнүүдэй һамгад тухай юушы бэшээдэггүй зандал үлөө һэмди.

Райса хургуули алтан медальтайгаар дүүргэв (Михайл гэнсэл мүүнгэн медальтайгаар дүүргэсэн байна). Жэрвэд, онуудад, хошуулаг Москвагай гүрэнэй университедтэ хураа, Хүршэ оршоон хамтын байрануудта оюутуудгэ бэйгэ. Тэрэ эрхэ шудалдөг, харин Райса мэрксисмо-ленинскэ философи шудалдгэ нэм. Тэрэ оорингөө хэбэ шадалдэ найдегш, хүбэлгэн ухаа тайшье наа, хүдөө тосхоной тэбүүн байгаа. Харин Райса хурса ухаатай, наймаар хүмүүжүүлэгдэсэн байгаа. Студенческэ нэгэ үдэшын үедэ тэдэ танилса. Тингэ гээд 1953 ондо Райса Михайл хоёр гэрлэбэ. Тингэ

башь студентизрэд бүгын
дамын бэйрэдэ комсомо
бжэ, гэрэлтэйнгээ һуу
лээр зургад һара болоод
хэмтэ ажлуужа эхилээ һэн.

1955 ондо һуралсаа
дүүргээд, Раиса Михайлова
хэмтэ тэрэнэй түрэл тоон
тоо юуга? Стырполь ошо
но, 23 жэл соо ажлуугаа.
Энэ - хороодыг байг тосхон
гэж нэрлэдэг хайһын юм.
Михайлов партийна ажалыг
тэсгэр өөдөө ургажа бай
ха үедьжэ, Раиса башь
лаад диссертаци бэшэ.
1967 ондо Москвагой түрээ

Тэрэ Саврополитин хивэрэйн нэгэ колхозой таврышанай эмбейдал гэлэй темээр эрдэмэй хүдэлмэри бэшээ, Октябрин революци боложо, тарашадатимил эмбейдал асарелбуу. Гэлшье тэрэ хүдэлмэри соогоо хүлһэ бөгөөр обадаг, муугаар хооллодохубсаһа хунараар түлүүртүгэн, дулаэсуудлаг сисемин муу, сүлөөтэй сэгнэмхидхэлгэдэ анхардагү.

байсан тухай бхээ? Төхөсөй университетийн профессор Сидней Монайд энэ хүдэлмэрийн хигжээг нэрлэсэн байдаг. «Дундир хүдэлмэрийнөө нэгт бие дээр гүүршье нээ, либераль шүгэм бэримтэлнэ» (энэ хүдэлмэрийн рефератуудын США-тай Конгресстэй библиотекэд, Москвайг Лениний библиотекэд уншахаа болохо). Раша Горбачева социологическа онол аргуудыг эгнэ түрүүлэн хэрэглээ юм. Тэр үедэ СССР-тэ социологи

зрдэм наука гэжээ тооцог-
додоггүй байгаа. Жишээл-
хэд, төрөлхөний нургал-
лай хэмжээг гэр сооно гд-
ны бүрхэний байнаар тдср-
хойлон хэрүүлхэд болсон
олон бүрхэний төлөвлөн
байгаа нэвч, хүн нургал-
лай талаар доогуур хэм-
жээтэй гэжээ ойлголсоор.

„Рангын хувсхан тунца
алдз үгэ үүр хэржээ,
Пөрхийг мoodsн шүүмж-
лэгшэд ялгэз салсаг, гоё
үнгэтэй хувсхан чамдээс
зүрээсэдгүй байна гэж
хэлэх юм, Москвагай Та-
мөр Моисеевай хүтэлбэ-
ри доро модолчүүдэй
байшангай бөгөөх коллек-
тив тэрэнэй олонхи хувс-
хан оодог. Рэйса верынго
нананда тааралон үнгэ-
нүүдэ шигдэг.

Ранса оёрынгоо, эрдэм
мэдэсн түлөө хилын сэт-
нэ үндэр, сэтгэлтэдэ хүр-
гоо юм.

...Бэрүүнай аронуудта ор-
хордоо Советскэ Союзда
Ранскы шүүмжэлхы еһсөр
хөрдөгдөт. Нэгэ залуу эхнэ-
ингэжэ хэлээ һэн: «Би тэ-
рэнкы дэмжэдэгби, юун-
дэб гэхэдэ, манай общест-
водо эхнэр хүн гэхэй шу-
хала һуури эзэлхэ эргэргэй
гэжэ һанадэгби. Зүгөөр тэ-
рэ бээ нэрлэхэ, болгосм-
жотойгоор ябаха эргэргэй.
Арһан дэгл үлдөөд, за-
водто ерэдэг. Энэ үбгэ-
нэйн нэрэ хүндэе үргэнэ-
гүй бууу», - (Өөрөө эсэг
бөрлөд байдһалд өдлээр
бээсэ сбажа ябадаг гэжэ
нүгөөдүүлгын тэрэнкы эс-
мэлнэ). Эхэнэрнүүд гэртээ
сай уужэ һуухадаа, тэрэ
өөрингөө һуури мэдэдэггүй
гэхэн хоб-хоб хэлсэдэг.

Рамса хубилжа магад гэж СССР-ий эрхлэгчдийн эгнүүлэх гэжээ хүмэр зорилго бшуу. Тэрэ Гербачевой дача дээрэ гэрэй эзэн хэзнэрий үүргэ дүүргэхэ хүсэлгүй, Москваһаа баруулжаа Врублевско дараам хоргынһаа холо бичхэмнэ дача оршоонхой. Тэрэ өөрынгөө диссертацн соо хасаг арадай дуунһаа эдэ мүүрнүүдые юуэ бүсээр хэрүүлээгүй «нотой: «Бэсэган, кадамда гараагүй байхадээ хүхн энэмш». Рамса өөртөө дэхэ амал олсод лэ байдаг.

Таблица 1.

Р. М. Горбачева болох Нэнси Рейган Сэгван байсан соо.

Агфилкалы

Нигерин эхэнэр Джозефина Ония тэгшэдэ боложо байһан үйлэ хэрэг үгтэрһэн үедэ түрэн аймагтай зүүдэн шилээр һанагдаба. Мэдээжэ юрист эхэнэр энэн тухай бодоошогүй юм. Африкин тосхоной эмбальдайнэ хатуу шарүүнээр гуримшуулһан эртэ урдын заншилнуудай һаберта далаад орохоб гэжэ тэрэ таалһаа мэдэхэ нэм даа. Джозефина үүнэйя городто ажалануна. Хань бүхэдэй хоорондох заншанта холбоо барисаан нуларһан мэтээр Джозефинэд һвагдагай болобо. Үбгэнийн наһа баража, дэлшһан ажалдайны сахилгаан мэтэ түргэнөөр хазэ зуран эбдэбэ. Олон тоото түрэлхидын заншалнуудай бухы дүримые нарин нигээр дүүргэ-хымнэ тэрэндэ эрд табиха. «Миний үймэ хүялаад һара соо хүмүүндэ ондоо тээ байлгада, поол дээрэ унтатые бахдаха, хубса-луудһа ондоо тээ байлгада, поол дээрэ журиалстнуудта теорбэ.—Би һаа һэлгэхые хоробо,— гэжэ тэрэ журмалстнуудта өргөгүй байданда эртэ урдын заншалнуудые дүүргээгүй байһан эргэгүй байданда оробоб». Эдэ бүгэдые дүүргээгүй һаан, түрэлхиднэ, олониетэ тэрэниие тоохоо болижо магад. Иимэ байданда оробол, хэды хү-шрэ хүндэ болохо нэм.

МҮНӨӨНЭЙ технологи, олон тоо мэдээслэлүүд, Европын соёл, культура африкын заншалааран обществодо хүсэтэйгөөр добтолж эхилээ. Гэбшье тэдэ урднайгаа заншалуудыа хаях хүсэлгүй.

Хэдэн мянлагон африкан эхнэрнүүд бүхы нэгэн соогоо заншалуудай хатуу нэбэрта үлэжэ, тэрэнид мэдэлдэ абадаг, ямаршые эрэггүй байдаг. «Эхнэр гэшээ угас дажин эрэгдэ хүртэхэеэ байтагай өөрөө дамжуулан үгэдэг гэжэ байгша ондо Нигерини нэгэ сүүд тогтоогоо хэн», — гээд эхнэрнүүд-аваоонодаадуудай уласхоорондын федерациин Нигерини отделиенин президент Стелла Омиин хэлээ хэн. Африкан эхнэрнүүдтэ нилээд хүндэ. Юундбб гэхэдэ, гэдэрнэгдэ банксовна кредит үгэдэггүй, өсөдөг бэйхэ юм.

[illegible][illegible]

поо эднээр нь хбадаг.
эхнээр үүргүйтэй болохыг
гэмж бэг үргэлжтэй аймж
нийн юрын ушар бэлх
гэхэд, энэ ээлжм бүх
ялхтандаа хн нэгжнэй ба
хүн гээшэ эхэлсэн хосор
рэнжнэй нэрвэ дурдэн бай
гэлхн жамшал бин. Хэрб
балаа үргэлжлүүлээ хүн
бүхы үг гарбалыг «амж
нэшил» хүмүүдэй хүнжл
дэгдэхэднэ амжигүй. Но
эхнээрэ хүдөө тосхондо
лон шов үзээд, ээрчмд
халгааралх нахнадаг.

Нарайлха эхээрүүд
ёһо заншлануудыг бари
бадгаадга, байһанини
Жүжэлэхэдэ, сонегельска
хүн яһагтай нарайлаха
уур соо орооһо нодануу
угы гүбэл, сэг үргэлж ёһ
зынь бадгаадга. Кнуйно
ка һамгад хууь түрөө һэ
хин, басага түрөө һад, дү
хашхарты зэргэтэй.

Эфиопини удуха яһаг
нэр нарайлаха дүтэлжэ, үб
бэ гээшэ. Тэрэ эхлэж гү, а
шэжини туһалмаха зэргэтэ
дангуйгоор, хэды үбшлэ
ньһаан, буй тээшэ ош
дэ тэрэ байгалийтай күлэс
бүүтээ түрэдэг. Хэрбэ зүнд
нй гөршөөһо һаа, эхлэ ош
гэжэ һанадаг. Энэр үбшлүг
тээ бусажа болохгүй. Тос
аун зон оюул өсөрбө гүлэ
эзмэлээд, залуу зыһ өлөм

III. ЗАНШАЛЛУУДАП ЭХИИ

Нэнси Рейган Сагаан бэйшан соо.

рий институт-
длага тэрэ хам-
рополийн хн-
колхозой та-
мбайдал гэжн
ий худалдмэри
Брини резолю-
тэрэшадта
айдал асара
е тэрэ худал-
хулга бөгөөр
аар хооллодог,
рвэр туюуур
асуулдаг сис-
үлөөтэй савы
анхарадгуй

байнм тухай бхээ, Тела-
сай университетэд професс-
сор Сидней Мондэ эн худ-
дэлмэринэ нигэмэ эрлэ-
нэ байдаг. «Дундуур худ-
дэлмэрибөө нэгэ багэ дээ-
гүүршөө нээ, либеральна
шугам баримтална» (энэ худ-
дэлмэрини рефератуудыг
США-гай Конгрессей биб-
лиотекэд, Москвагай Ли-
ниотекэ библиотекэд унша-
хадэ болохо). Рэнса Гор-
бачева социологическэ
онол аргууудыг эгээн тү-
рүүлэн хэрэглээ юм. Тэрэ
үедэ СССР-тэ социологи

р Д.Жозефина Олма гэгшдээ боложо байхын үйлэ
дээ үзэһэн аймштагтай зүүдэн шэнгээр ханагдаба.
Эхээр энээн тухай бодшооёгүй юм. Африкийн тос-
ны хатуу зэрүүнээр гурмшуулхан эртэ урдын
арта дахалд орохоб гэжэ тэрэ хаанаһаа 'мэдэхэ
хана үнийнэй городто ажалууна. Хани нүхэдэй хоо-
а холбоо барисана һуларһан мэтээр Д.Жозефина-
р олобо. Үбгэнийн маһа баража, дадашһан ажа-
нан мэтэ турганоор хаха зуран өбдэрэ. Олон тоото
шалуундай бүхи дуримы нарин нягтаар дүүргэ-
хрид табиба. «Миних үһыс хюһаад, һара соо хү-
н байлаба, поол дээрэ унтахыс баардаба, хубса-
рба,— гэжэ тэрэ журналистнуудта хөөрбэ.— Би
шалуундыс дүүргээгүй байхын аргагүйн баядалда
үгдэс дүүргээгүй наһы, түрэлхидиң, олокиңиң
болжон магад. Иимэ баядалда оробал, хэды хү-
то нэм.

мэриүүдтэ экономикска талаар дуу-
дыдэнги байханаа гадна, эдэ зан-
шалнуудыг нарин нягтаар сахигда-
хыг эрхлэ табидаг. Хэрбээ эдэ заншал-
нуудыг сахяагүй байбал, эхэ үхи-
бүүн хоёр тундоор ушбалз, сагшаа
урид нана баруу болохо. Африкын
олохон оронүүдта урданай ёно зан-
шалнуудыг нарин нягтаар баримтал-
га эрхлэ табигдадаг.

Африкан эхэнэр эхэ болохоор бэл-
дэжэ байха үедөө, дахад шэнэ ха-
туу заншмалтай ушардаг. Тини тэн-
дэлэ зарим ялтанай мунда хээлнэ-
хэй эхэнэрүүдтэ мяха, үндэгэ, мо-
люска хорхой эдикхэ торигдонхой.
Жэжэнь, Кеинин акамба гэхэн ялан-
тан бобы, малай тоно эдидэггүй
байна. Нэрэйлха болоходоо, эхэнэр
түнэй бээ махабад болок эхэтэй
эдэс хоолоор дутагдадаг. Эрхүүн
эрхим хаал үелэрин эхэтэй тэн-
дэлэ заншалтай ушардаг. Тини тэн-
дэлэ зарим ялтанай мунда хээлнэ-
хэй эхэнэрүүдтэ мяха, үндэгэ, мо-
люска хорхой эдикхэ торигдонхой.
Жэжэнь, Кеинин акамба гэхэн ялан-
тан бобы, малай тоно эдидэггүй
байна. Нэрэйлха болоходоо, эхэнэр
түнэй бээ махабад болок эхэтэй
эдэс хоолоор дутагдадаг. Эрхүүн
эрхим хаал үелэрин эхэтэй тэн-
дэлэ заншалтай ушардаг. Тини тэн-
дэлэ зарим ялтанай мунда хээлнэ-
хэй эхэнэрүүдтэ мяха, үндэгэ, мо-
люска хорхой эдикхэ торигдонхой.

эрдэм наука гэжээ тоолог-
долоогүй байгаа. Жэжээл-
хэдэ, тархашанай хуралса-
лай хэмжээгээр гэр сооны хэ-
дэ бурханы байлаар тодор-
хойлон хэрүүлэхэд бодохо:
олон бурханы тэжээл
байгаа хаана, хүн хуралса-
лай талаар доогуур хэм-
жээгүй гэжээ ойлгохоор..

...Рансын хубсaн тушаа элдэб үгэ хуур гаргашай. (Парижийн маодын шүүмжэ лэгшэд ялгэр салгэр, гоё унгтэй хубсaн үмдээсэ уурсадэггүй байна гэжэ хэлэхэ юм. Москвагай Тaмeрa Москвагай хүтэлбэри дорон модельнуудай байнгонгай бaгaнaн коллектив тэрэний олонхи хубсaн оёдог. Рансa өөрынгоо бaгaнaнда тааргaн унгaнууды шэлэдэг.

Ранса өөрийнхөө эрдэм
мэдээсн түлөө хилын саа-
а үндэр, сэтгэлтэд хүр-
но юм.

...Баруунай оронуудта ор-
лодоо Советскэ Союзда
анхны шүүмжэлхы ёһоор
парадэр. Нэгэ залуу эхэнэр
нэгжэ хэлээ һэн: «Би тэ-
рхэни дэмжэдэгби, юун-
дэб гэхэдэ, манай общест-
во эхэнэр хүн гээшэ шу-
лаа һуури ээлхэ зэргэтэй
нэгжэ ханадагби. Зүгөөр тэ-
рэ бэлэ нэрлжэ, болгоом-
тойгоор ахала зэргэтэй,
рһан дэжэл үмдөөд, зө-
дгөтэ эрэдэг. Энэ үбгэ-
һын нэрэ хүндые үргэнэ-
й бшуу». (Өөрөө засаг
эргэд байһандэл адлар
өөс ебэжа ябадаг гэжэ
гөөдүүлэны тэрхэниэ
ээлэн). Эхэнэрхүүд гэрлэ-
й уужа һуухадаа, тэрэ
хүрингөө һуури мэдэдэггүй
һэн хоор-жэб хэлсэдэг.

Ранса хубилжж могод гэ-
СССР-эй эрхтэдмэ эти-
лхэ тээшэ хүшэр зорил-
бууу. Тэрэ Горбачевой
дээрэ гэрэй эзэн эхэ-
хэй үүргэ дүүргэхэ хү-
мэй. Москваһаа баруул-
а Врублевско дордам
ргынһаа холо бэшхэтнэ
оршонхой. Тэрэ өөрын-
дэ диссертаци соо хасаг
дайд дуунһаа эдэ мүр-
үдмэ юрэ бусаар хэрүү-
ггүй өһотой: «Басаган,
дамда гараагүй байхэдаа
кин сэнгыш». Ранса өөр-
дэ эхэ ажал олоод лэ
ддаг.

«Тайм».

И Э Г Э У Д Э Р
Ю К И О Х А Т О Я М Б Н

лоо эднээр нь ябадаг. Африкан эхнэр хүмүүтэй болохогүй аа гүб гэжээ сэг үргэлжэ аймаж ябадаг. Энэ-мэй юрын ушар бэшэ. Юундб гэхэдэ, энэ замби түбинин олохон яһатанда хэн энэгэнэ байһан сөгта хүн гэшээ эсэслэн хосордоггүй, тэрэний нэрье дурдан һанжаа ябадаг гэһэн заншал бия. Хэрбээ уг төр-балар үргэлжэлүүлхэ хүнэй түрбэл, бүхы уг гөрбелэй амидышье-үхэ-һиньшье хүнүүдэй түнээн боложо дагдэхэдэнь хамсагүй. Нарайлдаггүй эхнэрье хүдөө тосхондо доромжол-лон шоо үүдэг, ээриндөө тэрэннине хамтаралһаа намнадаг.

Нарайлха эхнэрнүүдые элдэб өнө заншалнуудые баримталхынь бээдхэдэг байһанынь гайхалтай. Жэшээлхэдэ, сонеталсаа ололф гэ-һэн яһатанай нарайлха эхнэрнүүдые уур соо орооһо нюдэхыень гү, али үгы гүбэл, сэг үргэлжэ ямбаж бай-хыень бээдхэдэг. Кикуйюгай кений-ка һамгад хүбүү түрөө һаа, төбө да-хин, басага түрөө һаа, дүрбө дахин хашхэрха зэргэтэй.

...Эфиопийн уддук ялтанай эх-
нэр нарийлха дүтэлж, үбдэж эхил-
б гэжээ. Тэрэ эхээ гү, али мэдэл-
шэний туһаламжа хүргэхынь дуу-
дангүйгөөр, хэды үбшэнгүй байгаа-
гы хаань, буш тээшэ ошодог. Тэн-
дэ тэрэ байгалинтай нүхэсэн, үхи-
дүүтэ гүрдэж. Хэрбээ эхир үхибуу-
най гаршоох хаа, эхэл аюул болохо
гэжэ ханадаг. Эхир үхибүүтээ гэр-
тэ бусажа болохогүй. Тосхонойн
хүн зон аюул" асарба гэхэ нэтээр
эзмэлдэ, залуу эхые алажа магад.

Нөлбөөгөө гоожуулж байгаад, тэр нэгэнтэй харай үхнүүтээ алаад, нүгдээ үхнүүтээ тосхоноо бусад.

Игнээ зобоо тулхын тула түрэнхэй гэж олохон эхэнэрнүүд тоолодог. ЭКА-гай түлөөлгээ Рашорк африкан эхэнэрнүүдэй ажамбайдлаа иимээр хандаха явдалдаа эсэс табихаар болоо гэж тоолоно. Мүнөө эхэнэрнүүдэй ажамбайдлаа хилжаа эхлэнхэй. Жэшээлхэд, Нью африкнээ гэжэн журналы мэдэнхэй өшөөр, хороод африкан оронүүдэй эхэнэрэй эмхнүүд энэ заншалдаа эсэргүүсэн тэмсэжэ энлээ.

Эхэнэрнүүдэй байдал африкан
правительствын хангаа эхээр зобоо-
но. Африкан тухийн доройтоон
байдалгаа түргэнөөр гараха гэж
эхэнэрнээ нилээд дуудгадаа. Мү-
нөө Африкада худалдмаришнэй хүс-
нэй 70-процентыг эхэнэрнүүд боло-
но. Африкада үгэдэг ООН-ой эко-
номическа комиссин мэдээнэй
еһоор, эхэнэрнүүд эдэе хоолой 70
процентыг үйлдэбэрлэнэ. Африкийн
глохон оруунууд эхэнэрэй эмх-
нүүд байгуулагдана, уулзалганууд
болон семинарниуд үнгэргэгдэнэ.
Мүнөө африкан эхэнэрнүүдэ парла-
ментнуудта ходо ходо харааар бо-
лонхон. «Эхэнэрнүүд парламентда
олсор хоёдауулегдаагүйнэ, нацийн
хүгжэлтэ амжалтатайгвар абуулагда-
на гэжэ тоолохын өргэгүй байха»,
гэжэ Нигерийн президент Ибрагим
Бабангида мэдүүлээ.

Е. КУЗНЕЦОВ,
ТАСС-дй корр.

АРАДАЙ ҺУНГАГДАМАЛ: ЭРХЭНҮҮД БОЛОН УЯЛГАНУУД

Тонки түбтэ Нарого-тиогой 2 гэхэн үйлсэд түбхнэ-
нэй Ялсийн парламентын албанай банхангууд худал-
гэжэрхйнэн шоргоолзоной бута хануулдаг. Востийн-
нүүд соогүүр хэдэн зуугаад гүнүүд нишэ тинишэ хүн-
дэлдэг. Пропускнүүдэ үгэдэг бюерогй худалдмрилэг-
шэд ажалаа хэжэ арай шамай үрлэдэг. Турбдахин
дэбхэрта гарабег. Муниципальна сүлгөөнуудай депу-
тадуудай зивчогсуудтай хэдэн наһажал японүүд лиф-
тын хажууда шанга шангаар, шуулагатайгаар хөөрлэдэнэ.
Харин айлшанико обсоорон сасуугаа, тэдэ хөөрлөдөн-
дэ хам оробо.

— СОВЕТСКОЕ Союз ехэл гол— гэж нэгэнийнх ороодор тодоор дуугаржархи- ба.

Хүтэлбэрлэхы либераль-но-демократическа парти-наа парламентын доодо палатын депутат Юкио Ха-тоямын худалмэрийн каби-нет соо ежабайдал ырь-понт бусална. Хэдэн секре-тарьнар нэгэ доро телефо-нуудай жэнгирхэдэ хариу-ууна, эндэ орохон хүмүүд-эй хөөрэлдэнэ. Дүшэн дүр-бэлжэн - метр талмайтай конторсын секретерийн ха-адаа эхэл уйтан.

— Хатояма-сэнсэй пло-
нэрна зэсэданинуудай зал-
гооһоо үшөө бусадуй,
— гэж профессорнүдтэ, хуу-
ли гаргагшдаг хандагч
маншай өһоог, сэнсэй—
"багша" гэхэн хүндэлхэн
угые хэрхлэхэ зүүрэг, аха-
наша туһалалша мэдээсэ-
гээ.

Төбө минутын үнгэрхэд,
энсэй орожо ерзбэ. Тэр
үшэн хоёр наһатай, 1986
ондо түрүүшынхээ парла-
ментда хунгердаа юм. Ха-
омя угдэ дамжан поли-
ик, Тэрэ нислэл хотодо

түрэлхэн, хүмүүжлэхэн бай-
гашье хаа, Хоккайдын
хойто зүгэй олтирогой нэгэ
онругшоо ороной дээдэн
уулиин органдо хүнгсдан-
хай. Тэрэнэй эсэг, аха пер-
ламентын хүдэлмэридэ хо-
баадаг, харин үбгэ эс-
гэнэ правительствo толгойл-
дог.

Та Хоккайдотай ямар холбоо барисаатайга гэдэг хэн асуудалда, тэрэ тарла-
шан энэ олтирогыг эзэм-
дэгшэдэй нэгэн үбгэ эс-
гымни эсэгийн тоонто нутаг-
гээшэ гэжэ Юкио Хатояма
ойлгуулба.

— Политика доторой асуудалнуудыг шиндэхэд гэж: намда гол шухала, — гэж Хатагта хэллээ. — Экономикын асуудалнуудтай нилээд анхарах баатай болодогби, Хэдэн жэлэй урдтээ Муроран болон тэрэнэй хажуугаар оршоһон районууд эконолическа талаар нилээд хүшэр хүндэ байдалда ороо юм. Наяхнай тэргэний зогсоогообди. Гэхтэ зуур, зарим халбаринууд үйлдэбэнь эгсгөө.

секретарь нар хэрэгтэй байдаг. Госбюджетэдэй счодхоо тэднэртэ селин хүлхэ түлэдэг (һарадаа тэдэ 190 болон 280 мянган иен абадаг). Саашадаа нимэрхүүгоо баримтануудыг харуулха байһан дээрлэхэ, би энэниие иигжэ тайлбарилдаг үгһүүб: тухай курсны чоор, 1000 иен 4,23 түхэрлгтэй адли болодог, һэлгэхэдэ—42,40. Түрүүшынхын эдэс хоолдо, транспортда, гэр байрада гаргашалхада яһала тэарадаг. Сэхьени хэлэхэдэ, иенэй худалдан абалгын арга боломжонь доогшогуур юм байна. Дүрбэн хүнөө бүрийдэлэн гэр бүл һарадаа 200 мянган иен гаргашалдаг, хоердохинь үргэн хэрэглэмжин эд бараа абахада гаргашалгадаг. Бусад туһалагшадай гаргашануудыг өөрынгоо мүнхэн һангай арга боломжоһоо дулдыдан, депутат өөрөө түлэдэг.

Парламент гэзэг гоёор хэлжээ хуралгын, эрээдүгн министрүүдө бэлдэлгын хургуули гэзэг. Прэзидентын бүрдэл гол түлээг депутатүүдөө байгуулагдаг. Хүн бүхэн парламентска библиотекын справочна материалуудыг үргэнөөр хэрэглээ өргө болжотой. Тэндэ парламентин уудай хүдэлхын тула тусгаар гэр бин, Төһагууд соонь нилээд олон томо экспортнууд, тэрэ томо экспортнууд худалдаг. Тэрэ

бага ехэ мүнгэн үгтэдэг. Энээнһээ гадна, Японой хуули гөргөшад жэл бүтэндэ почтын, телефоной, телеграфай гөргөшөнүүд гээд 750.000 иен аббадэг. Эдэ шэнээн мүнгэ хамта дээрнэ аббад хараха болоо хаа, депутадууд яһала һайнаар ажауудаг. Тэдэниие баяшуулай тоодо оруулхад болохо, Сасуулука үзэһин тула тусхэй статистикийн өһоор, Японод хүлһэнхэй хүдэлмэриншэнэй ажалай һарын дундуур салин хүлһэн 1988 ондо 342.000 иен болоо. Хүдөө нотагуу хаа һунгагдһан депутадууд «инислэл хотин түбэй эрхим бэйшнүүдта квартираар хангагдаха эрхэтэй» юм. Депутатска үздэн хамтын байранууд парламентын мэдээлэ үгтэнхэй

Хотомъ худэллэрийн график тухай хөөржэ үгэ-бэ. Миний хайнаер ойлго-жо эбахын тула ноябрийн 14-нэй юрын үдэрэй расписани харуулба. Депутат 8.00 сагта гэртээ гараад, 9.00 сагта парламентда аграри-нигууд нүхэдтээ уулзаад, һүүлээрн финансын мини-стерстын түлөөлэгшэдэй хөөрэлдөө, часай туршада 10.00 сагта харин хэрэгүү-дэй талаар партийна комите-дэй засаданида хабваадласа, Васшадаа харин гүрүнүү-дэй студентнуудт хабваатай асуудалнууде зүбшэн хэл-сэлгэд, территориальна асуудалнуудаар комиссин засаданинуудт хабваадласа, тэндэ үгэ хэлэ, Удын хоолой һүүлээр совет пар-ламентаринуудтай уулзалта болоо, һүүлээрн далайн ажахын, хэлхэ холбоной эд хэрэгсэлнүүдэй асуудал-нуудаар комитедтэ худэл-мэри ябуулдаг. 17.30-һаа эрдэмтэ политологуудтай холбоо барисам, бүсэд үдэрнүүдэй расписани шу-далхадэ, нэгшье конгошо-хо» хэрэггүйб.

Номуудтай, справочна литературай, хэлхээ холбооной аппарадуудтай шкэфүүдэй табигданан кабинетэй стол дээрэ факсимильна, копировальна техникэ, обоо хүбөө нугалтай урдаж брешюранууд хэбтэнэ.

«Имгэстэл» мүнөө тэндэ Хатояма хэрэгстэй». «Юкио Хатояма тухай уншаад, хүршдөө хөөрэмж үгэл» — гэж тэдэ уралална.

Удаадахы үдэрнэ зил
палатын депутат Японы
социалис партия элгэ
ажал лбуулагша Сжгару
Ито гэгшэдэ түсэбэй өһоор
айлшалан ошообди. Яжар
наһатй ветеран сродойсол
хоер секретартай, Хоерын
парламентда, хоерын хүн
гуулин округай контора
соо һуудаг. Олон секре
тарь бариха аргагүйбди.
Социалистуудта мүнхэн
үгэ гэгжэ тэрэ хэлэбэ.

— Хунгаршдайд эрилт-
нуудыг хонхогоо гэзгээ де-
путатай гол уялга болодог,
— гэж тэр хөөрэнэ. Тэрэн-
ий хэлэлцэврийг, ёшоор, Ико-
гамын хүн зон элдэв асуу-
длуудтайгаар тэрээнд хо-
до ходо хондог. Хун-
гаршад хоргы занбазрилга
түртээдэлгэдэ туналхыг,
районыг болбосон түхэл-
тэй болгоходо, бүсэд олон
асуудалнуудаар туналхыг
гуйдаг. Университэдтэ Ито-
сэнсэй экономикын болон
финансын хэрэгүүдөө шу-
длаа юм.

— Советскэ Союздэ бэ-
луулэгдэмэ байһан хубил-
ган шэнэдхэлгэдэ амжалта
туйлахыонэ хүсэнзбэ— гэжэ
Сигүру Ито халсаха дээрээ
хэлээ. Депутат-консерватор
Юкио Хатохма энэл үгөөр
өөрһингөө интервьү тугс-
хоо хэлэ.

Валерий АГАРКОВ,
ТАСС-аи корр.

хо туйлдаа хүрэнхэй. Жэ
шээлхэдэ, «Сининитэцу
гэһэн булад шудхадаг кон
церн Муроранда хүдэлдэг
нүүлшынгээ доменно поз
шэн унтархааар бэлдэгж
байна. Эзнэһнээ уламжалал
хэдэн зуугаад металлург
нууд ажалгүй болохо бшуу
Районхой засагаархидтэл
хамта би предприятия хөөл
гын болзорые эрхэ жэлэ
октябрь хүрэтэр, хунаал
гааб. Мүн миний үүхэлээр
Токмоһоо «Мицуубиси сэй
ко» гэһэн металлургическ
комбинатай үйлдэбринүү
дэй зарим хубие Мурор
ранда асэрха тухай асуудал
хархиа үзэгдэжэ эхилэнхэй
Хонкайдын гэзэр үнэгүй
Тимизһээ тэндэхи эзэдэй
анхрал татахада болохо
бшуу. Харин хүн зондо
эзнэмэй хүдэлмэрин шэнэ
гэзэр боложо үгэхэ.

Хотояма сөрөнгөө округ-
тоо нөдөлдээг хоёр-гурбес
үдэр үлгэргэдэг. Лягницын
үдэсшэлэн-самоледорог тинш
ш нийдээд, понедельни-
гэй үлгөөгүүр гэдэргээ бу-
сдаг. Парламентда хүдэл-
хэни, тэрэндээ хоёр сок-
ретарь туһалдаг, городской
офис соо үшөө хоёр хүн
хүдэлдэг, харин һүнгүулиин
округой кнторсо соо 35
туһалэгшад ажалладаг.
Шаднаа депутат бүхэндээ
нэгдэхх, болон хоёрдох

хэрэгтэй справка гу, ал-
зүбшэл заавари үгэхээр
кододоо бүлэн байдаг.
Депутатууд албанай ма-
шинануудыо хэрэглэдэггүй.
Гэхэ зуура, тэдэ парламен-
тын дэргэдгэй автопарки-
машин хэрэглэхэ өргөтэй
байдаг. Партийна фракци
бүхэн парламентад ороһон
депутатуудай тооһоо дул-
дагын, хүнгэн автомобиль
хэрэглэхэ эрхтэй, Хэрбээ
парламентад хориин табан
гаран жал соо худалшн
байгаа хаан, автомашина
засаггүй үгтэдэг. Тэрэ удаан
худалшн гэжэ тусхай тэм-
дэгтэй байдаг. Тэрэндэ нэ-
мэлтэ мүнгэн пособи үгтэ-
дэг. Жирэй депутатүүд
тушаа тогтохо болоо хаа,
тэднэртэ һарадаа транс-
портна гаргашада 65 мян-
га хүртээр мөн үгтэдэг.
1989 онд засаг баригша-
дай салин хүлшн һарадаа
1.091.000 мөн, хоер палата
нуудай түрүүлгшэнэр
1.835.000, тэдэний орлогшо-
нор 1.338.000 мөн абһан
байна. Гэхэ зуура, депутат
бүхэндэ байгша ондо шог-
налай 5 миллион мөн үгтэ-
хэ. Сессийн үедэ жирий
бүхы парламентаринууд
үдэр бүхэндэ транспортна
гаргашада 14.5000 мөн аба-
даг байгаа. Палатануудай
түрүүлгшэнэр болон тэ-
рэний орлогшонорто нэгэ

ДАЛАЙ-ЛАМЫН МИНИСТР

Бидэ өөрынгөө арадай түүхэ тухай ехэ юумэ мэдэжэ абаха хүсэлтэйбди. Манай национальна хүдэлөөнэй эхиндэ байһан аха заха хүнүүдэй нэгэн агван доржиев болоно. Тэрэ хэн байгааби тэрэнэй ажалайдалаа агтан хэдэхэн үзэгдэлнүүдые доро толмько, уншагдамгаа анхралда дурдаханабди.

АГУУЕХЭ гүн ухаата гуманист, нийтлэн ажал ябуулагша, уран зохиолшо, уран зурааша, багша Николай Константинович Рерих Зүүн зүгэй арадуудай, оронүүдэй гансал соолые, түүхын шудалалгада бэшэ, харин тэрэниие идхэн дэлгэрүүлгэдэ ажбайдалайнгаа эхэнхи хубине зориулаа юм. Тэрэ Петербургада буддын хүмүүн барилгада туһалха талаар комитеттэ ороһон байгаа гэжэ мэдэжэ юм. Тэрэ ортдэ востоковедүүдтэй нүхтэсэдэг һэн. Рерих Агаан Доржиевай ажал хэрэгүүдээр тон ехээр һонирхдог болобо. Гайхамшаг хүнүүдэй ажбайдал гэһэн сөрһээ П. Беликов болон В. Князевтай «Рерих» гэһэн ном соо нийтэ баримта уншалбади: «Забейкинин бурлад Түбэдтэ буддын һурагсал абаһан Агаан Доржиевай Николай Константиновичтай тогтооһон холбоо барисаан тухай онсо тогтоомор. Доржиев һасада үдөөн сэг соо ажбуугаа, Далай ламын этгэмжтэ нюур болоо һэн. XX зуун жэлэй эхиндэ Английн эээрхэг түрмийнэй политикын аюулай болоходонь, англис колонизацийн харгы хаахын тула Түбэй Аанда, тэрэ тоодо Түбэдтэ ажал хүдэлмэри эдбихжүүлхэ зорилготойгоор хаанай правительстватай хэлсэ баталһаар Доржиевые Росси руу элсэгээбэ.

Николай Константинович Агаан Доржиевай миссине

дэмжэдэг һэн. Далай ламэ энэжэйн түлөө Доржиеваар дамжуулан Рерихтэ баяр баясхалан хүргөөд, тэрэндэ дурсхалта бэлэг баруулаа бэлэй.

Николай Константинович Рерихэй Англида эсэргүү Доржиевай миссине дэмжэлмэринь хожомын элрээ һэн. 1920 ондо Рерих Английн колонида эрдэмт-уран зурагай экспедици эхлэхээр бэлдэжэ эхилбэ. Тэрэ Бомбей хүртээр ошохо пароходто билет абаха үрдийн байгаа юм. Зүгээр Английн правительство экспедици үнгэрэхэ зүбшөөл үгэбэгүй. Тингээд Рерих Англи ошобогүй.

Эндэ ямар нэгэ тайлбарилта үлүү гэжэ хэлэгдэхэ байна. П. Беликов болон В. Князев гэһэдэ оорынгөө ном соо ингэжэ дүрдэн һанана: «Агууежэ Октябрийн революцийн һүүлээр Агаан Доржиев СССР-тэ ажаһууһаар үлөө гэжэ урьдшалан тэмдэглэбди. Тингээд тэрэ ламын шэнэлэгдэһэн хүдэлөөнэй бурхад толгойлогшодой дунда түрүү һуури эзэлжэ, революцийн жэлнүүдтэ Совет засагтай тала бариха, хүмүүнүүдэ ажалтай нэгдэлнүүд болгожо хубилгаа, буддын шажангыг тарааха нэгдэлгэ гаргаа.

Н. К. Рерих 1926 ондо Далай-Ламаар абаһан байгаа гэнэ мэдэжэ. Агаан Доржиевай нүлөөн доро нийтэ шиндхэбэри

тэрэ абаһан байгаа өһотэй гэжэ ойлгомоор.

Эрдэмт-этнограф, гайхамшаг багша М. Н. Хангаловтай Агаан Доржиевай уулзаһан тухай нэгэ бага тогтохо хүсэлтэйб. Матвей Николаевич эдэ уулзалганууд тухайгаа өөрынгөө дэбтэрнүүд соо хөөрөжэ үгэһэн байдаг.

Тэдэнэй түрүүшын уулзалга 1907 оной зун Эрхүү хотодо болоо һэн. Хангалов энээн тухайгаа ингэжэ бэшэ: «...Николай Хангалов манда эрээд, Далай ламын сууда гарһан министр Агаан Доржиевай эрэхэ тухай шэнэ һонин дуулгаба... Бидэ эрээд, оробо гэшэбди: Николай Хангалов, Михаил Богданов үннэй тайлнууд байгаа, би болон Николай Осмолов шэнэ хүнүүд эрэхэдэ. Түрүүшээр муртэй хөөрэлдөөн боложо үгэбэгүй. Харин Доржиев һаназ амдрхон, амгалан тэнюун һуула юм. Бидэ түрэл бурхад хэлэн дээрээ хөөрэлдэнбди. Богданов тон ехээр һанегаа зобохо юм.

Һүүлээрнэ бидэ бултадаа бодожо, хохосабади. Пальто-гоо үмдэжэ байха үедэмнэй, Доржиевтай абаһан хүн гараад, Доржиев хожом тантай хөөрэлдэхэ хүсэлтэй гэжэ тэрэ намда хэлбэ. Би хожом эрэхэб гэжэ найдуулаа һэн.

Хожомын Хангаловтай эрхэлэ, Доржиев Матвей Николаевичтэ 25 түхэриг гаргажа үгэбэ. Тинхэдэ тэрэ Эрхүүдэ

һуража байһан басгандаа дамжуулан үгөөрэй гэжэ хэлээ һэн. Доржиевай үгэһэн мүнгыг Хангалов ингэжэ гаргашалаа бэлэй: 1 түхэригөөнь Соня басгандаа үгөө, бусадонь баһал Эрхүүдэ һуража байһан мэдэжэ-фольклорист П. П. Баторовай басган Трубачеватай дамжуулан үгөө юм.

Жэлэй үнгэрһэн хойно Хангалов Доржиев хоер дахингаа уулзаба. Энэ үдөө Эрхүүтэй областин мүнөөнэй Баяндайн районот дэбсхэр дээрэ уулзалга үнгэрөө бэлэй. Хангалов зунай амаралтын үедэ зун бүхэндэ амар нэгэ бурхад районуудта ошожо, хүн зоний ажбайдал шудалдаг, бөө шажангаар элдэб материалнуудыг суглуулдаг һэн. Мүнөөнэй хэлээр хэлэхэдэ, тэрэ эрдэмтэй экспедицинуудтэ ябадаг байгаа. 1908 оной зун тэрэ Верхоленск бурхадүүдта ошожо, тэндэ Доржиевтай уулзашоо бэлэй. Энээн тухайгаа тэрэ ингэжэ бэшэ: «Би суута ахалагша Цанит Камба Лкармба Агаан Доржиевта ошооб... Өөрынгөө нүхэдтэй хамта эм домдо ородог ургамалнуудыг суглуулхаа ошоожо ябадаг, тэрэнтэй харгы дээрэ уулзашооб. Эндэки нутагуудта эмдэ ородог ургамалнууд олон юм гэжэ тэрэ хожомын намда ойлгуулан хэлэ һэн.

Доржиев эм домдо ородог ургамалнуудыг суглуулһан хэ-

бэртэй болоод, дасан бариха газар шэжэе гэжэ үлэвэн Хангаловта мэдэсэбэ. Доржиев Верхоленск бурхадүүдтаа уг гарбаттай, дүрбэн үеын урда тээ тэдэ Байгалай нүгөө талада нүүжэ ошоһон байгаа гэжэ үлэвэннэй Матвей Николаевичта хөөрөжэ үгэбэ. Хангалов дасан бариха тухай мэдэсэһы дурдугуйгоор угтан абаад, ингэжэ хэлээ һэн: «Тинхэдэ Агаан Доржиев уг гарбалайнгаа тоонто нутагта буддын шажан дэлгэрүүлжэ хүсэлтэй ибана ха юм. Эхэн-һэнь юун гаргаша ааб гэжэ харана бээбди».

Энэ тобшоон материаллаа дүүргэхэ зуураа, 1924 оной август һарада Бурхад-Монголой АССР-эй түрүүшын жэлэй ойн баярыг һайндэрлэхэ үедэ Агаан Доржиев Далай-ламын зүгһөө республикийн ажалшадые энэ һайндэрөөр амершалаа һэн гэжэ хэлэхэ хүсэлтэйб.

В. Купченко 1989 оной 2-доки номерой «Байгал» журнал соо толмьлодоһон «В Забайкалье через Париж» гэһэн ном соогоо Агаан Доржиевай түрһэн, нүгшэһэн жэлнүүдые нимээр хөрүүлэ: 1854—1938 онууд. Доржиев 1938 ондо репрессидэ орожо, энэһэн урда тээ хэдэн жэлэй туршада сүлэлгэдэ байгаа юм гэжэ Н. Н. Попова бэшэһэн байдаг.

Г. АМАГАЕВ,
багша.

Бурхад Нийтын эрдэмтэй институтай эрдэмтэй хүдэлмэрлэдэгшэ, түүхын эрдэмтэй кандидат Т. Д. Скрынниковтай бэшэһэн «Ламанская церковь и государство. Внешняя Монголия. XVI—начало XX века» гэжэ ном «Наука» хэблэлээр һаахан барлагдаба.

Хубискалай урда тээхи Монгол орондо шажан хадаа үйлдэбэри, нийтын ба аюун бодолой ажбайдалда айнабтар өхэ үүргэ дүүргэдэг байгаа. Гадаада Монгол орондо (мүнөөнэй МНР) XVI зуун жэлэй һүүл багта ламын шажан дэлгэржэ, монголшуудай эртэ урдын шажан болохо бөө мургалыг түрһэн юм. Тини XX зуун жэлэй хөөр Монгол орон соо 700 гаран дасанда 100 мянган ламанар тоологдоһон байна. Тинхэ үедэ феодальна гүрэнэй ба ламын шажанай хоорондох харилсаан угаа ороо хомоотой байһан ха. Ламын шажан, тэрэнэй харьяата бүхэ зургаанууд хоер ондоо удхатай үүргэ дүүргэдэг байгаа. Нэгэ талааа хөхөхөд, баяд һейшуулай гарта байһан ламын шажан ажалшын эрдэм дөрлөхө нэгэ аргын болодог һааб дөө. Нүгөө талааа — буддын шажанай дэлгэрхөд, орон дотор соёл болбосорол түргэнөөр хүгжэжэ эхилһэн байна.

Монгол ороной хубискалай урда тээхи түүхэдэ ламын шажанай дүүргэһэн үүргэдэ МНР-эй түүхэдэ өхэ өнөөр хандуулдаг юм. Рүнэниие Ц. Насанбалжирай, С. Түрэнжавай, Ш. Насандоржийн, Д. Цэдэвий хүдэлмэринүүд гэршлэжэ. Монгол ороной шажанай дүрэдэ ородо эрдэмтэд дунда А. М. Позднеевай зохиолнууд онсо илгэрдаг байна. Монгол ороной шажанай дүрэдэ совет эрдэм ухаан ламын шажанда сэжэлтэ үгэхэдэ, тэрэнэй гансал муу талыг үдөөн сэг соо харуулжа байгаа. Ламын шажанай бүридэл, гүрэнэй харилсаан тухай эрдэм ухаанай үргэн шажанайн үгэ һэн. Тиниһээ Т. Скрынниковтай энэ монограф болбо ламын шажан

най XVI зуун жэлдэ бин боложо, XX зуун жэл хүртээр хүгжэһы, монголой олонимтын дунда тэрэнэй дүүргэдэг үүргыг али бүхэ талааһыг харуулһан совет монголоведенидэ түрүүшын тусхай шэнжэлтэ болоно.

Ленинградтай гүрэнэй университеттэй библиотекэ соо, СССР-

олонимтэдэ ламын шажанай эзэлдэг һуури ба дүүргэдэг үүргын, тэрэнэй бүридэлэй асуудалнуудыг, засагтай зургаантай харилсаануудай шэнжэ шажанайн XVI—XVII зуун жэлнүүдтэ монгол улс ламын шажанда юундэ анхараһаа өхөөр хандуулһан байгаа гэжэ, монгол олонимтэ

Монголой түүхын бэшгүүдһээ уламжалһан, «баяд, ноёдой шажан мургалдэ өрөхө ябадал айнабтар үргэнөөр дэлгэрһэн байгаа» гэжэ Т. Д. Скрынниковта тэмдэглэжэ. Тини ламын шажанай эгээл дээдэ шата хубилгаануудай шэнэ нийтэ хүрээлэн бин болоно. Буддын шажанай нэгэ талаа

дэнэ. Цин династи ламын шажанда хоер ланзаар хандадаг байгаа гэжэ эрдэмтэ тэмдэглэһэн байгаа. Цин династи «нэгэ талааа Түбэдтэ ламын шажанай бүхэ халаануудай түлөөлэгшэдтэй холбоо барисаатай байгааһыг һаа, нүгөө талааа «галууга» гэжэ һуугуулинь илажа, үндэрөөр сэгнэдэг һэн ха. Юуб тэхэдэ, урда тээхи Юань династи «сахалан», Мин династи «кармапа» һуугуулинуудыг шэлэһэн байгаа бшуу.

XVIII зуун жэлһээ эхилжэ, XX зуун жэлэй эхин болотор ламын шажанайнгаа экономика хушэ шадальныг бэхжүүлжэ, арга шадальнаа туһалдаг байһан юм. Энэнь монголшуудай эрхэ тухай «Халха Джирум» гэжэ хуули соо баталгданхай. Тус хуули ламанарыг, дасан дугангуудай эдөөри хамгаалһаа гадна шажан мургалтэй ажал ябуулагшадые элдэб алба татабарһаа сүлөөлөө һэн ха. Тини тэдэнэр мал үсхэбэрлэдэг, худалдаа наймаа ябуулдаг, эд бараа зөөжэ эхилһэн түүхэтэй. Гадна шажан мургалтэй дээдын эхидэгай эрхэнүүдэ Цин династи нутагтай захиргаанай эрхэнүүдтэй адли болгоһон байна. Тинхэтээ хамта монголой захиргаанай гадаадын ороннуудтай харилсаатай боложо, үүргэ мүнөөнэй ургахагүйн тулада шажан мургалтэй холбоотой захиргаанай түлөөлэгшэдые олон болгохогүй гэжэ Манжийн засаг түрххидэ оролдодог байла.

Эдэ бүгэдэһөө тобшооло хэлэхэдэ, Монгол орондо, ламын шажанай түүхын шажанайн хушэ шадальна Т. Д. Скрынниковтай хүдэлмэри өхэ хубита болобо гэжэ сэгнэмээр. Эрдэмтэн энэ хүдэлмэриг үргэлжлүүлжэ, бүри гүнзэгшэруулжа, үргэдэхэ гэжэ найдаһабди. Обществын шажанайн марксис эрдэм ухаанда шажан мургалтэй үүргыг сэгнэдэг арганууд шэнжэлгэдэ, шажанайн шадальнаа эрхэ арга боломжонуудыг олгоно.

В. КУЗАРОВ,
Ю. КУЗАРОВ,
түүхын эрдэмтэй кандидатүүд.

Монгол ороной ламын шажан тухай

эй АН-ай Зүүн зүгыг шэнжэлдэг институттай Ленинградска отделение гар бэшэжэ таһагта, Бурхадтэй эрдэмтэй түбэй гар бэшэжэ таһагта хадгалалдажа байһан хуушан монгол үзгөөр бэшгэдэһэн материалнуудыг автор хэрэглээ. Гадна монгол, ороод, Европын хэлнүүд дээрэ толмьлодоһон материалнуудыг, монгол болон совет түүхэдэ хэлэн шэнжэлгэдэһэн олонимын тэрэ түйсэд хэрэглэжэ шадаа.

Т. Д. Скрынниковта номойнгоо оролто соо ингэжэ бэшэ: «Монгол орондо ламын шажан мургалтэй «нэгэ талааа ламын шажанай нийтэ байгуулалтын нэгэ хуби байһан хадаа Түбэдтэй ламын шажантай үзэл нургаалаараа адли, дасангай ба заншал заршамуудтай талааршыг адли байгаа... Нүгөө талааа — Монголой шажан мургал ондоо байгуулалттай гүрэнэй хуби байһан юм». Эрдэмтын шэнжэлгын, нэгдэхэ хуби соо «Халхын политическэ байгуулалтын, монгол

нэгэ үзэл бодолтой, шажан мургалтэй болохо гэжэ хүсэһэн байгаа ха. Тиниһээ энэ ушарта ламын шажан элсүүхыг үүргэ дүүргэжэ. Ламын шажан анхонһаа хушэ өхэтэй байгаа гэһэн бодол буруушаагдана. Юуб тэхэдэ, Монгол орондо нэгдэхгэдэмэл хүсэтэй засаг байгаагүй, мун дасан дугангуудай али амидгаа байһан тула тэдэнэй нэгдэхэ ябадал хэрэггүй һэн ха.

Түрэн түрүн ба шажан мургалтэй засаг баригшад нэгдэжэ, үлэд зонойнгоо ажбайдалыг хушэжэ байгаа. Гэбшээ баяд, ноёд шажанай дээдын хүрээлэнгүүдтэ шурган орожо, тэдэнэйнгээ ажал ябуулгыг өөһадингөө хиналтада абаха гэжэ эрмэлзэжэ байһан юм. Тэдэнэр өөһадингөө хушүүдыг, дүтнүүгэ түрэл гаралыг шажан мургалтэй ажал ябуулгада оруулжа, һураһынь Түбэд элгэдэг һэн ха. Иматал Түбэд орондо шажан мургалтэй дээдын эхидэа болохо «хуутга» гэһэн нэрэ ээргэ олгодог байгаа бшуу.

болохо ламын шажанай үргэдэн дэлгэрхэ хэрэгтэ Түбэдтэй харилсаа холбоон өхэ үүргэ дүүргэжэ. Түбэдтэ оршоһон буддын шажанай «кармапа» ба «галууга» һуугуулинууд хоорондоо мээрхэлдэхэ зуураа хари нутагуудта тэдэниие дэмжэхэ аргадүүдэ бэлдэдэг байгаа. Иймэ үедэ Монгол ороной баяшуулай ба Түбэдтэй шажан мургалтэй адли ажал ябуулгашад мургалтүүд тон адли байһан юм ха. Тингэжэ Монгол ороной хуули өһонууд соо шажан мургалтэй, тэрэнэй эрхэнүүд болон хүндэ ябанууд тухай шэнэ өһонууд бин болоо һэн.

Тус монографин хоердох хубинь «Манжийн засаг түрүн үедэки Гадаада Монгол ороной ламын шажан (1691—1911 онууд) гэжэ нэрлэгдэнхай. Эндэ ламын шажанай байгуулалтын хүтэлтэ, тэрэнэй экономика хушэ үнэртэнэй ба ажал ябуулгын гол шатлануудай бэхжэлгэ, мун монгол баяшуулай болон Цин династийн тус шажанда хандагшэ тухай асуудалнууд шэнжэлгэ

«АЛТАРГАНЫН» БИБЛИОТЕЧКЭ

[Үргэлжлэл. Эхнийх нь 4-6-дахин номеруудтай].

— Танай хоёр хүүхэдэй ами бүхдэнь манай гар соо. Тэрэ хүүхэдтэй биднэй урда эхээн эзэмтэй байха. Хэрбээ хүүхэдэ хүн түрэлдэн оруулжа, ами бүхдэнь бусадтайн хэзэ нээ, тэ биднэртэй хүн шэнгээр хөөрлэдэгтэй— гэж хоёр хүүхүүд гэгдэн мидөө сөбшлөөгүй, гэгдэн хүлөө урилангүй хэлбэд.

— Ягашье хүдэр хатуу хүүхүүд бэл Хара зоной дунда нимэ хүүхүүд байдэг байгаа ха юм.— гэж хаан бодохо зуураа, нэгэ ханаа абжа, урлан шэнги зөөлөн, тугал шэнги номгохон болохо: — Танайхоор болог!— гэж.

— Энээн тухайда биднэй нюураараа хөөрлөөд хаа, танда дээрэ бэш гү?— гэж.

— Бодохол даа— гэж хаан хүүхүүдөөд түшмэд ноёдтоо гараха гэсэн гэгдэг үгсээ. Тэднэрийн гаража ошобод.

— Зай, залуу хүүхүүд хөөрлөөдөө сашань үргэлжлүүлэгтэй. Миний хүүхэд танай урда ямар эзмэтэй болобо? Тэрэ намда номирхолтой— гэж хаан хэлбэ.

Хоёр хүүхүүд саад соо юунэй болохон, хайшан гээд хаанай хоёр хүүхэдэй алтаар, мунгөөр нелбодог болохон тухай дуулан хөөрмиз байлаар:— Энэ хоёрдохон баримта байно!— гэж хүүхүүд тэбхэр үйлэн дээрэ башхан башагынь хаанда барина. Тэрэнь абжа уншаад, сашань хөөрлөгтэй гэж.

— Танай хоёр хүүхэд биднэрийн харын өхээр хардажа, зол жоргалынхайн булхан абба, харюудань манай зүгһөө нимэ хэрбээтэй үзүүлэгдээ, — гэж хоёр хүүхүүд.

Хаан аалихангаар доошоо хуужа, үнн удаан бодолгоо болон хуулаар:

— Миний хүүхэдэ хүн түрэлдэн лоб оруулжа шадаха гү?— гэж асуудал таблаад, харюу хүлээж адм хууна.

— Хэрбээ манай зол жоргалын бусааха хадань танай эрилтэ дүүрэн хангажа шадахаг байхабди, — гэж.

— Тингээ хаа хоёр тараахан хэлсээ хээ! Минийхэе хүүхэдэй зүгһөө, танайхэе зүгһөө эзмэ байна. Тэрэниие ихээхэе халайбди, — гэж, хаан бууры дээрлээн хуга харахи бодохо.

— Хэлбэл хэрэг! Манай зүгһөө тэрэниид аргалан байхагүй, — гэж хоёр хүүхүүд харюу табин байбад.

Хаан баа үнн удаан үйдхэртэ бодолгодо татан хуулаар:

— Хүүхэдн алта мунгөөр нелбодог хүн гэж албата зонойногс дунда зар тунхаг тараажаржа бэлэйбди. Мунөө хаан түрүнөө нэрэ солонхө хухалха болохо гэжээб. Тэрэмин хайшаа болохо юм!— гэж хаан бэхардангаар дуугарба.

Хоёр хүүхүүд аб адлихан гоо байхаа хоёр гүү жоосолонь хуулиг, хаанай хашаа соо оробо. Хаан хатан хоёр хэрмисээрээ: — Ай, бурхан тэнгэр!— гэж дуугараад, үхэдхэн унан алдаба. Хоёр гүүнэй нүдэнхөө нелбон мэл-мэл дундлаа.

Хаан хатан хоёрые буруу тээшээ хароод байгты гэж хоёр хүүхүүд захираад, тэрэ хамбаандаа гоо байхан жэмсэ гаргажа, гүүхүүдэд эдүүлэгтэй хамта, тэрэ хоёрын хүн түрэлдөө орожо, басагад бээлэж, хоёр хүүхүүдэд түгдэн байбад. Хаан хатан хоёр хүүхэдээ хармсаараа, баярлалын эхээр байрлобад.

— Энэ хоёр хүүхүүдэй үнэ эхэтэ бээлсөн хайшан гэж абба хэлбэ! Тэрэниие үнн эхэтэ рууны хэлэгтэй!— гэж хаан хүүхэдтээ хандба.

— Ногтоожо унагсгаад абба хэмди, — гэж хаанай хоёр басагад мэдэбэ.

— Нийн дурвараа аббагүй хаа, тэрэниие эхэтэн бусааха үгсгэй, — гэж хаан захираба. Хоёр басагад, лахашье аргасгүй болоходо, алта мунгэн табег дээрэ бөөлжээ, тахагай элэг бөөрэ хоёрые гаргажа, хүүхүүдтэ барига.

— Хаан хүнэй басагад байгаад, хуулай хэжэ муулай юм. Хэрбээ манай бэлэгтэ өхээр обтоо хаа,

нийн дурвараа эрхээс яаба гэж шэбтэй Тингээ хаа нэгэ урлан байгаа нэн, — гэж хоёр хүүхүүд хаанай басагадые шоглон байжа улайлаба, сөйлгэба.

— Зай, бидэ мүн бээл бээлжэ, эрэн хэмдэ хүрбээ гэжшэбди. Ууган сагаан орон нютаг, түрэл эхэ эсэгэ хангадаба. Харин хүн харида багтахгүй, хандагайн сэмгэн тогоондо багтахгүй юм! гэж хуушанай өһөд бии юм гэгсгээ. Орон нютагаа бусаха сөгнэй ербээ гү гэж хананам, — гэж эжэ.

— Муншье зүб хэлбэш! Мунөө хара ханата лама бандинар-та байуулхала болгобди гэж хангадана. Үгсгэй ядуу эхэ эсэгэ минэй ямархан байдладо орожо байна абб!— гэж дүүнэ.

Хаанай адуун соохи морид-хоонь шэлэжэ, холын аянда сурсангүй ябаха, хэзээр ногто дүүрүүлэггүй хоёр эмниг хүлэгүүдые барига ха.

Ахэ дүү хоёр сой мунгэн дүрөөн сохон дүрөөлжэ, арад зондо амар мэндэ хүргөөд, хэрэ тээрээр хин халхиншуу хин-

шоо буубад ха. Орон нютагийн урданайнхаа угаа гооор сэгсгэжэ байба.

Хоёр хүүхүүдэй сэнхир сэгсэн агаарта элнн элнн байхынь хүн зон хаража, угаа өхээр гайхалдана.

Хоёр хүүхүүд торго хоргойгоор оюулан хубсааха үндөөд, ами бээнь абаргаша хүнэдэ ошоожо оробод ха. Тэрэ хүнэйгөө гэр-тээ үгс байхада, гэрэй ээсн хаанаб!— гэж хамганхаань хураба.

— Ай, хана! Гэрэй ээсн гэгтээ үгс, — гэж.

— Хаана ошооб?

— Нүхэрн ламанартай муудалдаад, нүхэн түрмэдэ хаагдахаар үнн удаан болошоо. Үншэн сурба үхбүүдээрээ ядажа, тулижа хууналби, — гэж уйлон, дуулан байжа хөөрбэ.

— Ямар эзмэ хэһэн аад, тинмэ шэнга хэлэлтэдэ оробо гэжшэб? — гэж хоёр хүүхүүд ханаа зобонгөөр асууба.

— Урдань нэгтэ үгсгэй хүнэй хоёр үхбүүдэй элэг бөөрөөр тэнгэри бурханда тахил үргээ-

дэлгэрба. Хоёр хүүхүүдэй нэг-инийн үгсгөөр хубсааха, олон жэмс жэмс наймаана. Хоёр үхбүүдэй элэг бөөрөө эригшэ мунөө зайгуул лама дайралдашаба.

— Жэмсэ яажаб!— гэж лама асууба.

— Урид амталжа үзэгтэй. Тингээд хөөрлүүжэмди, — гэж, мунөө залуу хүүхүү морин болгохо жэмсэ харбайба. Үнэ сэггүй хадань, эдигэрххэдэ дахаба гэжэ тэрэ зайгуул лама хүртэжрхибэ. Залуу хүүхүүн олон зоной дунда ороод үгс болошсба.

Тэрэ дороо байхаар мунөө лама хүнэй харашагүй муулай морин болошоо. Гэгтэ хаанааа эндэнай нимэ муулай морин би болошоо гэжшэб гэж хүн зон номирхоод, ташууртайн ташуураараа ташуурдана. Тэрэнь сохуула наншуулахдаа хүн шэнгээр бархирба. Тингээдн хүн зон бүрн гайхалдажа, адуу морөөр хубилхан амиды шолмос байба алтай гэж хангад, баяд, ноёд, ламанар барига аббад, галдагы гэ-

хүн зондо хүрөөгөө дарагдашаба.

— Зоной зүб гэбэл зүб!— гэж хара ханата ламые хоёргоо бултайжа гархаггүйгөөр нүхэн түрмын оорто хаяба.

Найр цааданай тархатай хамта, хоёр залуу хүүхүүд хаанашье ошонооо мэдэгдэнгүй гэгтэ үгс болошобо.

Хоёр залуу хүүхүүд тэрэ хүнн-дөө эжы абатайгаа, ами бээнь абаргаша үгсгэй хүнэйгөө уулзажа, ябадан ябадал, зобондон туллан тухайгаа дуулан хөөрмиз үгсгэд ха. Хойтын хойтодо хоерой нэгэндэ уулзажа, хоро шарага могоинуудые гэгтэа барига, ганзагаада уяхабди гэжэ хэлсэһэн тухайгаа хөөрлэдэжэ, ханаа тэ-юун болобод.

Тэрэ хүнн-дөө хоёр хүүхүүд барбагайн шэнгэн шулуунуудаа гэрэйнгээ тул орой дээрэ табигаржа ха. Тэрэ шулуунууд-хаань ошо сасан, харанхы хүнн-дөө хаа зурган гэрэлтүүлбэ.

Хойто үглөөгүүрн хүн зоной нойрхоон хэрхэдэн, мунөө үгсгэй хүнэй гэрэй орой дээрлээ орогройдо хүрэмэ ошон сасаран харагдана.

«Эндэнай ямар гоо байхан туха сасарба гэжшэб!— гэж хүн зон гайхалдан, тэрээн тээшэ хараа тахалдангүй субабад. Үгсгэй хүнэй хоёр хүүхүүд гэрэйнгээ үүдэндэ хүн зоние айлан зангаар угтан, урин татан байбад.

Аха хүүхүүнийн мунгөөр нелбожо, арад зондо бэлэгдэнэ. Дүү хүүхүүнийн алтаар нелбожо, үгсгэй ядуу зондо үгсн хүртөөн байба.

Хамар зон хаана хаанааа ер-жэ, бэлэгдэнэ хүртэлсн, хоёр залуу хүүхүүдтэ барагдашагүй баяр хүргэн байбад.

УРАН-ТАНГАРИГ

Урда сэгтэ Хятад ороной нэгэ нютага Гүмэн-Сэсэн хаан гэдэг байхан юм ха. Тэрэниие басаган Гүнжэ Ногоон дангине болбол дэлхэй дээрэ үзэсхэлэгтэй байхан абхай байба гэжэ.

Энэ абхай хураг суугаар табан ороной хаашуудай тайжанар Гүнжэ Ногоон дангине хадамай басаган болгомо абхаар шиндэбэ ха.

Дүрбэн хаанай тайжанар— Монголтой, Жатарай, байхан, Бу-хаарай— бултадаа Гүмэн-Сэсэн хаанайда бууба. Тэднээ гадна, тэндэ соходоо согтой, хэлэндэ хэдүүлэгтэй журдан хурса үхэтэй, хүдөө нютагай үгсгэй хүнэй хүүхүүн Уран-Тангариг гэгтэ байлсба.

«Хятадай Гүмэн-Сэсэн хаан басага хадганаа хадаа заал хаа өөрнн хуушанай өһө гүрнмээр хүнэй ой ухаанда ороогүй эсэсн мэргэнэй элдэб туршалга хэлэл байха. Тингээтэй тайжа тэрэ туршалгада хаагуур байлсба болоно абб!— гэж бодоходоо. Түбэдэй хаан хүүхүүдээ этгэлэ най-дэбди ядажа, элэгтэй болон байхаар гэгтэ ханга аббад.

— Миний албата зоноймни дунда «хатуу хамталха, бүтүүе тааха шадалтай» хүн байна гү?— гэж хураглахадань, өөрөө өөрс-сэ, бээрээсн бэрхэ түрэлхэ Уран-Тангариг би юм гэгэн хураг суу гаража байба ха.

Түбэдэй хаан Уран-Тангариге түргэн дундаа адуулуужа асарбад:

— Зай, залуу хүүхүүн! Ямар эрдэм шадалтайнш!— гэж байгаад, Уран-Тангаригэй эсэсн мэргэе туршаба.

Намгаа дээшлэ мэдэхэ хүн байна даа гэжэ бодоод:

— Миний тайжа хүүхүүнэй орондо, Хятадай Гүмэн-Сэсэн хаанайда ошоожо, эсэсн мэргэнээ туршалдаха болобо гэжшэб. Хэрбээ Хаанай Гүнжэ Ногоон дангине миний хүүхүүндэ хамган болгохо асарал нааш, ара бээшнн алтаар, үбөр бээшнн мунгөөр шэмэглээб, — гэж хэлээд, өөрн-гөө тайжын орондо Уран-Тангариге Түбэдэй хаанай түлөөлг-шэ болгон, гурбан зуу сэрэг-тэйгээр Хятадай Гүмэн-Сэсэн хаанай орон элэгдэн байгаа гэжэ.

[Үргэлжлэлийн удаадахи номер-то гараха].

АЛТАН ҮНДЭГЭН

А. ШАДАЕВ

дэн, тала газараар тад шүүхүүд шэнги талинжа ошобо.

— Аян замда байн байхан ябажа, унаган түрэлэн дайдадаа хүрэгтэй, — гэж арад зон юрөөн табин гэгсгэдбэ. Хоёр хүүхүүд замдаа үбгэн хүтшэн хоёртоо оро-же, ямар мэднэнь мэдээд, алтан юрөөлөнх дүүлээд, аббад.

Тингээс ябагдань, харын зам дээрэ гурбан ламанар намшалдажа байба.

— Таанар юундэ намшалдаха болобо?— гэж хоёр хүүхүүд асууба.

— Зөөрнээ булалдаабди.

Намшалдамаар тинмэ ямар зөөрн байхан юм?

— Арад зоной дунда маани мэхэмэ татажа, уналга тахил хэжэ, худал үгөөр хууража, гурбуула суг дээрэ адуунай хатуу арха абба хэмди. Тэрэ архан дээрэ хуужа ябабал, шүүхүүн шэнги хин агаараар нидэжэ ябаха шадалтай юм. Тингээд нур аргамжа хүтэ хоёрые абба хэмди. Аргамжадаа шэбшээд табигал, холын газархаа адуу мал хүр-гөөрн туужа асаржа шэдигтэй юм. Хүтэе шэбшээд табигал, гэр барига бодохоо эди шэдигтэй юм, — гэж хөөрбэбэ.

— Ай, бармед! Эбтээ орожо шадлагүй хаа, та гурбан үдэршын газархаа урилдагы. Хэнтэй түрүүлжэ ерэнбэ, тэрэниие зөөрнөө абба, — гэж хоёр хүүхүүд хэлбэ. Гурбан ламанар тэрэ дурал-халые зүбтэй дээрэ тоолохо, урда урдаһан хилан хилан хаража аббад, урилдахаа ошобод.

Гурбан ламанарай хэрвэ далда орохотой хамта, аха дүү хоёр уналга аббаан моридойгоо эмээл, тоолон, хазаргаһыне аббад, «уусгаа огло таргална, хур марла марлажа, хурса туруу туруулжа яба-райгты биднэ шэнги аян замда ядажа тулижа ябаһан хүнүүд эзэнтэй боложо, уналга абуу-жани гэжэ хэлээд, атар ногоондо хоёр хүлэгтэ табигархаад, аргамжаа хүтэ, орхинжо, олоодой мангаһынь галдажархаад, хатуу архан дээрэ хуухатайгаа хамта, хин агаарта хөөрэн дэгдэн, дээшээ гарашабад. Хоёр хүүхүүдэй шэлхүүн шуулжа, нүдэнхэнь бүрнэ алышье зүг тээшэ яба-наа мэдэнгүй. Доошоо хара-хадань, газар дэлхэй тохемой шэлхүүн, үнэ мурэн тэбэнэ зүүн шэнги зурыхадан харагдажа байба.

Хоёр хүүхүүд хин агаараар яба аббаар абба, ошо ошоһоор ошо-но. Заха хизааргүй тала хээрэ, ой тайга, хада уула, олон үнэ мурэн дээгүүр үнгэрэн гарана.

Хүнэй хүтэн дайда үнгэржэ, өөрнөө халуун дайдадо орожо аббаһаа хоёр хүүхүүд мэдэжэ, доошоо басага. Ошоно, гэр дээгүүрээ гурба элээд, тала арюун газар хаража, хоёр хүүхүүд доо-

мин гэжэ нэгэ лама минни үбгэн-дэ хатуу шанга нюуса даабари үгс-гэн байгаа. Минни үбгэн тэрэ хоёр хүүхүүдэй ами бээньне абаржа, харин дайда ябэгты гэжэ табигархилан юм. Тингээд но-хой алажа, тэрэниие элэг бөөр-е үхбүүдэйгэй гэжэ тэрэ хойхой зайгуул ламада үргэнэн юм. Тэрэниингээ хүүлдэ бурханай шаби болохо гэгсэн ламые мэхэлжэ, нохойн элэг бөөрэ адуулажа бу-зарлуулба гэжэ нимэ муулай хэ-лээлдээ оруулагдаа, — гэжэ уй-лаа байжа хөөрөөд, — тэрэ хоёр хүүхүүд мунөөшье хүртээр оро-н нютагад бусаба гэжэ дуулдана-гүй, Бөөрөд, амиды юм гү, али...

— гэж, үгсгэ дүүргэбэ.

— Тэрэ хоёр хүүхүүдэй түрэл эхэ эсэгнэ мунөө бии юм гү? — Би үгснэнь мэдэгдэнгүй. Үхбүүдээ нюусаар холын орон нютаг абуулба гэжэ эзмэлээд, ба-ла минни үбгэнтэй сүтгэн нүхэн түрмын оорто хала нэн, — гэжэ.

Хоёр хүүхүүд ара шүүдөө шан-га зуужа, мэхэһнине хэлээбэ байна гэжэ бодоод, дасан ду-ган дээрэ буубад ха.

Дасангай ламанар, нютагай ноёд баяд тэрэ хоёр хүүхүүе хин агаараар хиндэхэ таба шэдигтэй, түрэг мэргэн гэгсгэнүүд бууба гэжэ урдангай үгсгэй, хойноонон хүтэдэн байжа утгалга хэбэ.

— Дасан дуган дээрэхи лама-нартайн үбшэн тахал буужа, хаража байнал Абарал буулга-жа, тэрэ үбшэн тамалые дэгдээ-жэ хайрлыг, — гэжэ дасангай байжа гэбшээр, нютагай ноёд баяшууд гүйжэ байбад ха.

Хоёр хүүхүүд нигэмэ хэлбэ:

— Ара хойто эүгтэнай нүхэн гэр гү, тинмэ юмиз харагдана. Тэрэни оорто араг яһандаа орошолон хүнүүд эхэтэнэ энэ-тай, хүүдэллэжэ харагдана. Нэгэ зайгуул ламын хардалгаар тэрэ эзмэгүй хүнүүд муулай газарта хаягдаһан байна.

Тэрэ хэлэлтэдэ зобожо хуулан хүнүүдые үтэр түргэн тандэһэн гэгтэжэ, хайнаар хаража манжа, хүл дээрэнь тэнжээгээд табил-хондн, нэгэ ухаан байна, — гэжэ хоёр хүүхүүд эли тодоор хэлбэ.

***

Нютагай баяд, ноёд, ламанар тэрэ хоёр хүүхүүдэй хэлэгшье зүб дээрэ тоолохо, норгэ гэжэ амин-тайхан хэлбэһэн тэдэ хүнүүдые булгынэ нүхэн түрмэһөө гарга-жа, тусгаар хайн байрада байл-гажа, мүн бээньне бэлүүлжэ, мэхэрэж шарайнын шарайлуулба.

Хэн хүнэй аша туһаар үхэл та-мын газархаа мултарбабиди гэжэ тэднэр эхэ басан байбад.

Тэрэ үедэ дасан дуганай найр болоба. Тэрэ найрта хүн зон олоороо сүлгэрба. Найр дээрэ газарай элдэб жэмсэ наймаанда

«ДИАЛОГ»

фирма

Америкэдэ ажабуудар хүнүүд ямар байдалтай гэж мэдэх хүсэлтэй гүт Энээн тухай тэндэ ажабуудар хүнүүднээ мэдэх наа, дээрэ байха.

Ингэжэ «Диалог» фирмэ бэшгээр США-да ажабуудар хүнүүдтэй танилсахадатнай тулалхар бэлэн байханаа мэдүүлнэ.

Аикетэдэ тэмдэг хэмжэ, нимэ адресаар эльгээгты: 66400, Эрхүү, ГСП, «Диалог» фирмэ.

Фирмын нимэ счедоор 7 түхэриг почтоор эльгээхээ бу мартыгты: 01609449, Эрхүүгэй ЖСБ-гэй оперуправлени.

Шэнэ нүхэдтэй болоходотнай «Диалог» фирмэ тулалха.

Амжалта хүсэнэбдн! Аикетэ:

Ф.И.О.

Наһан, мэргэжэл, хүдэлмэри, һонирхол, Адрес.

ТУБ

Хүн зонинэ ажалда оруулха, ондоо мэргэжэлдэ хургах талаар түб Улаан-Удын мяханай комбинатда саг үргэлжэ хүдэлхын тула урхна гэбэл: жэлэй туршада квартирануудыг үгэхөөр компрессориз цехэй начальник болон холодильна түхээрлэгнүүдыг заһабарилдаг үндэр мэргэжэлтэй машинист-нууд.

Нимэ адресаар хандыгты: Улаан-Удэ хото, Фрунзын үйлсэ, 11.

ТААНАДАЙ АНХАРАЛДА

Хэрбээ таакад байгша ондо долоон хоногто нэгэ удаа гарадаг манай газетэ захиха хүсэлтэй байгаа наа, февраль нарын 20 болотор захил хэгты.

КИНО

ПРИКЛЮЧЕНИЯ ЭЛЛИ И "РА-РУ" — 9-40, КЛИЧ СВОБОДЫ (2 серии) — 11-20, 16, 20-40, ПОЛЕТ НАВИГАТОРА — 14-10, 18-50.

«РОДИНА»

ДО ПЕРВОЙ КРОВИ — 10, 16, ПОЛЕТ НАВИГАТОРА — 11-50, 13-50 (удл.), 18-10, 19-50 (удл.), 21-50.

«ПРОГРЕСС»

Красный зал — ПОЛЕТ НАВИГАТОРА — 9-30, 11-20, 13-10, 15, 17-20, 19-10, 21. Зеленый зал — ЖИЗНЬ ПО ЛИМИТУ — 9-30, 11-10, 12-50, 14-30, 16-10, 17-50, 19-30, 21-10.

«ЭРДЭМ»

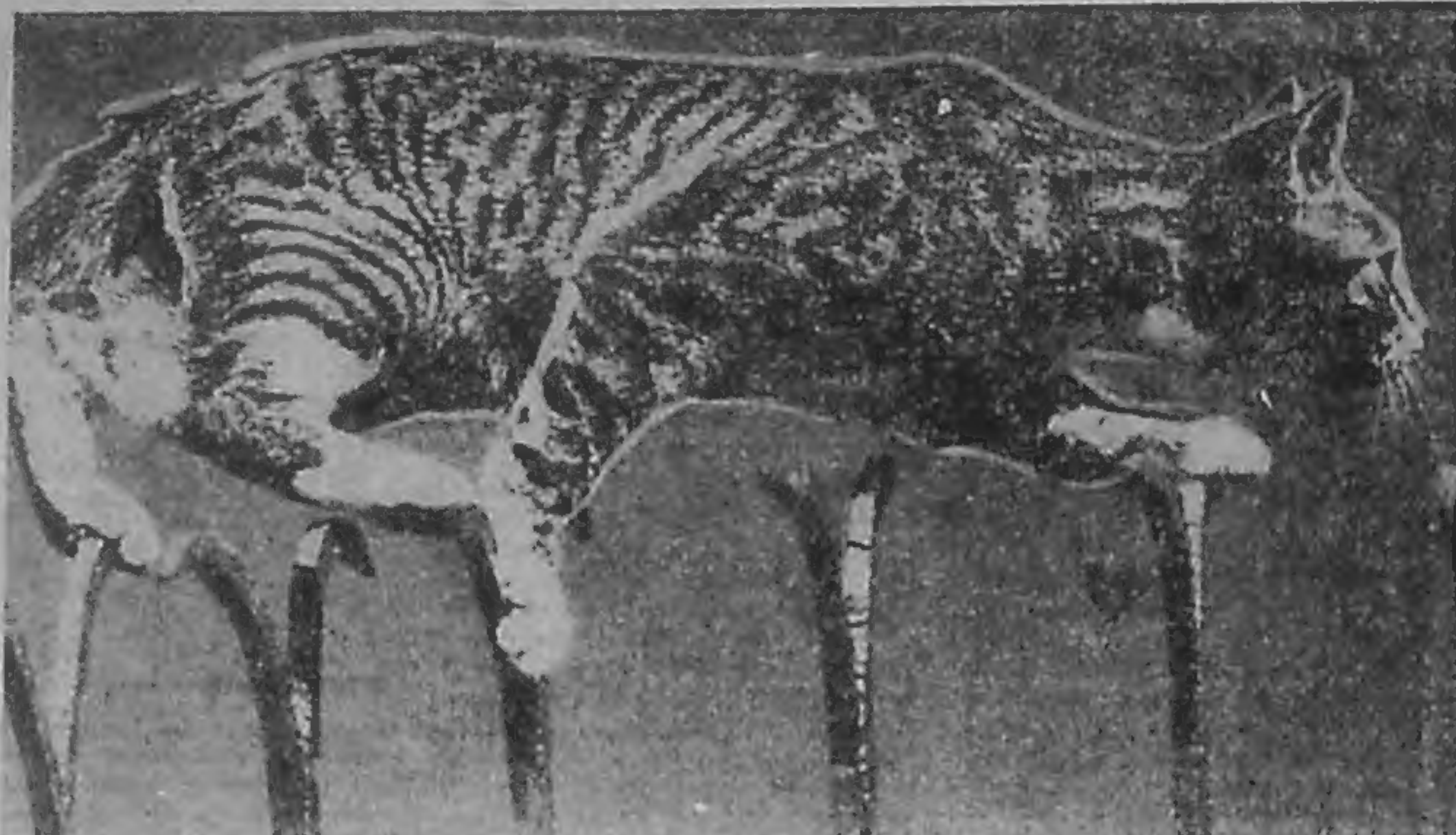
МУЛЬТФИЛЬМЫ — 9-40, 14, ЧУЧЕЛО (2 серии) — 11-20, ЖИКИНА ДИНАСТИЯ — 15-30, 17-30, 19-30, 21.

«ОКТАБРЬ»

ПРИКЛЮЧЕНИЯ КВЕНТИНА ДОРВАРДА, СТРЕЛКА КОРОЛЕВСКОЙ ГВАРДИИ — 9-40, 13-10, СПАЛЬНЫЙ ВАГОН — 11-30, 15, 16-40, 18-20, 20, 21-40.

«ВОСТОК»

ОГОНЬ, ВОДА И МЕДНЫЕ ТРУБЫ — 15-30, ЖИКИНА ДИНАСТИЯ — 17, 19, 21.

ТААНАД ЧАРЛИ ГЭЖЭ НЭРЭТЭЙ ХОЕР НАҺАТАЙ МИИСГЭЙ ХАРАНАТ. ТЭРЭ ХУШЭР ХҮНДЭ ДАБАЛТАНУУДЫЕ ГАТАЛХА ДУРАТАЙ ЮМ... ЧАРЛИ ЕХЭЛ ТААГУЙХЭН ШОБОГОР ҮЗҮҮРНҮҮДТЭЙ ШЭРЭМ ХАШАА ДЭЭГҮҮР ЯБАХА ХҮСЭЛТЭЙ.

ТАСС-ай фотохронико.

МАЛГАЙ ТОНОГШОД!

1990 оной январин 29-һөө февралын 5 болотор республикада 162 гэмтэ ябадал гаргагдаа. Тэрэ тоодо 6 хүн алуулаа, 22 хүн хүндөөр шархатаа, 19 дээрмэдэлгэ болоо, 19 дахин гүрэнэй болон нийтын зөөри, 58 дахин хубийн зөөри хулгайда ороо, 6 автотранспорт хулгайлэгдээ, мүн бусадшыг элдэб янзын гэмтэ ябадалнууд гаргагдаа.

Январин 4-дэ хоер мэдэгдэжүй хүн К. эрхэтэнһээ видеомэгнитофон 6 мянгэн түхэригөөр худалдажа абаха гэжэ хэлсэлһэн аад, 1583 түхэриг үгөөд тэрелшоо. Хуурмаг ябадал гаргаһан Рябов Г. С. болон Кондаков А. О. мүнөө баригдаа.

Январин 29-дэ 17 сагта стеклозавод поселогой нэгэ гэрэй сонхын шэл тэлһжэ, эрхэтэн А. О. Бельгаев эрэ хүнэй хоер костюм хулгайлаа.

Январин 29-дэ «Сэлэнгэ» ресторанай туалет соо түмэр замай техникумэй һуралша Лавов Ю. Н., һогтуугаар Б. гэшыг сохео.

Январин 30-дэ Советскэ райондо мэдэгдэжүй хоер хүн нэгэ эхэнэрэй норко малгай булзажа абаад тэрелшоо. Арефьев В. В. болон Шенхоев Г. И. нимэ ябадал гаргаа гэжэ элирүүлэгдээ.

Январин 25-дэ Железнодорожно районной Лысогорская үйлсэдэхи 85-дахн гэртэ түймэр болоо

гэһэн мэдээсэл ороһон байна. Түймэр сарадаг машинын дэри түргэн тэндэ гүйлгэжэ ошоодо, гэр соо эрэ хүнэй алуулһан бэе олдoo. Энээнһээ урсгаша хаснашыг худалдаггүй Е. гэшэ нимэ гэмтэ ябадал гаргаа гэһэн тухайлэмжа бии. Мүнөө мурдэлгэ үргэлжэлһөөр.

Февралын 4-дэ Северобайкальскда ажабуудар эрхэтэн Иванов Г. Н. һогтуугаар үйлсөөр гүйлгэжэ ябаһан хүнгэн автомашина тээшэ нэрэ һурагуй бууджаа ороо. Ингэжэ автомобилниин кузов болон дөнгөлгө тудһан байна. Иванов баригдажа, мүнөө мурдэлгэ хэгдэнэ.

Февралын 3-дэ Октябрьский поселогой автобусой буудал дээрэ Медведев Ф. Г. болон Телешев И. Н. һогтуугаар хоер хүнэй малгайнуудыг булзажа абаад ябаһанаа баригдаа.

Январин 29-һөө февралын 5 болотор хэргыдэ 14 усалалга болоо. Ингэжэ гурбанин наһа бараа, 11 хүн хүндөөр шархатаа.

Энэл хугасээ соо 31 түймэр болоо. Тэрээнһээ хохидол 148 мянгэн 610 түхэриг болоо.

Улаан-Удэ хотодо 381 хүн гурим эбдэлһэнһээ түлөө дотоодын хэрэгүүдэй талалга асарагдаа. Городой тэлэрүүлгын газарта 141 хүн асарагдаһан байна. Тэдэнэй 67-ниинь хуулиин наһа гүйсөөгүйшүүл гэжэ тэмдэглэбди.

Бурядай АССР-эй МВД-гэй пресс-группа.

КРОССВОРД

ПО ГОРИЗОНТАЛИ: 1. Кредитный знак денег. 6. Штат на юго-западе Индии. 7. Душевное переживание, волнение. 8. Хаойное дерево. 9. Государство в Европе. 12. Фигура высшего пилотажа. 15. Небольшой сторожевой отряд. 16. Оптический прибор с сильным увеличением (устаревшим). 17. Печатное издание. 18. Столица государства в Азии. 21. Отходы швейной промышленности. 24. Прибор для определения скорости судна. 25. Литературно-художественный журнал. 26. Задняя часть паровоза. 27. Русский флотоводец, адмирал XIX в.

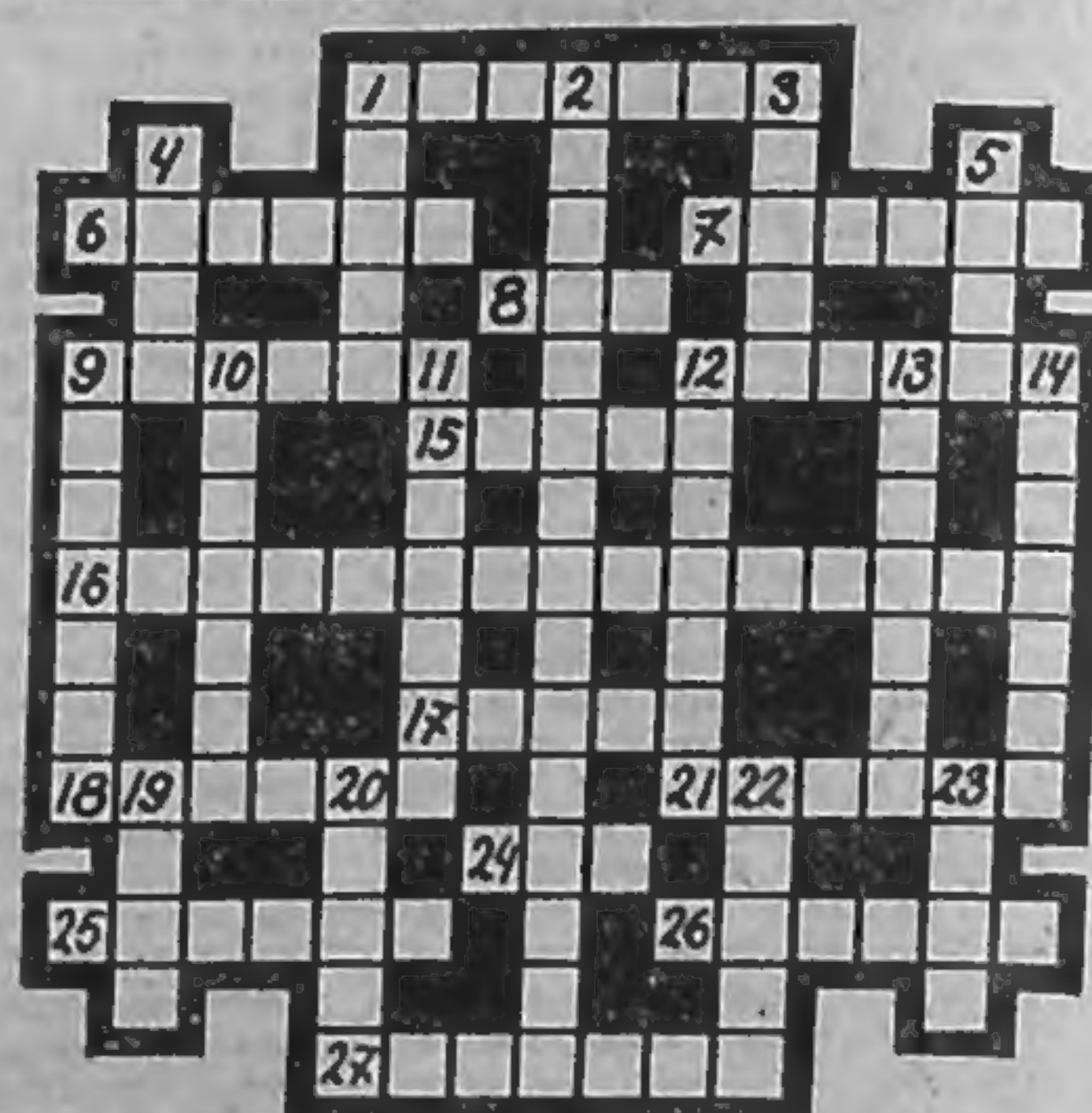
ПО ВЕРТИКАЛИ: 1. Просоленная и провяленная спика осетра. 2. Общественное. 3. Овощная культура. 4. Подмышечный кожный покров животного. 5. Французский скрипач, организатор международного

конкурса. 9. Польский народный танец. 10. Столица Кебардино-Балкарской АССР. 11. Приспособление на станке для крепления обрабатываемой детали. 12. Рулевое колесо судна, самолета. 13. Работник, хорошо изучивший свое дело. 14. Почтение, уважение. 19. Марка зерноуборочного комбайна. 20. Овощное растение. 22. Мифологический персонаж. 23. Внесистемная единица, применяемая для определения скорости судна.

ФЕВРАЛИН 3-ДА ТОЛИЛОГДО- НОН КРОССВОРДЫН ХАРИУНУУД

ПО ГОРИЗОНТАЛИ: 1. Отлив. 4. Рокировка. 6. Челюскин. 8. Кандидат. 10. Вагон. 11. Нарзан. 12. Стрела. 13. Штамп. 15. Изабелла. 16. Алармист. 18. Ингальяция. 19. Муром.

ПО ВЕРТИКАЛИ: 1. Объектив. 2. Лагерь. 3. Везувий. 4. Руставели. 5. Аудитория. 6. Чанги. 7. Нерте. 8. Кошма. 9. Тракт. 13. Шлагбаум. 14. Пляндер. 17. Планер.

П. Куравин зохсоого.

ТААНАДАТ, АРАДАЙ ДЕПУТАДУУДА КАНДИДАДУУДИ

Байгалай жасын Бурядай от-делениин болон Бурядай эрдэмэй түбэй үүсхэлээр февралын 17-до үглөөнэй 10 сагта Политическэ гэгээрэлэй байшан соо бүхы хэмжээнэй арадай депутатууда кандидатудта республикын, городой болон бүхы Байгалай регионой эконо-мическа асуудалинуудар семинар үнгэргэгдэхэ.

БНЦ-гэй, БурАССР-эй Госком-байгэллин болон Байгалай жасын эрдэмтэд-экологиуд, мэргэжэлтэд семинарай хүдэлмэридэ хабаадалсажа, таакадай һонирхоһон асуудалнуудта хариусаха.

1990 оной август нарада Благовещенск хотодо агитационно-уран найханай бригадануудай дунда Сибиринь болон Алас-Дуриа зүгэй зонин конкурс-харалга үнгэргэгдэхэ.

Энэ хэмжээ абуулгада хабаадалсаһын тула претендентүүдэй конкурсно харалгада хабаадалсаха хүсэлтэй коллективүүд байгша оной мартын 1 болотор РНМЦ-гэй арадай творчествын талалга мэдүүлгинуудыг үгэхыг гуйнабди.

Нимэ телефоноор 3-47-25, агитбригадануудай сектортэ хандыгты.

ХАРИУУ ХҮЛЭЭНЭ

Ганса шахтернууд булалгаалжа шаддаг бэшэ байшоо. Улаан-Удэ хотын соел культу-ра болон амералтын паркнуудай городской нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд шахтернуудыг һажаалдаха зорилго урдаа талалгагүй. Тэдэнэр булалгаалгаад абаһар бэлэн байханаа мэдүүлээ.

Хоер жэлэй саада тээ КРУ-гай реаним шалгалта үнгэргэжэ, тус нэгэдэлэй ахамад бухгалтер В. А. Перемосова уялгада дүүргэжэ шаднаггүй гэһэн тошолол хэһэн байна. Ингэжэ ахамад бухгалтер ажаллаа гаргагдаба. Удамшэгүй энэ хэрэгтэ прокуророй оролсоходо, нүхэр Перемосова ажалдаа дахиад оруулагдаһан байна. Төөд коллектив нинтэ суглаа зарлажа, Валентина Алексеева-нада найдангуйбди, тэрэндэ этигэнэгуйбди гэжэ нэгэн дуугаар мэдүүлээ. Наһар энэ асуудал шиндэхэбди гэжэ горгүйсэдомой түрүүлэгшын орлогшо М. Г. Семенов нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэдыг найдуулаа һэн.

Энэ зурилдөөндэ хэн эзмэ-тэйб гэжэ элирүүлэгдэхэ өһотой. Булалгаалхаданай энэ асуудал түргэн шиндэхэгдэжэ магадгүй гэжэ коллективэй гэ-шүүд нэгэн һанамжатай.

В. ВЛАДИМИРОВ.

МАНАЙ

АДРЕС,

ТЕЛЕФОНУУД:

670000, г. Улан-Удэ, ул. Калан-переводы — 2-40-57, корректор даришвили. 23. Телефоны: ам. сная — 2-35-74. редактора — 2-34-06, секретари- ата — 2-34-41, отделов: идеоло-гический — 2-43-23, социально-экономический проблем — 2-43-23, писем и образования. ТЭ ГАРАДАГ

Газета отпечатана в республиканской типографии Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательства полиграфии и книжной торговли, г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00330.

Редактор Александр ДРУЖИНИН.